MUNTANYA

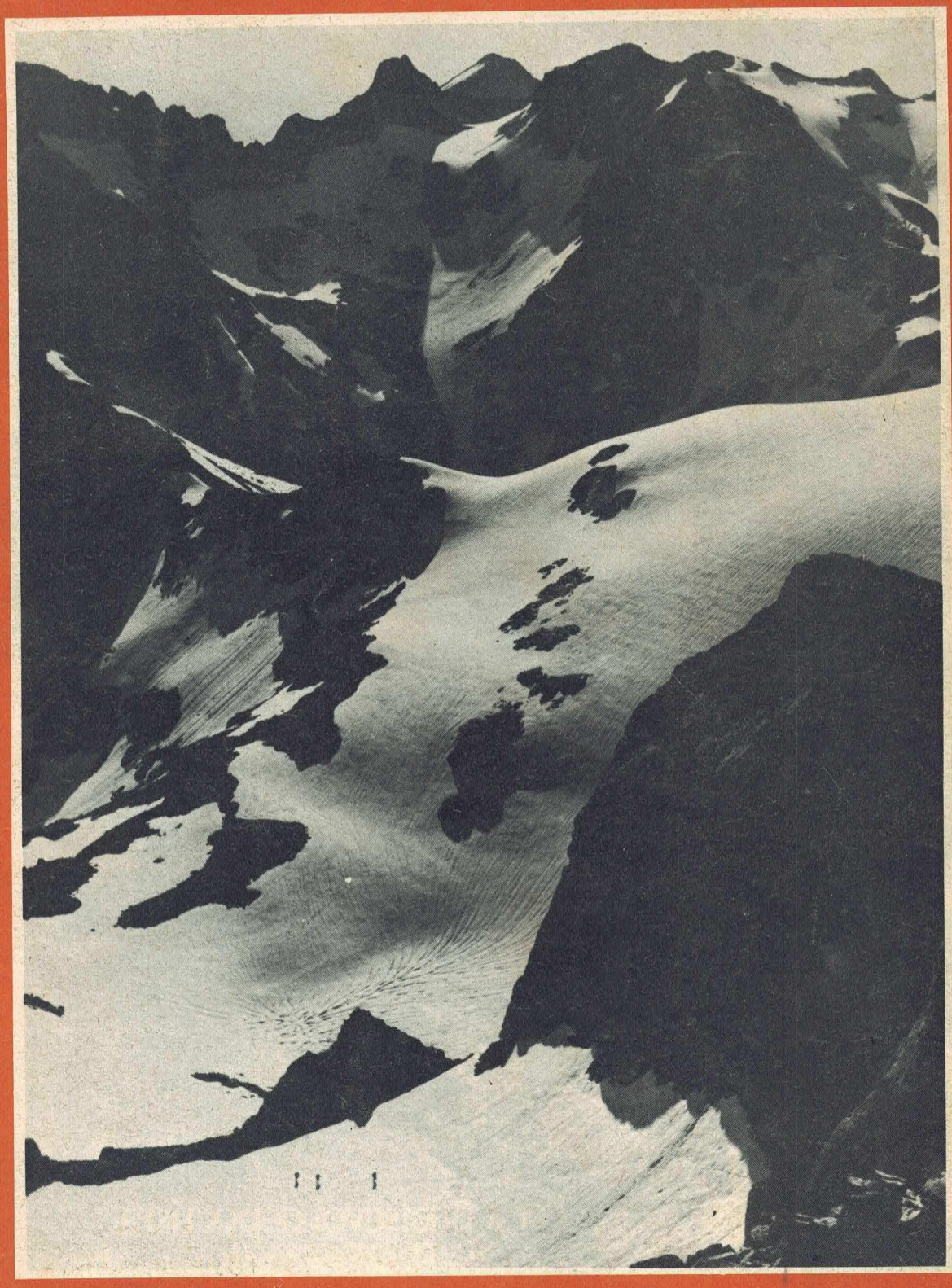

OCTUBRE 1975

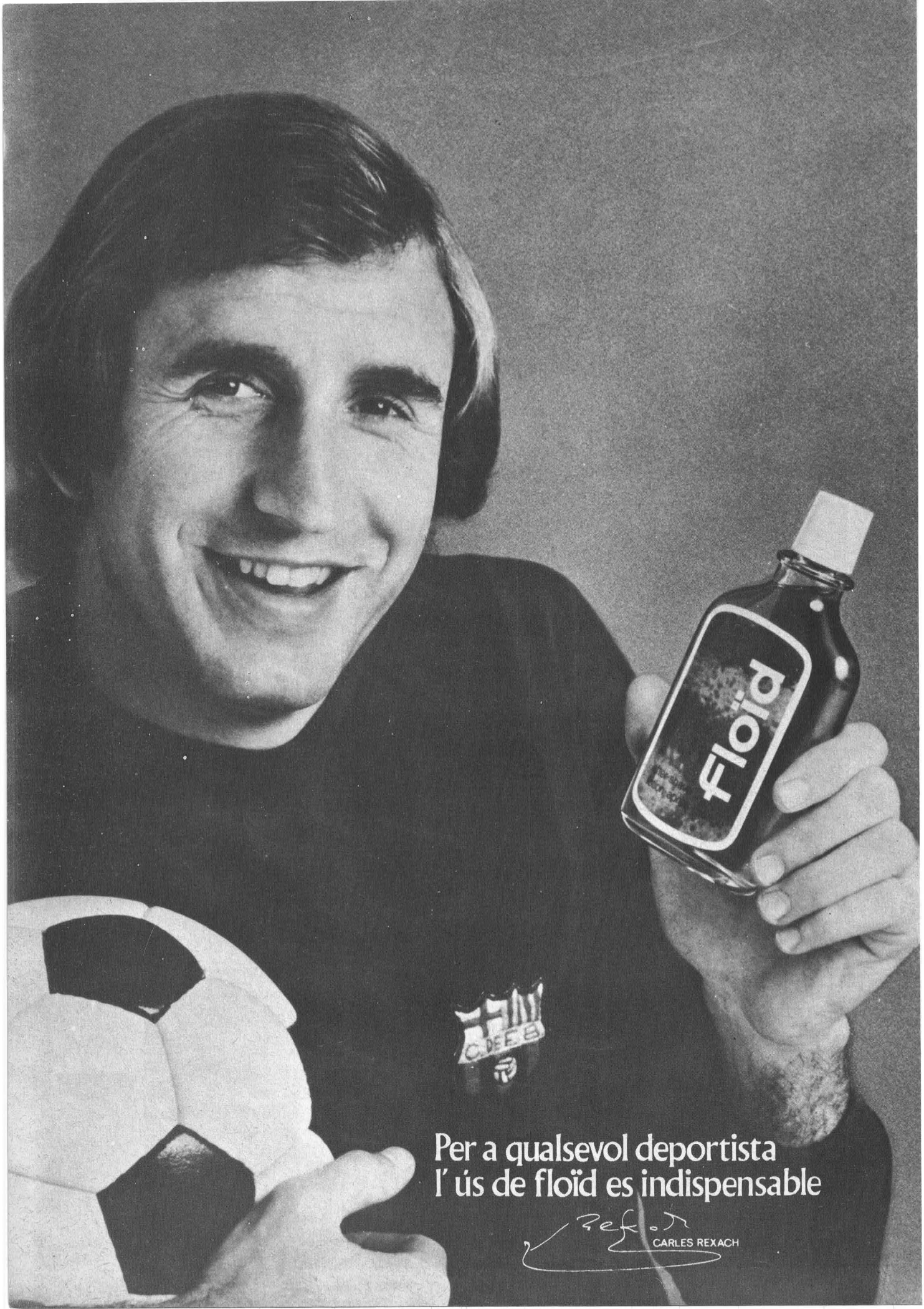
floïd
Per a qualsevol deportista
l' ús de floïd es indispensable
CARLES REXACH

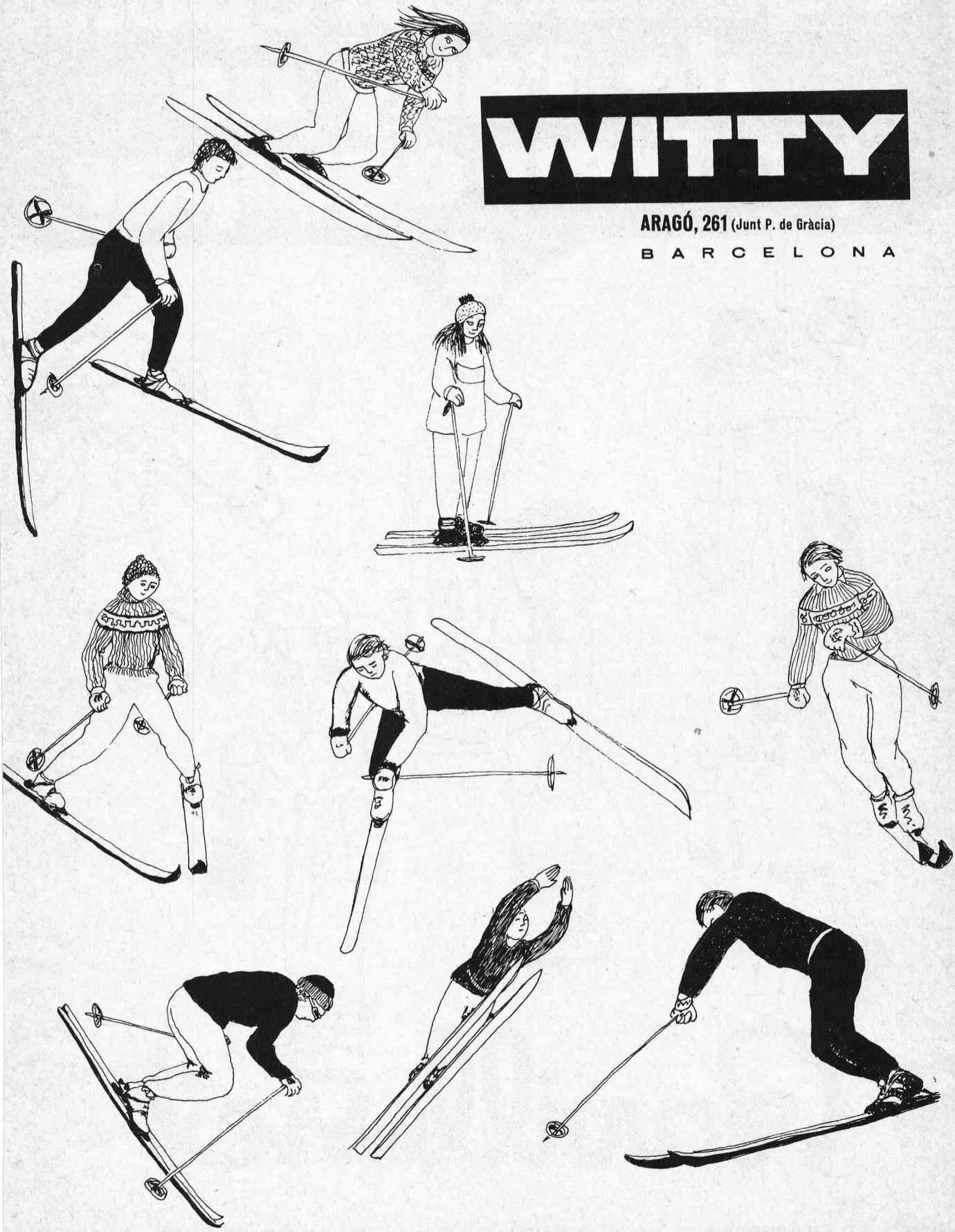

WITTY

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

BARCELONA

a qualsevol època de l'any us podreu equipar a

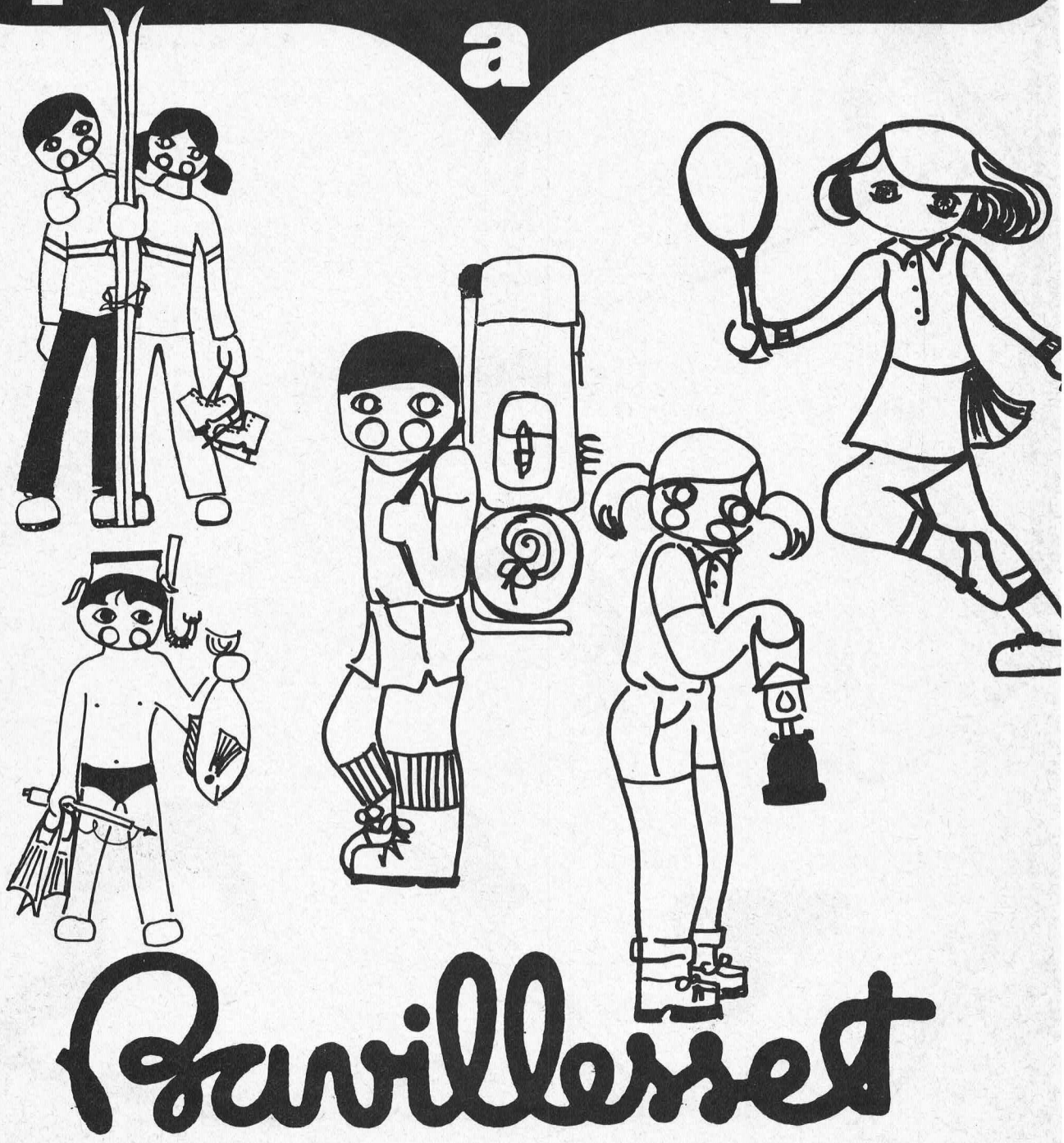

Parellesset

ENRIC GRANADOS, 122 - AVINYÓ, 8-10 - PASSEIG MANUEL GIRONA, 4

SUCURSAL A GIRONA: CORT REIAL, 15

THOMMEN
EVEREST
L'altímetre de butxaca que assolí el cim de L'EVEREST

REPRESENTANT GENERAL PER ESPANYA:
FRANCESC ROMANI
Consell de Cent, 280. Tel. 257 77 66
BARCELONA-7

Bagués

JOIERS

EL REGULADOR

BAGUÉS

Rambla de les Flors, 105 - Carme, 1
Tel. 317 19 74 (Tres línies)
Aparcament gratuit a «La Gardunya»

JOIERÍA BAGUÉS

PERLES - BRILLANTS - MARAGDES

Passeig de Gràcia, 41
Tels. 216 01 73 - 216 01 74
Aparcament gratuit a S. A. B. A.

Casa Bagués

Carrer de Sant Pau, 6
Tels. 317 32 46 - 318 57 37
Aparcament gratuit a «La Gardunya»

Les creacions més modernes en joieria, argenteria i rellotgeria
Ultimes novetats en rellotges-joia i esportius

ESPECIALITAT EN LLISTES DE NOCES

Coberteries d'argent, alpaca i acer inoxidable

Concessionaris exclussius de la marca **PIAGET**
RELLOTGES DE GRAN LUXE

AGENTS DE

PATEK PHILIPPE
EL MILLOR RELLOTGE DEL MÓN

BULOVA®
EL MILLOR RELLOTGE ELECTRÒNIC

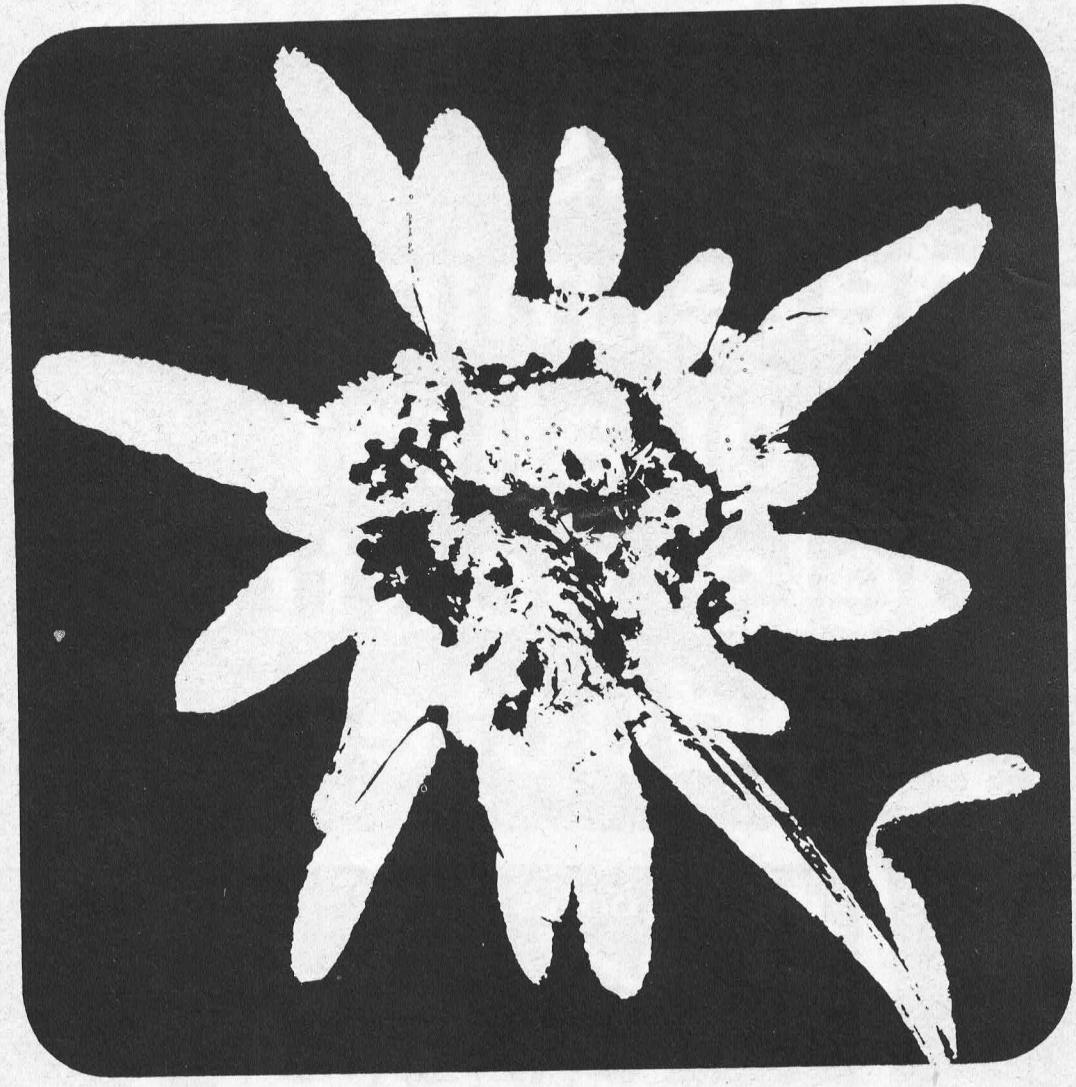

ESPORTS

edelweiss

PARKING GRATUIT

Gran Vía, 519
Telèfon 253.31.04
BARCELONA-15

la qualitat dels nostres clients determina la qualitat dels nostres productes

esports esplai

articles d'esport per a clients de qualitat

c. del pi nº 16, barcelona-2

tels. 317 48 36 - 318 25 31

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Any XCIC Núm. 681 Vol. 85

Octubre de 1975 Dipòsit Legal B. 545 - 1958

Sumari

	Editorial	458
Josep M. Camarasa i Castillo	**Els problemes del medi natural (IX) La freqüentació dels espais naturals**	459
Ramon M. Masalles i Saumell	**Els problemes del medi natural (X) L'impacte industrial i urbà sobre la Natura.**	467
Kurt Diemberger	**Chogolisa**	472
Hilari Sanz i Gonel	**Visions del XVII Rallye d'Alta Muntanya 1975**	478
Jordi Sanz i Magrané	**Accident i rescat al Rallye d'Alta Muntanya**	484
Pau Pérez i de Pedro	**L'abocador de Garraf (Vall de Joan)**	486
Salvador Ginesta	**La cultura ibèrica a través del Museu Arqueològic de Barcelona**	488
Rafael Rebassa	**Una ascensió al pic de Teide**	492
Josep Iglésies	**El darrer vali de Siurana**	494
Ramon Pujol i Alsina	**Flors de muntanya.**	496
	Crònica del Centre	503
	Commemoració de la Pau de Déu i la Treva del Senyor a Toluges	503
	Crònica	503
	Convocatoria del XI Premi "Sant Bernat"	503
R. Rucabado Comerma	**Només faltava aixo: el trial infantil**	503
	Primera ascensió femenina a l'Everest.	504
	El motorisme "tot terreny" als Alps	504

Redacció i Administració: Paradís, 10, Barcelona (2) Tel 318 62 20

Director: Josep Llaudó i Majoral

Consell Assessor: Agustí Jolis i Felisart, Francesc Gurri i Serra, Jaume Fabrés i Amorós, Miquel Albert, Josep M. Sala

Assessor tècnic: Albert Jané

Maqueta: Josep Nuet

Secretaria: Anna Borbonet

Comptador: Josep Velázquez

Publicitat: Lluís Puntís, Via Augusta, 47, 6.è Barcelona (6) Tel 218 69 60

Col.laboradors: Jaume Granell, Ramon Pujol i Alsina, Albert Oliveras, Hermenegild Carreté, Josep M. Sala Albareda, Agustí Jolis i Felisart, Josep Abril, David M Aloy, Gabriel Jaraba, Enric Font, Josep Casanovas, Josep Girona, Modest Montlleó.

Subscripció: 240 pessetes anuals (sis exemplars) estranger, 270 pessetes; preu d'aquest exemplar, 45 pessetes (Comanda de números endarrerits a la redacció de la revista)

Impressió: Suimpa, Indústria, 110 Barcelona (13)

Portada: Un dels equips participants al XVII Rallye d'Alta Muntanya, durant l'ascensió al pic dels Gorgs Blancs. Al fons, el Cabrioulés.
(foto: Josep Abril)

Editorial

Una desconcertant manera de salvar els nostres monuments.

Terrabastallador i cínic, algú ha dit que vista la ingent quantitat de romànic que hi ha a Catalunya, l'endèmica falta de cabals per a conservar-lo degudament i, com a conseqüència, el mal estat de la majoria de monuments, s'imposa d'escollir-ne una dotzena d'entre els millors i procedir a la immediata voladura de la resta. Amb una fórmula tan dràstica es podrien aplicar els pocs diners disponibles als supervivents, i mantenir-los en un magnífic estat, admiració de propis i estranys.

Àdhuc és possible que per a una operació tan anticultural s'oferissin desinteressadament alguns escamots o comandos ultres, amb la qual cosa no solament sortiria de franc l'operació, sinó que, de retruc, les llibreries del país gaudirien d'un merescut període de tranquil·litat.

«Boutades» a part, el fet és que amb un cens de romànic tan impressionant —algú ha apuntat la xifra de cinc mil temples— és constant la constatació de monuments tan valuosos com abandonats, i de com fins les joies més sobresortints passen angúnies per a mantenir-se en forma. Són contínues les protestes, crítiques i lamentacions, i si bé no falten esporàdiques iniciatives lloables i una creixent sensibilització de la comunitat, no s'albira en l'horitzó cap possibilitat que els mitjans deixin d'ésser escassos.

Però al marge de consideracions genèriques, voldríem remarcar el fet que a la problemàtica de la conservació i restauració del nostre romànic li ha sortit una faceta addicional desconcertant: la tendència a canviar la nostra impotència per a mantenir un monument dempeus «in situ», per la de carregar-nos les pedres a coll i anar-lo a reconstruir en un altre indret.

Fins ara ho haviem vist a ciutat o en casos molt esporàdics. A Barcelona, per exemple, recordem els edificis dels gremis de calderers i sabaters portats a la placeta de Sant Felip Neri, la casa Padellàs de la plaça del Rei, procedent del carrer Mercaders, o el convent de Montsió reconstruït a la rambla de Catalunya; fora de la ciutat, esmentem la galeria del priorat del Tallat portada al castell de Santa Florentina, de Canet de Mar.

Però de cara al romànic ara la cosa s'anima. Després del recent i polèmic trasllat de Sant Vicenç de Verders, de les aigües del pantà de Sau, no a un indret immediat, sinó a Sabadell, li ha tocat el torn a l'ermita de Santa Margarida, entre Camps i Castelltallat, és imminent l'operació de desmuntar el temple de la Baells camí de Sant Jordi de Cercs, sortosament proper, una operació semblant ha tingut lloc per Sant Just i Joval, prop de Solsona, és notícia recent el propòsit de la concessionària de l'autopista A-17 de portar al costat del seu asfalt l'església de Corsavell, perduda a l'Alta Garrotxa, sembla segura l'operació de l'Automòbil Club de Catalunya de carregar un dels exemplars romànics de la Baronia de Rialb per reedificar-lo a la seva urbanització de Gualba. I la ratxa segueix...

Què en podem pensar d'aquesta febre singular i creixent? Heus ací un fenomen nou, les arrels del qual potser caldria cercar en una pseudo-cultura nascuda del que, d'una manera ambigua, se'n diu augment del nivell de vida, pel qual ja passaren fa anys altres països —sobretot els nord-americans— i àdhuc nosaltres en fórem les víctimes. Un fenomen nou que, de segur, animarà els polemistes de casa.

La quantitat de romànic malmès escampat per la nostra terra, especialment per les comarques més progressivament despoblades, és de tota evidència i, per optimista que hom sigui, costa imaginar que arribi en un futur la seva salvació. Tocant de peus a terra, ¿podem creure en la revaloració de coses com Madrona del Solsonès, Santa Margarida de Privà, Sant Salvador del Corb, Remolins, Vallsanta, Sant Pere de les Maleses, Virós... i fins i tot Gualter o Sant Pere de Ponts? Vist el panorama amb aquest desenganyat realisme, cal reconèixer que si algú està disposat a carregar tals ruïnes i reconstruir-les en un altre lloc més cèntric, el gest és d'agrair.

Però, què voleu que us diguem, el programa no ens seduueix. No podem oblidar que els nostres monuments romànics formen part important de l'evolució i la història de les comarques de la nostra terra, que són com les peces que l'expliquen i la justifiquen, i que, altrament això, han nascut i tenen sentit en funció del paisatge que els és propi, que el monument i el seu entorn formen una unitat indestructible, trencada la qual perd tot valor.

Imaginar que hom pogués arrenglerar totes les esglesioles romàniques al llarg de les autopistes, per exemple, o concentrar tots aquests monuments a l'àrea metropolitana de Barcelona, produeix certa esgarrifança. Davant d'aquesta exposició brillant, quasi com de fira, no dubtaríem de la potència econòmica dels promotors, però ens permetríem dubtar que haguessin entès bé què és una cultura autèntica. Creiem que qui estimi el país i tingui mitjans, i disposi d'una civilitzada sensibilitat, ha de treballar per a revalorar la fesomia d'aquesta terra nostra tal com és i s'ha decantat al llarg dels segles, encara que el lluïment personal de l'empresa sigui menor. Oferir un aparador artificial i brillant de Catalunya a canvi d'empobrir-ne la seva rebotiga, és crear una imatge falsa i poc afalagadora del que és i del que som.

Els problemes del medi natural (IX)

La freqüentació dels espais naturals

per **Josep M. Camarasa i Castillo**

La freqüentació —excessiva— dels espais naturals no ha representat un problema per a aquests espais fins a temps recents i, de fet, només en regions del món molt limitades. Les seves conseqüències en determinats àmbits són, però, tan greus que justifiquen plenament que ens n'ocupen aquí perquè un d'aquests àmbits «privilegiats» se situa precisament a casa nostra. Totes les comarques litorals dels Països Catalans i no poques de les interiors veuen amenaçats els espais silvo-pastorals —sovint ben escassos— que els resten encara, per allaus de turistes de temporada o de cap de setmana, per segones residències, per incendis repetits fruit de la negligència o de la mala intenció. Hom se sent temptat d'enyorar aquell blasmat excursionista destraler que embrutava el bosc només amb papers, llaunes i peles de taronja, materials al capdavall reciclables a la natura.

No cal dir que la natura ha estat «freqüentada» per l'home d'ençà que aquest aparegué com a espècie diferenciada i que això no representà en principi cap mena de perill, integrat plenament com estava l'home primitiu als mateixos equilibris naturals que les altres espècies de mamífers d'hàbits alimentaris semblants. Els pobles recol·lectors i caçadors actuals, com els pigmeus de la selva equatorial del centre d'Àfrica o com moltes petites comunitats de l'Amazònia, viuen en contacte ple amb la natura però llur règim de vida i llurs febles densitats de població, sens dubte comparables als dels pobles caçadors que vivien a les nostres terres durant el paleolític, fan que l'impacte de llurs activitats sigui perfectament tolerable pels espais on habiten.

De tota manera, òbviament, quan ara aquí parlem de freqüentació excessiva dels espais naturals no ens referim a situacions com la dels pigmeus. La situació a casa nostra ja fa més de sis mil anys que començà a ser ben diferent i avui ho és tant que es fa molt difícil imaginar com devia ser el paisatge del nostre país en els temps en què l'habitaven els pobles caçadors de qui ens han pervingut les extraordinàries pintures rupestres del Cogul, del barranc de la Valltorta o de la balma de Cabrafeixet.

Gairebé a tot el món els pobles caçadors es veieren succeïts pels pastors nòmades i pels pagesos itinerants. Aquest canvi de formes de vida constitueix el que s'ha anomenat revolució neolítica i sembla que s'inicià, fa uns 12.000 anys, després de l'última glaciació, en l'àrea que va des del nord de Palestina fins al Kurdistan. A les terres catalanes els testimonis més antics de pobles pastors i pagesos corresponen al quart millenni abans de Crist; en aquella època degueren, doncs, iniciar-se les artigades en els nostres boscos i comença a modelar-se el paisatge actual de les nostres terres.

Amb l'agricultura i la ramaderia l'home comença a exercir un impacte important sobre la natura. Hom artiga boscos i asseca aiguamolls per obtenir pastures o terres de conreu. Determinades espècies de mamífers i d'ocells són domesticades i altres, competidors tròfics de l'home, són perseguides i destruïdes. Pastors i

Se'ns fa molt difícil d'imaginar com devia ser el nostre país en els temps en què l'habitaven els pobles caçadors que ens han deixat les pintures rupestres, com ara aquesta escena de cacera de l'abric I de la serra de la Pietat, a Ulldecona. (De l'opuscle "L'art prehistòric d'Ulldecona"). ◀

Amb l'agricultura i la ramaderia l'home comença a exercir un impacte important sobre la Natura. (Batent el blat. Capitell de Santa Maria de l'Estany). ▼

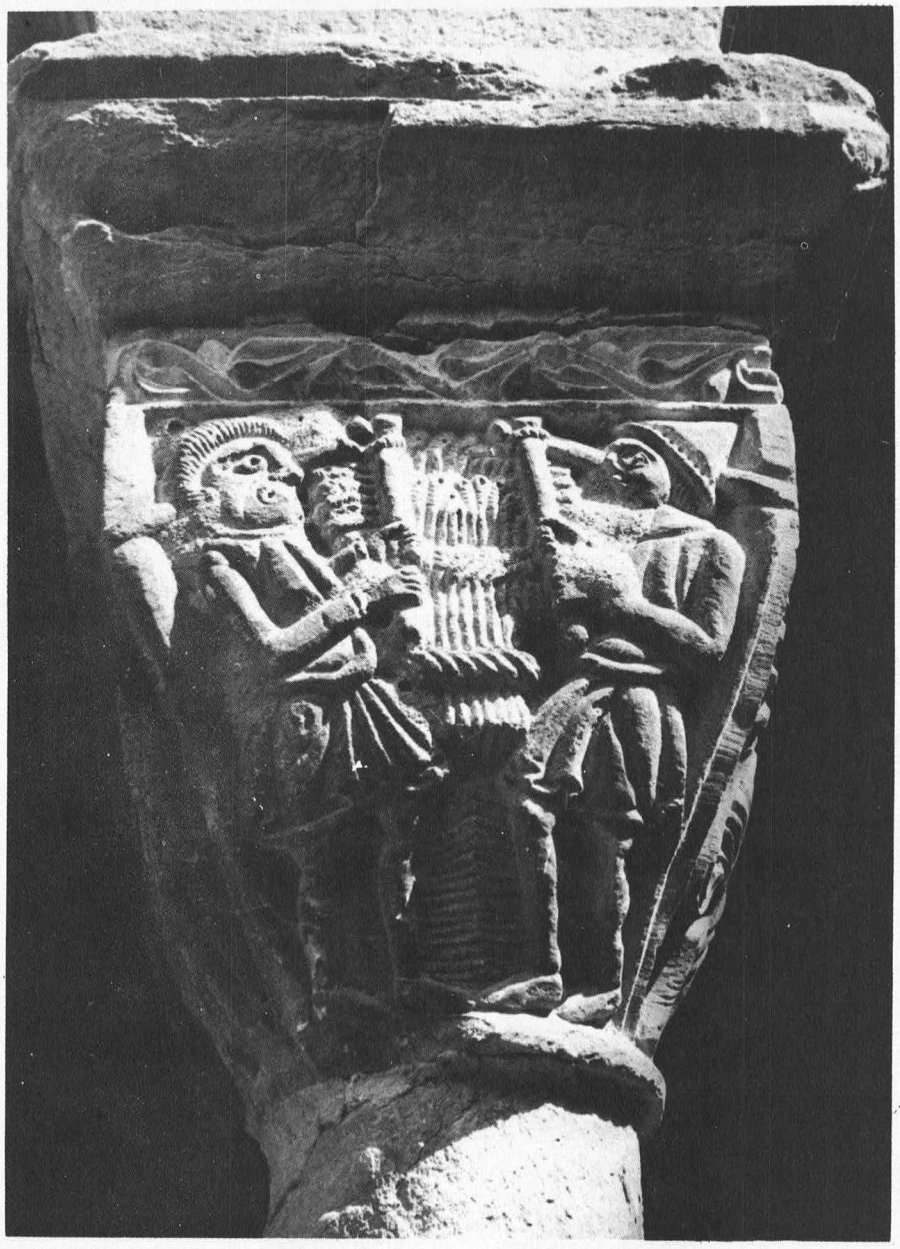

foto: J. Nuet Badia

pagesos són, durant molts de segles, els freqüentadors per excel·lència de la natura; una natura, no cal dir-ho, que ells transformen amb el seu treball i de la qual aprofiten sobretot els espais més favorables per llurs condicions naturals (grans planes, valls fluvials, costes baixes).

La irrupció dels pobles pagesos i pastors arraconà els pobles caçadors als espais més desfavorables per a les activitats dels nous vinguts i acabaren per ser anihilats o assimilats per aquests, i deixà reduïda la cacera a una activitat marginal de pastors i pagesos. Semblantment, la revolució industrial que s'inicià el segle XVIII a Europa occidental engegà un procés de marginalització de l'agricultura i de la ramaderia i portà —porta encara avui— molts pagesos a abandonar el camp i a integrar-se a les noves formes de vida que comporta l'activitat industrial. Revolució neolítica i revolució industrial són les dues fites cabdals del que podríem anomenar —per què no?— història ecològica de la humanitat.

La revolució industrial començà a manifestar-se als Països Catalans, sobretot al Principat, cap a la fi del segle XVIII i es consolidà durant el primer terç del segle XIX. Això comportà a la llarga —situació que es manté encara actualment— una regressió dels nuclis de població rurals i una acceleració del creixement dels nuclis urbans i industrials. La davallada de la població rural, paulatina però continuada a la majoria de les comarques catalanes a partir del segon terç del segle passat, comporta també en general una davallada de la pressió sobre els espais naturals alhora que un desconeixement progressiu de les valors de la natura per part de la major part de la població.

A l'últim terç del segle XIX, però, sorgeix en moltes ciutats catalanes un interès tot nou per conèixer la natura. El ciutadà ha començat a adonar-se que havia oblidat les seves arrels i es fa excursionista. No és aquest el lloc de fer una història de l'excursionisme científic als Països Catalans, sí que cal, però, fer avinent que amb l'aparició de l'excursionisme científic comença a casa nostra una forma nova de relació de l'home amb l'espai natural. L'excursionista busca en la natura un gaudi estètic, intellectual, esportiu, no la manera d'explotar-la per tal d'obtenir-ne un benefici material més gran. Per això mateix l'excursionista és el primer a preocupar-se de la defensa de les valors naturals, de la protecció de la natura enfront dels que, en explotar-la, la malmeten.

Perquè no cal dir que l'explotació de la natura, bé seguint les formes tradicionals —agricultura, mineria, explotació forestal, cacera, pesca— bé seguint-ne de noves no cessà en cap moment, no ha cessat mai, encara que passà per èpoques de relatiu estancament.

Més recentment la progressiva acumulació de la població catalana a les àrees urbanes (més de la meitat de

La davallada de la població rural, paulatina però continuada a la majoria de les comarques catalanes a partir del segon terç del segle passat, comporta en general una davallada de la pressió sobre els espais naturals. ▼

foto: J. Nuet Badia

la població dels Països Catalans vivia el 1970 en les 21 ciutats de més de 50.000 habitants existents en aquella data) ha fet néixer una nova actitud enfront de la natura. Per a l'home urbà d'avui la natura ha deixat de ser una presència, un ambient, en certa manera hostil, de què cal guardar-se però que constitueix una font inexhaurible de recursos com era per a l'home de les societats pre-industrials. Per a l'home urbà d'avui la natura, si més no la natura assequible als seus mitjans de locomoció, és ni més ni menys que una necessitat per a satisfer la qual li cal recórrer periòdicament distàncies més o menys llargues a partir del seu lloc de residència; la natura ha esdevingut «objecte» de consum. Perquè les ciutats d'avui, concebudes com són com a unitats de producció i de consum i no com a unitats harmòniques de vida comunitària no es poden permetre el «luxe» de mantenir espais oberts per al lleure de llurs habitants —el pam quadrat és massa valuós!— i aquests els han de buscar on poden. Una utilització demagògica de l'oposició de les imatges de ciutat i natura ajuda encara a fomentar els èxodes de final de setmana que les condicions objectives de la ciutat ja promouen prou. Per al ciutadà, però —si més no per a la immensa majoria de ciutadans— la natura és una gran desconeguda que s'acaba cent metres més enllà del punt on ha deixat el seu auto. Coneixem persones, de cultura mitjana, que només distingeixen dos grans grups d'arbres: els pins i els «arbres». En coneixem, també, que confonen una ovella amb un vedell o amb un gos tot i tractar-se en algun cas d'universitaris. A partir d'aquests fets la freqüentació dels espais naturals pren també un caràcter nou, es fa massiva i es comporta amb una gran despreocupació i un total desconeixement de les conseqüències dels seus actes. La ignorància, ja se sap, és atrevida. I encara ho és més si duu a les mans el volant d'un automòbil o el manillar d'una motocicleta. Perquè aquesta freqüentació de la natura massiva i despreocupada es concentra sobretot —encara sort— al llarg de les carreteres i camins. Certament sempre hi ha els qui amb llurs motocicletes de trial passen pertot arreu i arriben als racons més allunyats tot deixant llur rastre de destrucció i esverant els ocells i més d'un pacífic excursionista a peu. El percentatge més gran de freqüentació i, per tant, de destrucció es produeix, però, arran de carretera. Tots en coneixem els resultats: munts de deixalles, sotaboscs anorreats, focs forestals...

Ja que ens hem referit de passada a la pràctica del motorisme de muntanya no ens sabem estar de dedicar un comentari més extens a aquesta variant —ben recent a casa nostra— de freqüentació dels espais naturals. Aquest ha estat un tema àmpliament polèmic i ho serà encara per molt de temps per tal com els interessos que s'hi barregen són nombrosos (molt particularment, és clar, els dels fabricants de motocicletes) però en realitat no hi ha cap raó perquè ho sigui, ja que no cal ser cap especialista en ciències de la Terra per a poder constatar i comprendre que el pas d'una motocicleta per un camí de terra en pendent provoca un arrossegament costa avall d'una part dels materials superficials del camí i hi deixa un solc més o menys important que pot oferir un camí a les aigües pluvials les quals, naturalment, arrossegaran més materials de la superfície del camí i aniran eixamplant el solc. Això, ben entès, si es produeix esporàdicament, pot no tenir conseqüències gaire més greus que el pas d'uns quants excursionistes a peu o alguns animals de bast però si és repetit de manera continuada té com a conseqüència una ràpida erosió no solament del camí sinó d'una àmplia banda al seu entorn. No ens en falten exemples, per desgràcia, sobretot en àrees pròximes als grans nuclis de població i en indrets pròxims a les àrees d'implantació de segona residència. Afegim-hi encara que el soroll dels motors espanta els animals, molt particularment els ocells a abandonar el niu, cosa que representa la pèrdua de les postes o de les pollades.

Fins fa ben poc no hi ha hagut cap mena de regulació del motorisme de muntanya a casa nostra. La circular del Govern Civil de Barcelona, publicada al Butlletí Oficial de la Província de Barcelona del 26 de maig de 1975 és, si no anem errats, la primera mesura en aquest sentit i, bé que

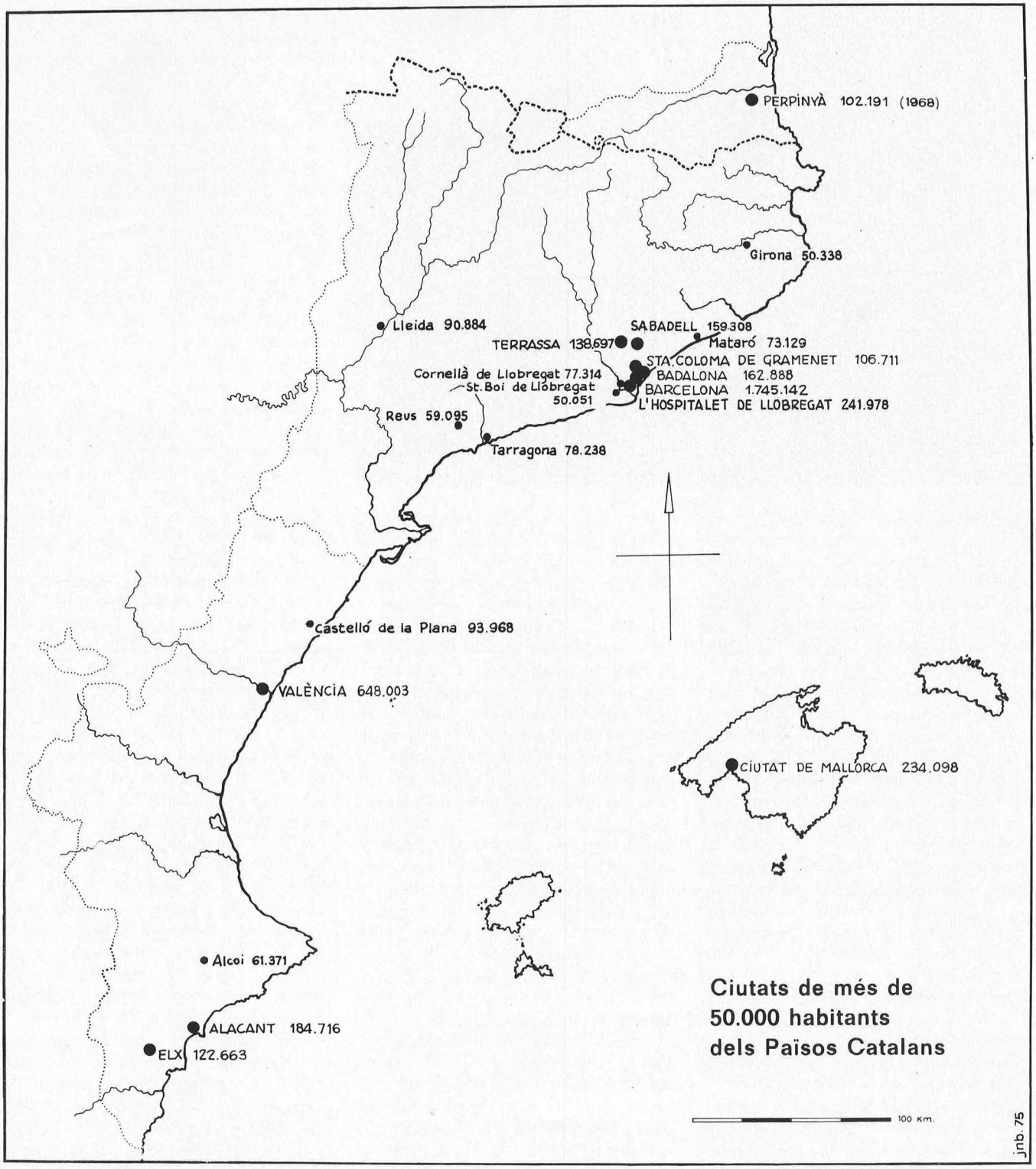
PERPINYÀ 102.191 (1968)
Girona 50.338
Lleida 90.884
SABADELL 159.308
TERRASSA 138.697
Mataró 73.129
STA. COLOMA DE GRAMENET 106.711
Cornellà de Llobregat 77.314
St. Boi de Llobregat 50.051
BADALONA 162.888
BARCELONA 1.745.142
L'HOSPITALET DE LLOBREGAT 241.978
Reus 59.095
Tarragona 78.238
Castelló de la Plana 93.968
VALÈNCIA 648.003
CIUTAT DE MALLORCA 234.098
Alcoi 61.371
ALACANT 184.716
ELX 122.663
Ciutats de més de 50.000 habitants dels Països Catalans
100 Km.
jnb. 75

No cal ser cap especialista en ciències de la Terra per a poder constatar i comprendre els estralls del pas continuat de les motos pels camins de muntanya: una ràpida erosió no solament del camí sinó d'una àmplia banda al seu entorn, a part del soroll que fa fugir els ocells del niu amb pèrdua de les postes o de les pollades. ▼

foto: J. Nuet Badia

limitada tant pel que fa a l'abast geogràfic (només afecta les comarques incloses a la «província» de Barcelona) com pel que fa al contingut (no estableix limitacions en el temps —en relació amb els períodes de cria dels ocells, per exemple—, i a més, promou indirectament que tots els ajuntaments habilitin sense limitació terrenys on s'autoritzi la pràctica del trial) és un primer pas aparentment positiu. Caldrà esperar a veure si mesures semblants són preses en altres «províncies» i quina serà en la pràctica la seva aplicació efectiva.

Tanmateix, la concepció de la natura com a objecte de consum ha conduït en els últims decennis i molt particularment en els últims deu anys, a una forma de freqüentació molt peculiar que ha malmès molts centenars d'hectàrees a moltes de les nostres comarques, sobretot les litorals i les més pròximes als grans nuclis urbans; ens referim a la implantació de segones residències (urbanitzacions). Les condicions de vida de les grans ciutats actuals fan que molts dels seus habitants aspirin no solament a allunyar-se'n físicament així que poden sinó que aspirin també a procurar-se el «seu» bocí de natura, la «seva» parcella de bosc. A la vella aspiració petit-burgesa de «la caseta i l'hortet», és a dir, de la segona residència no gaire allunyada de la primera que permetés un assenyat «retorn a la natura», ha succeït la febre de la parcella de la qual s'aprofiten àmpliament promotors i especuladors de tota mena per a convertir —tot emparant-se en interpretacions abusives de la llei del sòl incomprensiblement tolerades pels organismes competents— grans extensions del país en parcellacions i urbanitzacions; la majoria d'aquestes, per altra banda, s'installen en àrees boscades que malmeten de manera difícilment reversible. Amb el pretext de permetre al ciutadà gaudir de la natura i de crear riquesa en el municipi on s'installa la urbanització hom destrueix conscienciosament allò mateix de què se suposa que vol gaudir l'home de la ciutat i esdevé d'ús privat allò que hauria de ser patrimoni de tot un poble. Perquè, fins i tot posant la màxima cura a evitar destruccions innecessàries —cura que no hem pogut observar mai en cap de les nombroses urbanitzacions que hem visitat— és ben evident que un bosc urbanitzat deixa de ser un bosc en el sentit genuí de la paraula en un temps molt curt; les clarianes que determinen cases i camins permeten la penetració de més llum que la que deixaven passar abans les capçades dels arbres eliminats i aquesta il·luminació excessiva impedeix que creixin les plantes d'ombra pròpies del sotabosc; l'estassada sistemàtica d'aquest elimina tota possibilitat de regeneració natural del bosc de manera que, llevat que siguin fets a temps els repoblaments necessaris, un cop els arbres sobrevivents (generalment els més vells per tal com són els més grossos) hauran complert llur circle vital la ruïna del bosc serà definitiva. I això sense comptar el fet que en

La majoria de les urbanitzacions s'instal.len a zones boscades que malmeten de manera difícilment reversible, amb més pistes i carreteres del que fóra necessari, que contribueixen a l'erosió del sòl i a la destrucció d'una àmplia banda de vegetació. La pista que ens mostra la fotografía, d'una urbanització al corral de la Rovira, arriba fins a la font mateix de Sauva Negra. ▼

foto: J. Nuet Badia

general els camins construïts són sempre més dels necessaris, i molt sovint amb pendents molt forts sense més raó que la d'estalviar feina i despeses al constructor, tot i que això és causa d'una intensificació de l'erosió sobretot en substrats que es desagreguen fàcilment com els saulons de la serralada litoral al nord del Besòs. També molt sovint els enderrocs procedents dels rebaixos fets en construir el camí són abocats costa avall al costat mateix del camí, de manera que queda colgada una àmplia banda de vegetació arran de camí, tant més extensa com més ample sigui el camí i com més inclinat sigui el vessant en el qual ha estat construït.

Mentrestant l'increment del nombre de persones que s'escampa pels nostres boscos i el d'urbanitzacions que s'hi installen es manifesta paral·lel al dels incendis forestals. Certament sempre hi ha hagut focs de bosc, fins i tot abans que l'home aparegués sobre la Terra però és un fet que els focs naturals (deguts al llamp, a erupcions volcàniques o a escalfament excessiu de materials d'origen natural de punt d'ignició baix) representen un percentatge molt baix —cada vegada més baix a casa nostra— del total d'incendis produïts en àrees forestals. Segons dades d'ICONA, el 1973, un dels anys en què la incidència i gravetat dels incendis han estat més grans, el nombre d'incendis forestals registrats als Països Catalans s'acostà al miler i la superfície cremada superà les 25.000 hectàrees, prop de la meitat de les quals eren de bosc i la resta matolls i pasturatges. Tres dels incendis registrats superaren les dues mil hectàrees: un a la Selva (termes de Maçanes i Riudarenes), un altre als límits de l'Empordà i la Marenda (termes de Banyuls de la Marenda, Cervera de la Marenda, Portbou, Colera, Llançà i Vilajuïga) i un tercer als límits de la Costera, la Ribera Alta i la Safor (termes de Xàtiva, Carcaixent i Simat de Valldigna). Sempre segons dades d'ICONA, només un 3,9 % dels incendis ocorreguts en 1973 a tot el territori de l'Estat espanyol pot ser atribuït amb certesa a causes naturals (llamps), per contra un 56,1 % pot ser atribuït amb tota certesa a causes

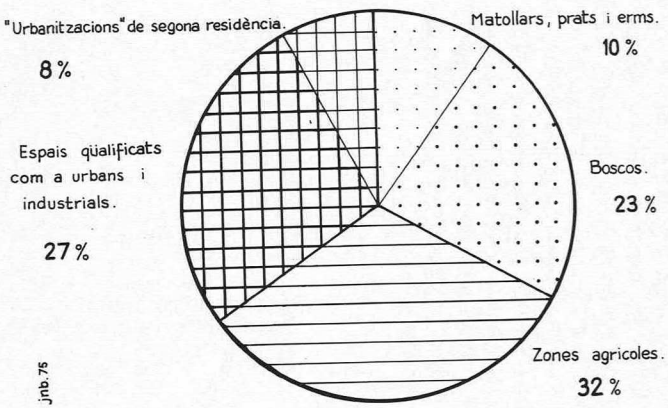

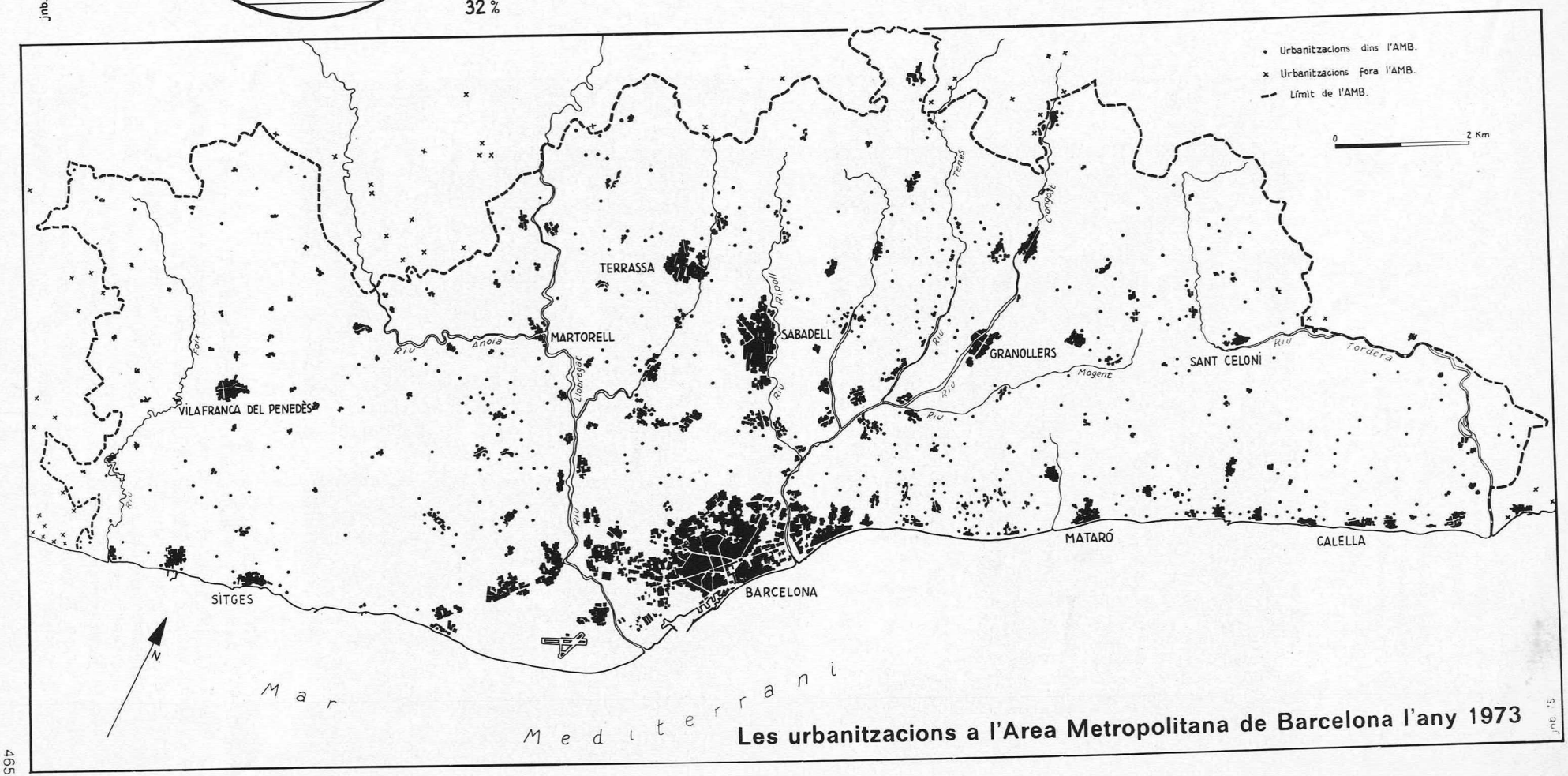

Les urbanitzacions a l'Area Metropolitana de Barcelona l'any 1973

Nous blocs d'habitacles i tota mena d'edificacions van exercint la seva pressió continuada sobre el medi natural. ▼

Per a molta gent qualsevol lloc és bo per a deixar-hi escombraries i els cartells que ho prohibeixen no tenen altra funció que posar-hi una nota de trista ironia. ▼▼

imputables a l'home (un 20,2 % d'intencionats i un 35,9 % d'accidentals o deguts a imprudències); el 40 % d'incendis restants no poden ser atribuïts amb seguretat a cap causa determinada però indubtablement la majoria són també deguts a l'acció deliberada o accidental d'algú. La importància de la freqüentació en el nombre d'incendis queda ben ilustrada pel fet que el 22 % de tots els incendis registrats el 1973 a l'Estat espanyol s'iniciaren en dia de festa.

Els problemes lligats a la freqüentació presenten particular acuïtat a les nostres comarques litorals. No resulta difícil d'entendre si tenim en compte que aquestes comarques concentren una població permanent que passa del sis milions d'habitants (cens de 1970), xifra que representa més del 70 % de la població total dels Països Catalans, a la qual cal afegir a l'estiu una xifra important de turistes forasters. A les comarques litorals, a més, la freqüentació afecta també uns biòtops als quals no ens hem referit fins ara: platges, estanys litorals, aigües marines immediates a la costa.

Hom ha tractat ja en un altre article d'aquesta mateixa sèrie dels problemes i perills que pesen sobre les zones humides. Pel que fa a les platges del nostre litoral ben poques conserven llurs poblaments animals i vegetals primitius, la majoria han esdevingut autèntics deserts separats de llur rerapaís per una muralla d'autopistes, carreteres, hotels i apartaments. Les aigües litorals, per altra banda, reben unes aportacions enormes d'abocaments urbans d'aigües residuals que vénen a afegir-se a les ja prou contaminades, dels nostres rius; amb el turisme, cal no oblidar-ho, importem no solament divises sinó també contaminació. No cal dir que moltes comunitats marines litorals, sobretot les bentòniques, són molt sensibles a aquesta contaminació i experimenten considerables alteracions que poden significar fins i tot llur total desaparició. També pescadors i submarinistes poden ocasionar estralls en algunes àrees. La problemàtica de les nostres aigües litorals —i en general de les de tot el Mediterrani— excedeix de molt l'ocasionada per la freqüentació amb finalitats de lleure i no podem tractar-la aquí amb l'extensió i la competència que exigeix.

Els problemes del medi natural (X)

L'impacte urbà i industrial sobre la Natura

per **Ramon M. Masalles i Saumell**

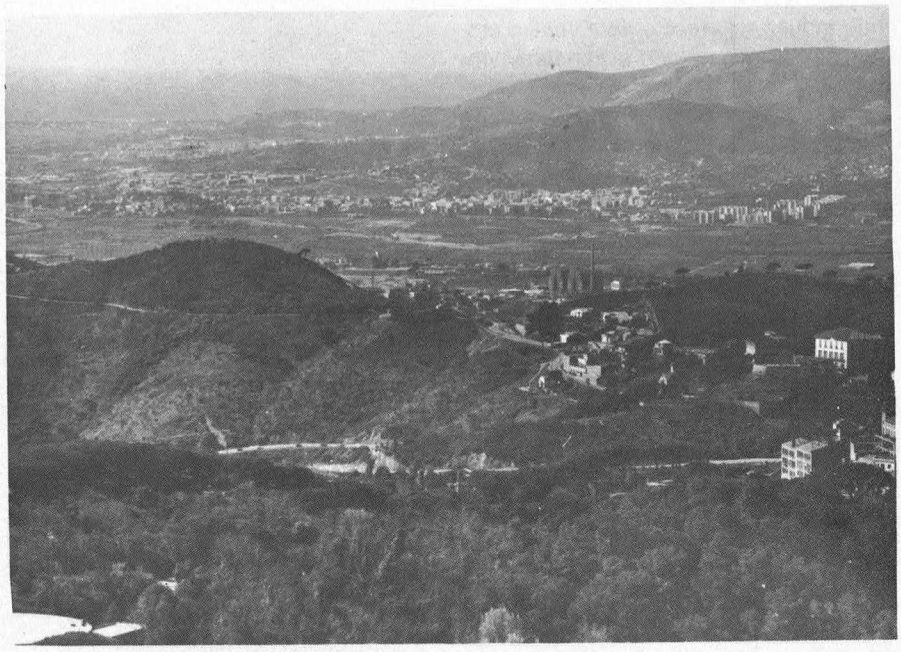

El delta del Llobregat, amb els nuclis de Sant Boi, Viladecans i Gavà, una mostra lamentable del terrible impacte urbà i industrial sobre la Natura. ▼

Els homes han actuat, des de sempre, en el sentit de controlar el medi on, per una part, s'installaven i d'on, per altra banda, obtenien el nodriment. Aquests darrers anys, però, les actuacions han perdut el primitiu caràcter de respecte —i, per què no dir-ho, d'impotència— envers el medi natural, fins al punt de representar moltes vegades la desaparició pura i simple de la Natura. Hem desfet o alterat més indrets aquests cinquanta darrers anys amb l'ajut dels «bulldozers» que no els nostres avantpassats amb una activitat de segles i segles. I això és tant més lamentable com més estem malmetent la nostra «gallina dels ous d'or», la naturalesa, l'alteració de la qual ens porta avui ja, de retruc, més d'un problema.

El camí seguit per a encetar i consolidar aquesta dominació passa per l'aparició de la ramaderia i de l'agricultura, amb el seu corollari d'installació humana cada vegada més fixa, i finalment per la implantació industrial. A més, i per a acabar-ho d'adobar, les installacions humanes i les implantacions industrials d'avui no en tenen prou amb l'ocupació física del territori, sinó que deixen anar tota una sèrie de productes a l'aire i a l'aigua, productes que moltes vegades són estranys a un i altre medi. És la famosa contaminació de què tant parlen els diaris, i que pel fet d'alterar l'habitacle dels éssers vius pot resultar nociva.

Nosaltres no en parlarem, encara que indústries i ciutats són els principals culpables del problema. Comentarem, només, algunes de les modalitats i efectes d'aquesta ocupació del territori que edificis, obres públiques i explotacions a l'aire lliure duen a terme.

L'ocupació de l'espai

Els espais urbans i industrials presenten, si més no, una característica comuna: l'ocupació física pràcticament total del territori. Aquesta ocupació significa fonamentalment la destrucció de la vegetació i la desaparició del sòl. Les conseqüències acostumen a ésser ben sovint l'artificialització i suburbialització de l'indret. I com que aquesta suburbialització té creixement contagiós, són freqüents les grans extensions (verbigràcia, el pla de Barcelona) on no resta ni un sol testimoni dels ecosistemes primitius. Nombrosos enclavament naturals, valuosos tant estèticament com científicament, cedeixen el seu lloc d'aquesta manera als blocs de ciment, a les grans autopistes i a desenvolupístiques fàbriques que contaminen i empastifen el país.

Com a excursionistes, i conseqüentment com a ciutadans especialment sensibilitzats pel que fa a les coses de la Natura, els lectors de «Muntanya» enteneu, perquè ho patiu, de boscos estassats, de carreteres plenes de deixalles, i de rius que semblen clavegueres. Però, sense pretendre que això sigui bo —que no ho és gens ni mica— gosaria assegurar que no és el pitjor que pot passar al nostre país. Perquè tots hem vist com els roures rebroten i podem imaginar reorganitzat un nou bosc encara que sigui després de decennis o lustres de recuperació. I no ens costa d'entendre —realment, tots ho anhelem— que una legislació adequada i convenientment aplicada podria retornar a les nostres clavegueres a cel obert d'avui l'aspecte i característiques de riu que tenien ahir. Ja costa més, però, perquè és pràcticament illusori, de pensar que la zona avui ocupada per la refineria de Tarragona esdevingui altra vegada una fèrtil plana coberta d'avellaners. I no parlem del tristament famós abocador d'escombraries de la Vall de Joan, emplaçat al mateix cor del massís de Garraf. El Camp de Tarragona i la Vall de Joan «gaudeixen» avui d'una ocupació física pràcticament irreversible a causa del seu caràcter permanent. Aquestes ocupacions totals constitueixen, més que no pas la contaminació atmosfèrica o de les aigües i precisament per la seva irreversibilitat, el problema ecològic per excellència.

L'oportunitat de l'emplaçament

És ben veritat que moltes vegades no es pot prescindir de tota una llarga sèrie d'obres d'enginyeria (indústries, aeroports, autopistes i carreteres, ports, abocadors d'escombraries, centrals tèrmiques i nuclears, etc.). Però no és menys cert que els criteris

La fructífera activitat comercial de l'extracció d'àrids, practicada d'una manera incontrolada, destrueix físicament el sòl afectat i, en alguns llocs, com ara al Delta del Llobregat, provoca la salinitat de les capes freàtiques. ▼

Les grans autopistes, que discorren per exuberants terrenys de conreu, malmeten horts i fruiterars i obliguen les grans zones industrials a cercar-ne els productes cada cop més lluny. ▼▼

foto: R. Folch

foto: R. Folch

que mouen a l'elecció dels llocs d'emplaçament acostumen a ser fonamentalment crematístics. Són més importants, segons sembla, els beneficis immediats o bé els estalvis a curt termini que poden seguir la implantació en un lloc determinat que les possibles alteracions ecològiques que l'obra pugui representar. Aquestes alteracions presenten tota una àmplia gamma de possibilitats.

D'una banda, i aquest és segurament l'aspecte més evident, desapareix la vegetació de l'indret. I cal afegir que ben sovint aquesta vegetació és arbòria. Pensem en les urbanitzacions situades «en plena naturalesa» (això és, al bell mig del bosc, o millor, del que abans era bosc) per adonar-nos, alhora, de la seva irracionalitat (tallen més arbres que no en deixen, i encara netegen el sotabosc dels que resten de manera que condicionen negativament la sortida d'arbres nous) i perillositat, en privatitzar i destruir un bé públic cada vegada més rar.

També molts sòls queden alterats i pràcticament inutilitzats sota la crosta de ciment i de macadam o com a resultat de les tasques d'implantació. En el cas de sòls agrícoles, a més de les ocupacions d'edificis o naus industrials, tenen importància creixent les extraccions d'àrids, avui massa freqüents al Delta del Llobregat. Caldria prohibir-les taxativament perquè a més de destruir físicament el sòl directament afectat, fan avançar a terra endins la salinitat de la capa d'aigua subterrània, l'anomenada capa freàtica, inutilitzant d'aquesta manera els sòls veïns. Podríem parlar també, pel que fa als sòls forestals, dels nombrosos terraplens orfes de vegetació (i per tant extraordinàriament sensibles a l'erosió) que voregen els camins de la major part de les urbanitzacions de muntanya.

Fem malbé els millors sòls agrícoles de les grans planes conreades per a posar-hi edificis, els sòls forestals per a fer urbanitzacions en zones de gran pendent i, en canvi, es moren de riure enormes superfícies de secans abandonats. D'això se'n diu, mirat de lluny, falta de planificació, i mirat de prop especulació. I no falten exemples: la riba esquerra del Delta del Llobregat és ocupada per la Zona Franca, el Camp de Tarragona és avui ple d'indústries, l'autopista del Mediterrani al seu pas pel País Valencià circula entre tarongers... I mentrestant, la Catalunya «industrial» menja tomàquets vinguts del Delta de l'Ebre o bé de Múrcia. Els interessos privats o de grup tenen més força que el dret públic a gaudir de la Natura. I en bona part, això es deu al fet que aquests drets no són (o no ho poden ser, perquè la legislació en aquests

La vall de Joan, al massís de Garraf, oferia, a tocar del gran nucli barceloní, unes característiques fisiogràfiques del més gran interès. ▼

L'abocador d'escombraries ha destruït irreversiblement aquestes característiques i ofereix ara aquest lamentable exemple de desfiguració d'un paisatge. ▼▼

foto: R. Folch

foto: R. Folch

aspectes és feta ben sovint per a consolidar la propietat privada) defensats al seu moment i de manera eficaç per l'Administració. Tots sabem que una bona part de les urbanitzacions de l'antiga Àrea Metropolitana eren pirates, això és, no tenien cap mena de permís. Però d'altres, aixecades al mateix cor de futurs parcs provincials, foren avalades pels Ajuntaments respectius. Davant d'això, un ja no sap si malpensar...

Les ciutats i les implantacions industrials, evidentment, no són llocs especialment favorables a la vida. L'ocupació física del territori per una banda, i la mateixa contaminació produïda per l'altra, hi fa molt difícil la subsistència (pensem que en un radi de diversos quilòmetres al voltant de Barcelona no es troba ni un sol líquen corticícola, això és, dels troncs dels arbres; per tal com aquesta mena de líquens són uns organismes especialment sensibles a la contaminació atmosfèrica...). Però les ciutats no són totalment negades a la Natura. No hi trobem, és ben cert, ni alzines, ni llebres, ni cirerers d'arboç. Però els indrets més amagats i inesperats de carrers, parets, arbres, cases i descampats són ocupats per tota una gamma d'animals i vegetals dels grups i formes més diversos. Realment, no és difícil de veure testimonis de vida salvatge (bé que poc o molt suburbialitzada) a la mateixa Barcelona, de les males herbes dels descampats i les rates dels enderrocs als ocells que refilen als escassos parcs de la ciutat. Amb tot i això, naturalment, no és aquesta la Natura equilibrada dels llocs respectats per la mà de l'home, i només ho fóra una mica si la ciutat hagués escollit l'opció qualitat de vida enfront de quantitat de vida. No ens estranyi, doncs, que urbanistes, arquitectes, planificadors i ecòlegs estinguin avui d'acord a reconèixer que el creixement sense fre de les ciutats ha precipitat la seva pròpia decadència: ja no s'hi pot viure.

El més llastimós de tot això, però, és que aquest creixement ha comportat la desaparició de nombrosos espais naturals, dels quals tan faltats estem, i moltes vegades de sòls agrícoles d'elevada productivitat. I, sobretot, ha quedat malmès l'equilibri ecològic de força indrets.

Una mostra

El cas del Delta del Llobregat és un bon exemple de tot el que hem dit i ens servirà per a cloure aquestes notes. Considerant una superfície de 11.600 ha, que inclou tots els sòls al·luvials que van de Pallejà fins al mar (és a dir, una superfície lleugerament més gran que el Delta pròpiament dit), aquests són els resultats d'un estudi comparatiu dut a terme

Ocupació del sòl al delta del Llobregat

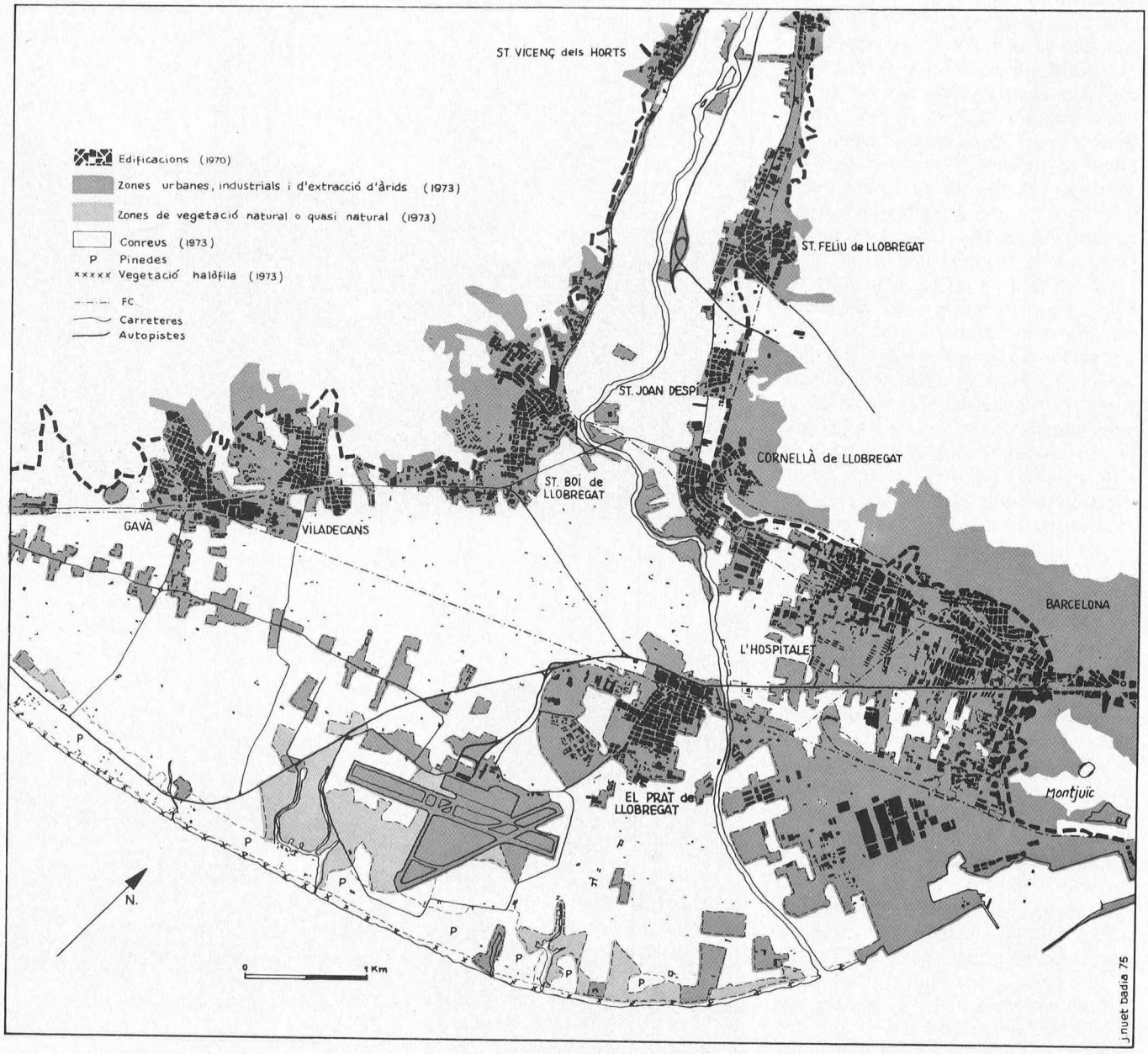

entre l'any 1965 i l'any 1973:

Els cultius ocupaven, l'any 1965, unes 7675 ha, i han quedat reduïts a 6065 ha l'any 1973. Sembla innecessari assenyalar que els sòls del Delta del Llobregat, si n'exceptuem una petita part de salats, són d'una qualitat i productivitat remarcables.

Les àrees urbanes i industrials, contràriament, han duplicat pràcticament la seva superfície: han passat d'ocupar 1550 ha (1965) a 2850 ha (1973). Els que hi han perdut, naturalment, han estat els espais agrícoles. Si sumem a les 2850 ha ocupades per àrees urbanes i industrials, les destinades a urbanitzacions (650 ha l'any 1973) i a 'extraccions d'àrids (150 ha l'any 1965, 430 ha l'any 1973), resulta que teníem quasi 4000 ha «immobilitzades» ara fa dos anys. No cal dir que de l'any 1973 ençà aquesta superfície deu haver augmentat manifestament. I al pas que anem, les superfícies que ocuparan els conreus, les àrees urbanes i industrials i la vegetació halòfila (que és la pròpia dels sòls salats litorals) l'any 1981 representaran el 42,4, el 34,6 i el 2,9 % respectivament de la superfície del

A l'àrea del Delta del Llobregat la vegetació natural hi és representada per matollars (Erianthus ravennae), *com aquests que creixen als aiguamolls de l'estany del Remolar. Els pins* (Pinus pinea) *hi representen una modificació deguda a la mà de l'home.* ▼

Delta. Hi sobren els comentaris. No es pot entendre que fem malbé els MILLORS sòls agrícoles d'una comarca que ja l'any 1970 superava els 5500 habitants per quilòmetre quadrat [1]. Salta a la vista que les decisions d'ocupació del sòl al nostre país es fan anàrquicament. La gestió de la Natura i l'ordenació del territori són avui encara (i només) paraules boniques a casa nostra. Cal que l'Administració entengui que no tots els indrets són adequats per a qualsevol utilització, i encara, que s'ha d'arribar a treure'n el màxim profit (i no únicament econòmic, atenció) de cada indret del país.

A mena de resum:

L'home mereix, a més d'un lloc per a viure, un benestar que li faci agradable el viure. És necessària, doncs, una planificació de l'espai que representi una millor gestió del patrimoni natural. Aquesta planificació, impossible sense un coneixement previ, fa que l'ecologia esdevingui imprescindible com a ciència de síntesi en totes les accions encaminades a l'ordenació del territori i a la salvaguarda de la Natura. És indispensable, finalment, instaurar un diàleg autèntic entre polítics, científics i usuaris, un diàleg que possibiliti una millor coneixença del nostre entorn i faci que, entenent-lo, l'estimem i respectem tots plegats.

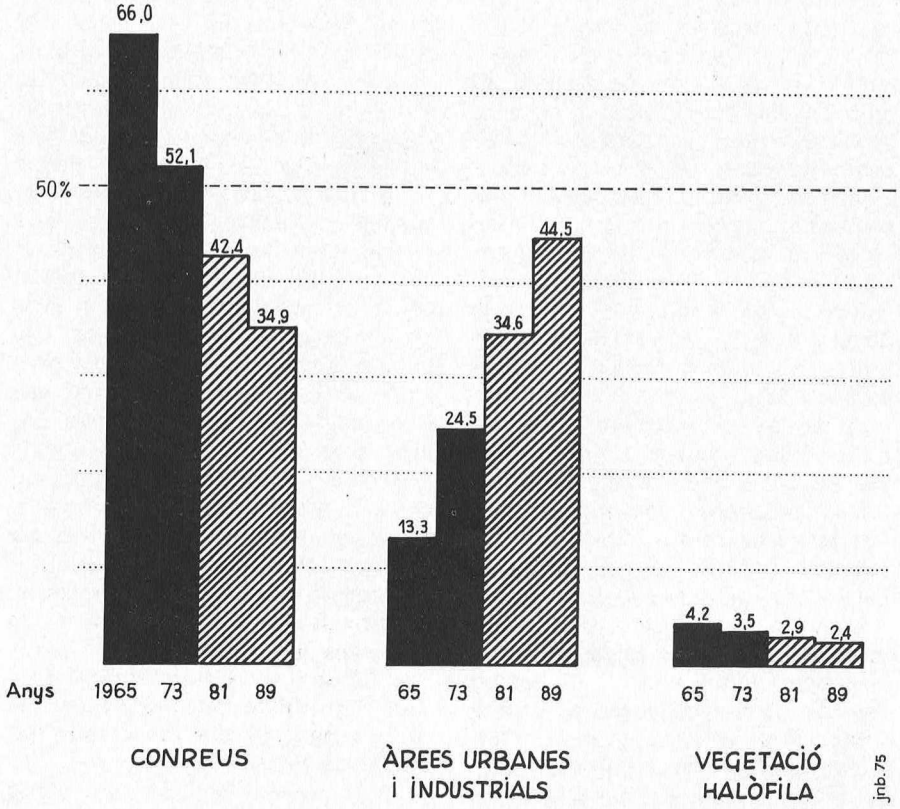

(1) I la balança comercial de la qual, pel que fa a productes agraris, era extremadament deficitària.

Chogolisa

per **Kurt Diemberger**

Per gentilesa d'Editorial Nova Terra reproduïm a les nostres pàgines un capítol de la seva edició del llibre de Kurt Diemberger, "Entre zero i vuit mil metres".

Mitjan juny. Una mosca s'ha posat sobre el sostre de la tenda, una aranya s'arrossega per les pedres. El gel comença a desenganxar-se i per això les tendes del nostre campament base es troben sobre els sòcols elevats. Lentament ens recuperem de les malmenades, escrivim cartes, informes... «El Broad Peak ha estat conquerit el 9 de juny per tots quatre components de l'expedició, seguint l'itinerari ideal i més directe. Sense portadors d'alta cota i sense respiradors»... El sol lluu sobre el sostre de la tenda. A la llunyania hi ha una claror blanca. Grans muntanyes al nostre voltant... «Restarem aquí encara uns dies. Farem alguna excursió, potser encara algun sis o set mil»...

A les valls ja és estiu.

També aquí ens n'adonem una mica. Estic ajagut dins la tenda assolellada, i mentre a fora borbollegen les aigües de fusió, de les cartes de casa (les més recents que ens han portat els nostres carters ja tenen sis setmanes perquè aquest és el temps necessari per arribar fins aquí, a la fi del món) trio sempre la mateixa postal: un prat, un arbre i, darrera, un llac petit! «Sóc aquí d'excursió. A reveure...» És de Busle. I l'arbre és un senyor arbre. Que n'ha passat, de temps!... I llegeixo la seva última carta de Noruega... «He anat al nord. Un món tan vast, una cosa que no es pot explicar...» Que no es pot explicar. El gran Nord. M'és estrany. Sento néixer en mi un pressentiment: no he penetrat jo també dins un món estrany, immens, que no sabré mai explicar a ningú, ni tan sols a ella? Seré el mateix quan tornaré a casa? Miro l'arbre i penso. Voldria tornar ara mateix. Però alço els ulls, veig els grans cims a l'entorn i el sostre del cel: el Chogolisa; veig els espuntons de glaç del Baltoro. Estaré aquí només una vegada a la vida.

Escric una carta.

D'un món remot a un món remot.

El Chogolisa era un muntanya encantada.

De 7654 metres d'alçària, no era realment l'altura la cosa important, sinó la bellesa d'aquella muntanya.

Els anglesos l'havien batejada «Bride Peak», «Muntanya de l'esposa», perquè és tota blanca. Un trapezi, un sostre de gel, erecte i aspre contra el cel. «La seva bellesa clàssica, l'harmonia de les seves línies, i les parets imponents, nevades, acanalades, la fan ideal entre les muntanyes de glaç», havia escrit Dyhrenfurth en el seu llibre sobre el Baltoro. A l'orla esquerra del sostre es veia de lluny —a uns 30 quilòmetres de distància— una minúscula dent obscura, el punt culminant. La cresta sud-est, llarga d'uns 4 o 5 quilòmetres, ondulada, restava exposada al sol d'ençà del matí, la qual cosa era un gran avantatge. Ja l'any 1909, l'expedició del duc dels Abruzzi l'havia recorreguda camí del cim. A una altura de 7500 metres, a només 150 de l'orla del gran sostre, la tempestat l'havia refusat. Per molt de temps aquell va ser el punt més alt de la Terra assolit per éssers humans.

El cim encara no havia estat conquerit.

Ja havíem admirat aquella muntanya quan pujàvem al Broad Peak. Però cap a l'est, molt més a prop, també hi havia cims bellíssims del grup Savoia, que havíem considerat possibles fites secundàries. Finalment, Hermann —que en el campament base s'havia recuperat del tot, com tots nosaltres per altra banda— se sentia atret especialment pel Mitre Peak i per la Torre Trango; a més, volíem dur a terme una exploració penetrant a la glacera del Gasherbrum, fent atenció particular al Gasherbrum IV.

Primer de tot va caldre mudar els campaments. Markus i Fritz, acompanyats pel capità Quader, desmuntaren el campament 1. Mentre Hermann i jo fèiem el mateix amb els campaments 2 i 3, els nostres companys penetraven amb els esquís curts a la glacera Savoia i n'escalaven la punta principal, un set mil esplèndid. Per a Hermann i per a mi, que no sabíem res de l'empresa, aquella victòria llampec va ser una gran sorpresa. Aleshores les nostres mirades es giraren cap al sud: Chogolisa i la glacera del Gasherbrum. Aquest hauria estat el nostre programa, i també nosaltres pujaríem en parella.

Una «escala» d'un sol escaló

Una sèrie de campaments amb una sola tenda? No en podíem portar més d'una i, certament, el Chogolisa requeria més d'un campament. La solució era temerària: un camp d'alta cota mòbil! Herbert Tichy ja havia pujat d'aquella manera amb el seu sherpa al Gurla Mandatha, al Tibet, portant sempre més amunt la mateixa tenda, dia a dia. I així funcionaria també la nostra, des del campament base, al campament 1, al dos, etc. Constituïa l'únic escaló de la nostra escala, que hauríem d'installar contínuament, sempre més amunt.

Després d'haver decidit els plans i fet elecció dels queviures i del material corresponent, el dia 20 de juny em vaig posar en camí tot sol, a la nit, cap al circ Concòrdia, amb una càrrega de 35 quilograms.

Hermann aniria a recuperar el material indispensable als peus del Broad Peak i, l'endemà, va partir de bona hora amb una càrrega igual. No li fou difícil trobar-me, perquè jo havia senyalat el recorregut amb banderetes, i així, a l'horabaixa, vàrem prosseguir plegats al llarg dels interminables i innombrables geps de la gran morena del Baltoro. A la nit ja havíem descobert un lloc meravellós per al campament base, prop dels sèracs gegantins del Chogolisa, i hi plantàrem la nostra tenda. Sobre nosaltres s'alçava el sostre enorme del Chogolisa i no vèiem res més que neu i glaç, miréssim on miréssim.

Hermann considerava que podríem dur a terme l'escalada en pocs dies; llavors —pensava—, podríem dedicar la nostra atenció al Mitre Peak, donat que la glacera del Gasherbrum, i especialment el Gasherbrum IV, es revelaven molt llunyanes.

El 22 de juny ja érem entre els sèracs del Chogolisa i deixàrem un dipòsit després d'haver assolit una cresta de **firn.**

23 de juny: rufaga. Però no volem

Ultra un alpinista excepcional, Kurt Diemberger és un fotògraf que sap aprofitar la matèria que li ofereixen les seves grans ascensions, com podem comprovar en aquesta visió de l'aresta de Peuterey, fuetejada per la tempesta. ▼

foto: K. Diemberger

esperar gaire! Pujarem igualment, fins que ja no puguem tirar endavant... 24 de juny: «...partim a les 4,30 amb la tenda, etc.; neva lleument; temps no gaire bo; bona forma; 2,30: arribem al dipòsit, a una alçada de 5.500; amb el material del dipòsit, sacs de gairebé 25 quilograms, continuem per l'esperó amb neu fins als genolls. Obrim la traça fins a la Sella Kaberi; plantem el campament a 6.370 a les 17; hem assenyalat tot el recorregut amb banderetes.»

Què hi ha rera aquests gargots escrits a corre-cuita, amb estil telegràfic, per Buhl? Ell està en condicions excel·lents. Malgrat la neu profunda, insisteix a obrir la pista fins al pas Kaberi i, no obstant la meva insistència, no accepta el canvi. Ja durant aquesta primera jornada, superem un desnivell de 1.400 metres (per a tots els qui imaginen un Hermann Buhl al Chogolisa, aquests fets donen, així ho espero, una resposta clara, en tot cas almenys als escaladors). Portem de 25 a 30 quilos cada un i, com que fem progressos malgrat el mal temps, estem d'un humor òptim. Després d'haver preparat amb fatiga una beguda calenta amb el fornet fuliginós, ens adormim contents en el nostre primer campament del Chogolisa.

Dimarts, 25 de juny: temps decididament dolent. Romanem fins a les 10 dins el sac de dormir, llavors cuinem, desmuntem el campament a les 13 i comencem a pujar. Malgrat la neu polsosa, on ens enfonsem fins als genolls, prosseguim al llarg de la cresta sud-est fins a l'espatlla, a una altura de 6.700 metres, on plantem novament la tenda, que aquesta vegada es converteix en el nostre campament 2. Ara estem prou amunt per atacar el cim. Només ens cal esperar.

Esperar el bon temps...

A la matinada del 26 de juny es va desencadenar una terrible tempesta. Empenyia amb violència la nostra tenda i nosaltres fèiem el mateix des de dins, per mantenir-la dempeus. La tenda estava ben ancorada. Pocs metres més amunt era la fi del món: la rufaga ùdolava sobre l'espatlla amb una forma primigènia i desencadena-

da. Quan finalment, després d'hores i hores, les parets de la tenda ja no batien, sortírem. Volíem pujar una mica vers el cim de la cresta per estirar les cames. Però llavors ens adonàrem com era d'arrecerat el nostre lloc: en arribar a dalt gairebé vàrem ser escombrats pel vent. La corda era enlaire i formava un arc extens, sense pes; el vent la feia surar. El cim de la cresta estava embolcallat per una polsina de neu, per on es filtrava la llum del sol; al nostre voltant, el terrabastall de la rufaga, una música potent.

Poc després érem de bell nous dins els nostres sacs, parlàvem de nous projectes... Per la tardor, Hermann pensava fer amb mi una doble travessia del Mont Blanc, al llarg de totes les crestes grans. L'any següent aniríem al Rakaposchi...

Al vespre el baròmetre començà a pujar i, plens de joia, prepararem els sacs pel proper dia. Els núvols s'esqueixaren; a través de la porta de la tenda miràrem a fora: davant nostre, el Baltoro Kangri brillava a la llum de ponent... El podríem escalar després!

L'últim dia

Érem el 27 de juny, un dia bell, tranquil, un regal del cel.

Érem feliços. El dia de repòs ens havia fet bé. Ens sentíem plens de força i cremàvem de ganes d'anar al cim.

A les 4,45 ens posàvem en camí. Encara feia molt de fred. Però el cel es tornava cada vegada més clar sobre el Baltoro Kangri. Al sud es distingia ja un mar de cims, tots ells sis o set mils. Sobre el K2 ja hi arrivaba el sol. Del Broad Peak només es veia el cim principal. Just en el moment que començàvem la gimnàstica contra el congelament, bellugant les cames, vàrem ser colpits pels raigs solars. Calor! Caminàvem calcigant satisfets la neu guspirejant. Sense càrrega, ens sentíem extraordinàriament lleugers. Avançàvem bé, seguíem exactament sobre el tall de la cresta, a la dreta o a l'esquerra, encara que les condicions no eren tan favorables i la neu fos profunda. A més, el vent havia format lloses perilloses sobre un flanc. Efectivament, una d'elles es va desfer molt a prop nostre i es precipità sorollosament per la vall en forma d'allau, i va caure a plom sobre la planura del Pas Kaberi. Estàvem impressionats i ens manteníem exactament sobre el tall de la cresta. Encara no hi havia cornises. Però, com seria més amunt, al cim de la cresta, on les cornises formen una orla ininterrompuda, que sobresurt metres i metres? La rufaga dels dies passats sense dubte la devia haver engrandida.

7.000 metres! Abandonem la cresta amb les cornises i, al llarg d'una llosa de gel, travessem un tram al llarg del flanc de la muntanya, fins a un replà. Però mira!, realment hi ha alguna roca, cosa força rara en aquesta muntanya! I on anirem, ara? Carat, Hermann, mira cap allà, a dalt ja hi ha el cim! Ja no deu faltar gaire; a migdia ja hi serem.

L'immens sostre del Chogolisa s'acosta ràpidament. Però aviat hem de constatar que no ens serà gens fàcil: el tram de cresta que se'ns apareix sembla molt aeri... Ara ho veiem tot: no és cosa de riure! La cresta afilada, tallant com la fulla d'un ganivet, es prolonga fins a la propera forca. El flanc esquerre de la cresta és de roca i glaç; a la dreta és vertiginosament escarpat, i sobre la paret nord hi ha cornises de neu suspeses en el buit. Allà haurem d'anar alerta! Els precipicis de roca s'enfilen cada cop més amunt, sempre més a prop del tallant blanc i dentat. Ens assegurem amb cura, estem atents als esllavissaments. I, no obstant això, encara una llosa petita de neu es desfà i es precipita a l'abisme. Just quan arribem a les roques, Hermann s'enfonsa de sobte fins a la panxa. En surt amb dificultats per tornar a caure dins un segon forat. Mala sort! Aquest flanc és com un rusc. Hermann avança com si trepitgés ous. Per sort seva, pesa poc. Ara arriba a la roca glaçada: amb elegància increïble avança, suport rera suport, gairebé només fregant els punts de recolzament, i desapareix rera una costa.

—Vine!

Llargada de corda rera llargada de corda, ens fem camí a set mil metres d'alçada, per la cresta, a vegades pel flanc, a vegades directament per l'orla de les cornises. El vent bat amb força uniforme més enllà de la cresta. Un drap guspirejant s'alça vers la volta del cel, d'un blau intens. Allà baix, cap al sud, es reuneixen bancals immensos de boira. Però no es mouen.

A les 9 ja hem assolit la forca. 7.000 metres. Ara només ens en falten 650 pel cim! Semblen fàcils. Decidim asseure'ns, ens deslliguem i ens estirem còmodament a una conca arrecerada. El sol crema magníficament. I quina fam! A l'atac amb els queviures! Et ve de gust un glop de te? És tan agradable quan hom sap que el cim és a prop i pot donar temps al temps!

—D'ençà que sóc a l'expedició, aquesta és la millor jornada per a mi —diu Hermann—. Sempre havia somiat una cosa així: fer un set mil en tres dies. En tres dies, no en tres setmanes...

Després d'una hora llarga prosseguim. Sense corda. És suficient portar-la dins el sac. La utilitzarem a dalt, per superar la torrassa cimal —així ho ha dit Hermann— i, per tant, no hi penso més. La neu és profunda i tracem la pista alternativament. Un escaló de glaç ens obliga a treballar una estona amb el piolet. En el pendís, hi ha fissures de tant en tant! Perill d'allaus! Ens veiem obligats a avançar més vora l'orla del que volíem. Darrera nostre, el cim de la cresta baixa lentament.

Lentament, s'acosten del sud muntanyes de núvols. El drap alçat pel vent dalt del cim de la cresta sembla més gran que abans.

És imponent la vista que tenim al nord! Tota una cadena de muntanyes per sobre dels vuit mil metres. Deixem vagar l'esguard admirats, del K2 al Hidden Peak... Tots els gegants del Baltoro estan collocats en renglera!...

Fem fotografies.

Una altra visió de la fantàstica aresta de Peuterey, captada per l'objectiu de Kurt Diemberger, un dels més destacats alpinistes de tots els temps. ▼

foto: K Diemberger

Que ràpid que s'acosta el banc de núvols! Cal esperar que no ens amagui el cim! Avancem més ràpid. Allí comença l'últim pendís de la cresta. Immediatament a sobre descobrim la torrassa del cim. Encara quatre-cents metres...

Un nuvolet puja pel flanc. Es fa més gros, ens embolica, a nosaltres i la muntanya. De sobte esclata l'infern. Vels grisosos s'envolen per sobre la cresta. Tot es fa paorosament fosc. Seguim lluitant cap amunt, entre boira ploviscosa; inclinats cap endavant, presentem resistència a la rufaga que, al llarg de la cresta, ens envesteix amb tota la força, ens pren els vestits i ens vol alçar de terra. Fa fred i la cara està adolorida per les agulles de glaç que el vent ens llança. Gairebé no avancem. Seguim alternant-nos. Avancem prement les dents.

Com és possible aquest canvi sobtat? Recordo el blau del cel de fa poc. Tot ha passat en un segon. Tinc un pensament sinistre: no li havia passat una feta similar al duc dels Abruzzi, precisament quan s'acostava al cim, com nosaltres? No tornarà a passar? Però, fora aquesta idea estúpida! L'hem de fer, el cim; només manquen uns pocs centenars de metres!...

S'aclareix! La rufaga esqueixa els núvols. Mirem fitament cap a dalt, on hi deu haver el cim. La torrassa rocosa és a tocar de mà. Es dreça com una amenaça fosca... Només un moment, després la tempesta l'engoleix de bell nou. Continua aquell desencadenament terrible dels elements. Lluitem al llarg d'un pendís escarpat, al llarg de la cresta. Tot és blanc, cada vegada més, ja no veiem gairebé res.

7.300 metres! Encara tres-cents metres fins a la torrassa...

—Cal que tornem immediatament. La rufaga esborra el traçat i correm el risc d'anar massa cap a fora, per les cornises!

Hermann té raó: no havíem pensat en aquest perill i la visibilitat s'ha reduït gairebé a zero.

Ara cal actuar aviat. Fem un canvi immediat. Hermann anava davant, ara hi vaig jo. Hermann em segueix a una distància de seguretat d'uns deu-quinze metres. No pas més perquè em perdria de vista.

Baixo a les palpentes, inclinat. Increïble. Cinquanta metres més enllà ja no queda res de les nostres petjades! Només resten els forats fondos que hem fet amb els piolets. Però aviat també els forats es fan rars, sempre més. La tempesta persevera amb una violència immutable.

Ara devem trobar-nos a 7.200 metres. Prest arribarà el pendís escarpat de l'esllavissament, que ens havia obligat a avançar tan a la vora de l'orla de les cornises. Si almenys hi veiéssim una mica! Em giro un instant: Hermann em segueix, sempre a la mateixa distància, per sobre les meves petjades. Mentre baixo, miro constantment a l'esquerra; intento penetrar amb l'esguard entre la boira. Però només vaig una mica més fosc a dalt, una mica més clar a baix. Deu ser l'orla de la cornisa. Em sembla

Un impressionant testimoni gràfic del drama del Chogolisa: l'última traça del gran Hermann Buhl, abans d'ésser engolit per l'abisme cobert de boira. ▼

foto: K. Diemberger

prou distant, però la boira pot enganyar-me. Serà millor que ens mantinguem lleument més a la dreta. Però, alerta al pendís escarpat! Quan arribarà?

Vet aquí un altre forat de piolet! Miro amb atenció cap a l'esquerra i sobre la superfície de neu que tinc davant meu. Allí n'hi ha un altre a penes visible...

Brruuuummmm —em sento recorregut per una descàrrega: tot tremola, la superfície de la neu sembla que baixa per un moment. En el mateix instant, espantat, faig un gran salt a la dreta, llavors dos o tres més. Segueixo un bocí el pendís escarpat que tinc davant els peus. Encara estic tot agitat per la idea: l'orla de la cornisa... Jo hi era, a la cornisa. Me n'he lliurat d'una i bona! Què en dirà Hermann? M'aturo, em giro enrera. Però hi ha la gran corba del pendís, més enllà de la qual no es veu res. Ara la visibilitat ha millorat: aviat veuré emergir Hermann. Quina cosa més estranya; que la neu s'hagi ajustat sota el meu pes...

Herman no arriba.

—Hermann!

Què passa... Per l'amor de Déu! Aquell sotrac, Hermann! Corro panteixant pendís amunt. Arribo al llom i veig la superfície vasta. És buida.

Hermann. Tu...

S'ha acabat.

Faig encara uns quants metres més endavant. Allí... les seves últimes petjades sobre la neu... i allí, el marge de la cornisa esbucat. I l'abisme fosc.

Hermann ha caigut per la paret nord.

L'esqueix de la cornisa... el sotrac...

No puc mirar avall de cap lloc. Haig de retornar al cim de la cresta que sobresurt. Com més baixo, més disminueix la rufaga. Estic abatut. Darrera meu! Com ha estat possible? Amb penes aconsegueixo superar el contrapendent del cim de la cresta. Les cames ja no m'aguanten... Però abans d'arribar a dalt, els núvols s'esqueixen. Em precipito vers l'orla de la cresta, acostant-m'hi tant com puc. Els cops de la rufaga empenyen els núvols cap amunt, cap al cel. D'entre els vels emergeix una cresta, una torrassa, un sostre amb enormes drapejats volants. El Chogolisa! Terrible. Allí és el lloc des d'on havíem tornat enrera, a 7.300 metres. Distingeixo clarament les petjades de la baixada al llarg de la gelera. Veig el precipici enorme del nord, que es perd entre els núvols. I les nostres petjades s'hi acosten cada vegada més. I allí la tragèdia se m'apareix amb tota la seva terrible claredat: allí Hermann, a un lleuger revolt, ha abandonat les meves petjades que continuen prop del precipici. Allí ha continuat recte, no més 3 o 4 metres; directament a fora, fins a l'orla de la cornisa de neu, que s'ha esbucat. A fora, en el buit...

No aconsegueixo veure la base de

la paret.

Miro novament cap amunt.

I si haguéssim anat lligats...

Miro cap avall, per tota la paret, amb un calfred a l'esquena: no, no hauria pogut aguantar-lo en aquesta situació; en aquell moment jo mateix em trobava massa cap a fora, sobre l'orla sortint. Però potser la tracció obliqua de la corda li hauria impedit desviar-se de les meves petjades...

Ara la vista s'obre: en el fons s'han estès les masses de neu d'una allau. El trencament de la cornisa l'ha provocat; la paret n'ha resultat tota repolida. No veig Hermann, res d'ell. Ha fet un salt d'almenys 300 metres, potser 500, i ara deu estar en alguna part, sota les masses de neu. És possible que hagi sobreviscut? Els meus crits no tenen resposta i per aquell vessant no hi ha cap possibilitat de baixada. Aniré a buscar els companys i ens hi arribarem des de baix. Potser seria possible... és l'única possibilitat.

Escruto tots els detalls amb esperança vana. Intento descobrir un sac, un bastó d'esquí, un punt negre. Res. Asoblutament res. Només les seves petjades, allà dalt.

Els núvols han cobert de bell nou la muntanya. Estic sol.

Boira i tempesta a la cresta de les cornises. Busco la via de retorn. A vegades no puc veure-hi gens i només per les fissures de la neu m'adono que m'he desviat massa pel flanc de la muntanya. Finalment arribo a la tenda. Està terriblement buida.

Agafo l'equip indispensable per a la baixada i prossegueixo. A la sella Kaberi la neu fresca m'arriba fins als genolls; les banderetes han estat sepultades, només en surt algun extrem. Per la superfície uniformement blanca provo amb el peu per descobrir la direcció del traçat de pujada. Llavors avanço recte per aquella blancor enlluernadora... Una altra banderetа.

Així camino per conques interminables... escletxes, boira, i la fosca. Hores indescriptibles, horrífiques, durant les quals a vegades tinc la sensació que Hermann camina amb mi. Gairebé per miracle, sempre trobo la manera d'avançar. Llavors la llanterna s'apaga, precisament davant els grans séracs.

Sojorn a 5.500 metres. En arribar la primera llum de l'alba supero els sèracs.

Endavant! La via és interminable... 2 hores després de la caiguda de Hermann, entro vacil·lant al campament base.

La nostra expedició de socors no va tenir èxit. No trobàrem cap senyal seu.

El torrent de gel, cobert de detritus, ha quedat de bell nou sense éssers humans. El sol crema amb força, la neu es fon, les aigües de fusió borbollen entre el glaç. El sostre blanc del Chogolisa sembla que s'alci fins al cel. Les muntanyes de l'encontorn estan silencioses. També elles porten dol? O potser es tracta del silenci inhumà, benigne, que enclou tota transformació, tota desaparició?

Els motors de l'avió rumrumegen. Seguim la vall de l'Indo. Per totes bandes, muntanyes, torres punxegudes, per entre les quals ens esmunyim lleugers. Crestes que creixen de les fondàries, valls que s'obren i es tanquen després altre cop. A vegades una clivella que puja cap als grans cims del Baltoro. El K2, el Broad Peak... Darrera nosaltres, ja molt distants... els minuts ens allunyen dels mesos. Aviat veurem el Nanga Parbat. Penso en el viatge d'anada, quan el temps era dolent. Veig el rostre de Hermann, els seus ulls que intenten penetrar la grisor dels núvols, que busquen la seva muntanya.

—En tornar, volarem sempre amb bon temps —havia dit finalment.

Avui fa bon temps.

Ara les muntanyes salvatges es divideixen davant nostre i ens adonem que es tracta sols de muntanyes de poca alçària. Per sobre d'elles, la blancor espurneja. Drapejats de neu pugen cap al cel. Allà hi ha la muntanya... Immutable, gran, infinita.

El Nanga Parbat.

Les seves glaceres espurnegen. Allà dalt hi ha el cim. El cel que el cobreix és blau-negre, pregon. Com si a sobre s'alcés un altre cel, i després un altre, i un altre més encara... totes les alçades i totes les pregoneses.

Hermann Buhl.

Draps argentats, que creixen vers la foscor.

Visions del XVII Rallye d'Alta Muntanya 1975

per **Hilari Sanz i Gonel**

A la vall d'Estós

S'instal·là el campament del Rallye a la vall d'Estós, a una alçada de 1.800 metres aproximadament, sota mateix del xalet-refugi d'Estós, en un dels prats de flonja herba a la vora del riu, sorprenentment nets de tot rastre de civilització, això és, de plàstics, llaunes, vidres i papers, a unes tres hores de camí de Benasc.

El camí des del pont de Cubere, lloc on començava el Rallye, fins al campament, és deliciós. Gens perdedor, a voltes ample, a voltes estret com un corriol, va planejant tot enfilant-se suaument, bona part d'ell entre atapeïts boscos de pi negre i avets, travessant prats i xaragalls d'aigua gelada que brollen pertot arreu. La temptació d'aturar la nostra marxa i beure a cada una d'aquestes fonts, és fa difícil de resistir quan la calor mossega i ens fadiga el pes feixuc de la motxilla.

Arribats que som a les cabanes de Turmo i un cop passat l'Estós escumejant i remorós per un bon pont de cepats troncs, ja albirem al fons, enlairat en uns contraforts rocosos, el xalet-refugi d'Estós.

Ara el paisatge, sense perdre res del seu anterior encís, experimenta un sensible canvi, ens ofereix un nou decorat. Podem assaborir l'alta muntanya en tota la seva intensitat. Un reguitzell de crestes, agulles i cims, quasi tots superant els tres mil metres, encerclen la vall. A la nostra dreta, els pendents herbats del pic d'Estós al principi suaus, es redrecen sobtadament fins al cim, mentre més endavant, les agulles i roquissars del Perdigueret i la Gargallosa caient verticals sobre els tarterars que es perden dins del bosc, condueixen l'esguard fins a l'enlairat Perdiguero, cobert de blanques congestes, que allà al fons apunta al cel el seu cim esmolat.

Crestes i carenes corren accidentades cap a ponent. Al davant, el portilló d'Oó mostra les blanques llençolades de les seves congestes, i mig amagades per la tuca de Molseret s'aixequen les llises i verticals parets dels pics de la Baquo. Les dentades crestes dels pics d'Arlaud, Gorgs Blancs, Gias i els contraforts dels Clarabides van encerclant la vall que, allà al fons clou l'alterós port de Gistain, que encara no podem albirar.

A la nostra esquerra i enlairant el cap, veiem pel damunt del bosc les sagetes petrificades de les agulles de Bardamina i més al fons de la vall el superb corn de l'agulla de la Paül apuntant al cel el seu pitó, ens tanca sobtadament la visió.

Pel fons de la vall, per entre negrosos boscos de pins i avets i de gemats prats d'un verd tendre, corren abundoses les aigües de l'Estós, engruixides per la fosa accelerada de les neus, i es precipiten escumejant pels vertiginosos pendents dels roquissars amb una remor feréstega que ho omple tot. Espectaculars cascades com la de Turmo, es llencen ardides cap al fons de la vall. I a dalt, prop del cel blau, extenses congestes resten encara suspeses entre els carenars dels pics més alts i omplen les pregones clotades. El contrast d'aquestes neus amb el verd dels prats clapejats de flors i el to fosc dels boscos és sorprenent. L'estiu és avançat, estem a mitjan juliol i encara el paisatge té uns acusats tons primaverencs, inesperats en aquesta època de l'any. La visió és magnífica. És la perfecta comunió de l'aigua, la roca, el bosc i el cel.

Sortida

Al pont de Cubere o de Sant Joan, i sota el planell on resten mig enrunats els barracons de les obres per a la construcció de l'embassament del riu Estós, es dóna la sortida dels equips. Són les set del matí. Hi ha enrenou i es respira una agradosa alenada d'entusiasme i optimisme.

Malgrat el feixuc equip, ja que a més de la corda, el piolet i els grampons reglamentaris, s'ha de traginar també la tenda, se surt amb un pas i una empenta que fa enveja. És una sortida ràpida, diríem que pròpia d'una cursa de velocitat, que trenca un bon xic els motlles que l'experiència ens ha ensenyat al llarg dels anys de trescar per la muntança: Al començar l'excursió, pas lent, mesurat, fins a trobar l'equilibri rítmic entre la passa, la respiració i el pendent, i que permet les grans «tirades» amb un considerable estalvi d'energies. Però els temps canvien, i aneu a saber!

El cel ha esdevingut grisós, i de tant en tant unes rufagades fan aixecar el cap i esguardar els núvols densos i carregats que el van envaint.

Plou. Surten les capellines i els paravents. Els equips han pres formes grotesques de nans que de tres en tres s'allunyen i es perden en la boira gronxant desmanegadament llurs gepes deformes.

La pluja és intensa i aviat segueix la calamarsada batent sorollosament les pedres i rebotant en el prat com diminutes pilotes d'un immens ping-pong. Tothom accelera encara més el pas cap a l'Ibon Petit de Baticiellas on el control roman pacient i resignat, aguantant també aquesta inoportuna calamarsada que deslluеix un bon xic el començament de la prova.

Al campament

Ja fa estona que ha parat de ploure. S'ha aixecat el vent i els núvols s'esfilagarsen deixant grans clarianes per on es veu el blau del cel. El sol fa acte de presència i tots els colors de la vall es fan més vius i lluminosos. El rocam dels cims, encara moll i regalimant, llueix sota aquest sol radiant que va fonent núvols i boires.

És mitja tarda. De sobte, un darrera l'altre, van aparelxent allà lluny, sota els tarterars del Montidiego, uns puntets que es mouen ràpidament cap al campament. Són els equips que ja arriben. Es preparen els papers, les llistes, es mira l'hora. Hi ha expectació, preguntes, dubtes.

Allà dalt van apareixent més equips. Ara ja és tota una corrua la que davalla pel petit corriol.

Mentrestant, els primers ja han travessat el pontet sobre l'Estós i entren al control d'arribada.

Amb els braços caiguts, gronxant d'una banda a l'altra les voluminoses motxilles al ritme d'un pas desmane-

L'esplèndida vall d'Estós, escenari del XVII Rallye d'Alta Muntanya, amb el refugi, enlairat a l'extrem esquerre de la fotografia, i el campament al costat dels meandres del riu. ▼

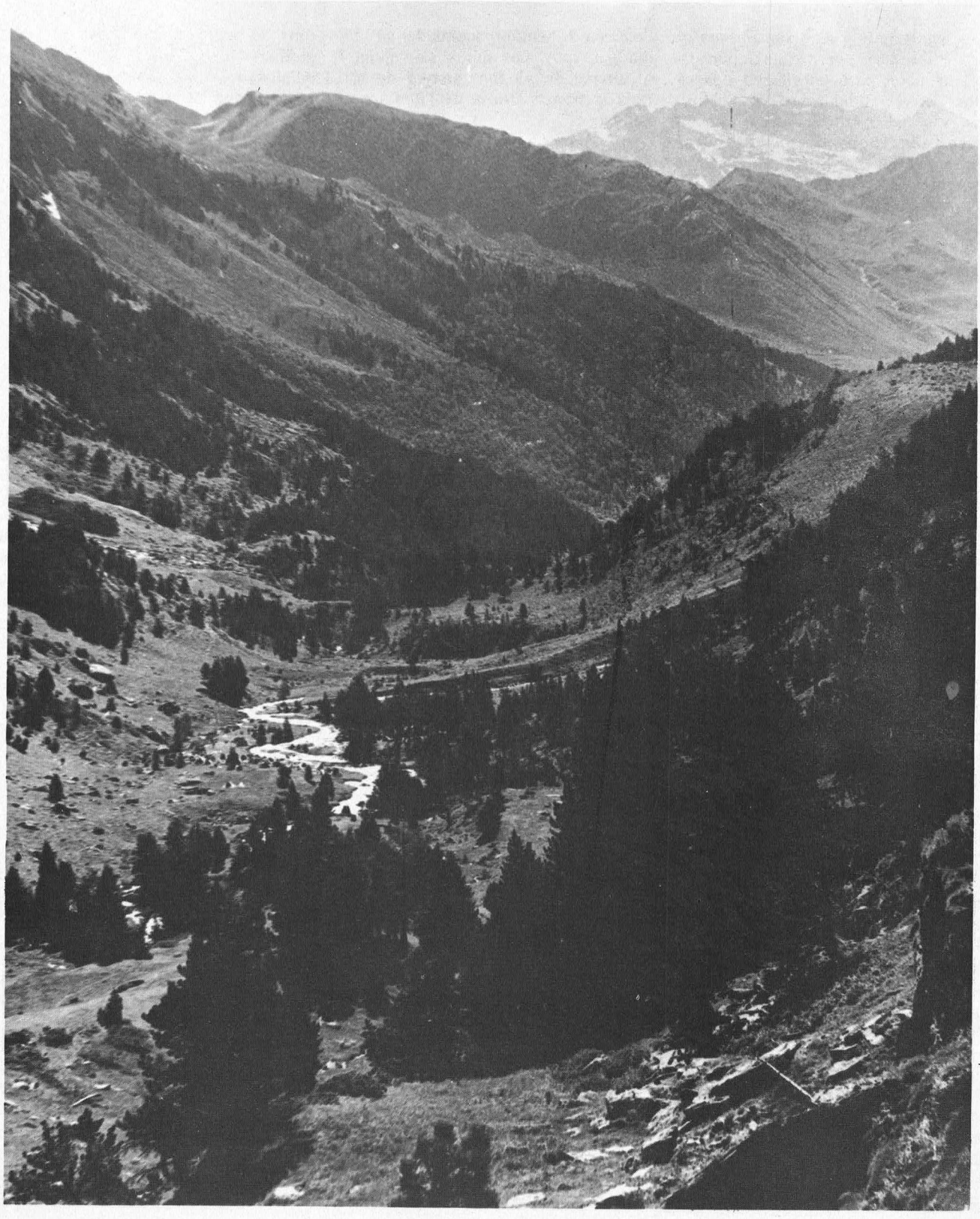

foto: Hilari Sanz

gat, espitregats i amb les mitges al garró, les cares vermelles i perlejades de suor, però enriolades i satisfetes, són el fidel retrat de l'esforç que els ha exigit la llarga jornada d'avui alhora que del plaer d'haver superat totes les dificultats. Malgrat tot, aquesta etapa ha estat un sedàs que ha garbellat molts equips fentlos desistir de l'itinerari escollit. La pluja i la forta calamarsada d'aquest matí i, en molts dels casos, la manca de preparació o la mandra a consultar el mapa, han fet molt dificultós el recorregut.

Llur arribada és un espectacle que cal no perdre's. Les feixugues motxilles cauen a terra amb una expressió d'alleugeriment als rostres. Tothom es deixa caure sobre la flonja catifa del prat cercant l'anhelat repòs dels muscles. Van arribant més equips. Es comença a sentir la cridòria dels que jeuen saludant els que arriben, i en aquell pla, no fa gaire desert i silenciós, es concentra una bigarrada munió de gent i coloraines. Tot és animació, cridòria, moviment i comentaris.

A poc a poc, d'aquell garbuix bellugadís, en surten, com per encantament, les tendes de geomètriques formes. Aviat és tot un poble de tela el que ha nascut en un desordre harmònic com el de la mateixa naturalesa que ens envolta.

Cau la tarda i novament regna la calma. Anades i vingudes a cercar aigua al proper Estós, i ben aviat les flaires apetitoses dels concentrats de sopes i de cansalada fregida s'escampen arreu, mentre els menuts fogonets de butà brunzinen com un eixam de borinots. Cada tenda és ara una llar.

El sol és baix i les ombres allargassades ratllen capriciosament el prat. Una lluminositat daurada ens envia les darreres tebiors d'un sol que es pon darrera els vessants del Pic de Gistain. El capvespre va esmorteint i agrisant els colors. Llums que s'encenen. Veus, rialles, sorolls de plats i culleres. De sobte, per damunt de totes aquestes remors, s'enlaira el so d'un flabiol que endolceix l'escena i sembla acomiadar-se del dia que mor. Les llums s'apaguen i el silenci es va fent senyor de tot. Sols la fressa eterna de l'Estós persisteix.

Matinada

És molt aviat, encara. Les muntanyes són masses fosques, denses, sense detalls. Les distàncies, irreals, indeterminades. Fa fred. Un ventijol gelat fa tremolar les minses parets de les tendes xopes de rosada, i xiuxiueja entre els tirants. Una veu com una fuetada, trenca el silenci de la nit dominant les remors de l'aigua.

—Són dos quarts de cinc! Són dos quarts de cinc!

Sona estrident, antipàtica, fora de lloc.

—Són dos quarts de cinc...! — repeteix incansable, monòtona de tenda en tenda, allunyant-se fins que es perd.

Veus baixes, esmorteïdes, es comencen a sentir pertot arreu. Llums ataronjades, blaves i verdes surten sobtadament, una aquí, una altra allà, quan s'il·lumina l'interior de les tendes. Ara els contrastos són més acusats. Les tendes que resten fosques són siluetes negres que es retallen fortament en aquestes llums policromades. Ràfegues, que de tant en tant ens enlluernen, van adelerades d'una banda a l'altra. Sorolls de ferros i dringadissa de cantimplores. Una rialla esclata un xic massa fort i un tirant sona com la corda d'un contrabaix desafinat en ensopegar-hi algú mig adormit, mentre una imprecació surt del més pregon d'un duvet.

El campament, que fa poc romania immers en el silenci, esdevé de sobte animat, ple de vida i remorós.

La veu aguda del control de sortida entona una mena de cantarella que refila noms i números.

—Equip quaranta-u! quaranta-dos! quaranta-tres...!

És una cançó desafinada, diríem irritant, en aquesta hora de la matinada.

—Equip quaranta-set! cinquanta...!

Pinzellades d'una immensa aquarella van aclarint el cel amb delicats tons de safir, i a poc a poc va desapareixent l'estelada rutilant que empolsinava la negrosa blavor del cel. Les carenes es retallen ara, precises i nítides, en aquestes clarors indecises. Aviat els roses i daurats enjoiaran els pics dels cims que ens envolten. Els equips van sortint del cercle de llum del control i s'endinsen viaranys enllà per les ombres que fugen. Van a cercar la llum i el sol a dalt dels cims. Uns isards tresquen rostos amunt esporuguits per la fressa dels equips. Una tebior dolça com un bes, foragita el fred de la nit. Un altre dia ha començat.

El Rallye d'enguany

Enguany el Rallye d'Alta Muntanya ha sofert una modificació en el seu reglament respecte a les edicions anteriors. Podríem dir que, més aviat que una modificació ha estat una evolució que ha permès assolir plenament els objectius que de sempre, des del primer Rallye, foren el sentit de la seva gestació.

Es pretenia eliminar el «vedettisme» de les nostres competicions, es pretenia que hi poguessin participar tots els **veritables muntanyencs,** i sobretot, que fos una trobada d'amistat, un aplec, una forta encaixada de mà de tots aquells que estimen de debò l'alta muntanya.

L'estructuració del reglament dels Rallyes permeté, des del primer moment, assolir plenament el primer objectiu. El «vedettisme» hi desaparegué. La medalla d'or no era lliurada exclusivament a un sol equip, al de millor puntuació. No hi havia els clàssics primer, segon i tercer llocs. En els marges que limitaven llur concessió hi cabien tots els equips. Tots els participants podien tenir opció a les medalles. L'única discriminació, per a dir-ho d'alguna manera, entre les medalles d'or, d'argent o de coure, la imposava el grau de maduresa, d'experiència i el coneixement tècnic de la muntanya dels participants.

Així podia donar-se el cas de repartir-se en un Rallye, quinze medalles d'or, disset de plata i vint-i-dues

Campament del XVII Rallye d'Alta Muntanya a la vall d'Estós ▼

de coure, per exemple. S'havia aconseguit, doncs, eliminar el «vedettisme», la primera figura.

Ara bé. Que els Rallyes fossin assequibles a tots els autèntics muntanyencs, que fossin una trobada anual d'amistat, jo no s'aconseguí totalment.

Els indrets per on discorren els Rallyes, la duresa dels recorreguts i les ascensions obligades a determinats cims, requerien a voltes unes condicions físiques que, sense ésser excepcionals, no tothom posseïa. Els seus recorreguts que no podien ser modificats o variats sense incórrer en la desqualificació, hi negava la participació als que, malgrat posseir a bastament aquella maduresa, experiència i tècnica que tot Rallye exigeix, llurs condicions físiques no estaven al nivell dels itineraris programats. Aquest era el cas dels veterans o dels que per alguna circumstància no havien pogut mantenir al llarg del any l'entrenament degut.

Com a conseqüència immediata, tampoc no s'aconseguia el tan desitjat aplec de muntanyencs que, com una mena de ritual, es trobessin any darrera any en l'incomparable marc de l'alta muntanya.

Però ara tot això està a punt d'aconseguir-se. La reflexió i l'experiència que donen disset anys d'organitzar Rallyes, havien de donar un fruit. S'havia d'arribar inevitablement a trobar una fórmula que, sense desvirtuar l'esperit dels Rallyes, revaloritzés, si cal, els precedents i arribés a aconseguir plenament el que de sempre s'havia pretès. Creiem que la fórmula s'ha trobat, i creiem que l'encert serà definitiu. Potser caldrà polir encara algun cantell, però sense pecar d'immodestos, creiem que qualsevol retoc que del seu reglament es faci d'ara endavant, serà retrocedir als passats motlles, i en el pitjor dels casos, desvirtuar totalment la seva finalitat. Evidentment, el Rallye ha evolucionat!

La innovació ha consistit que des d'un lloc comú de sortida els equips poden triar, entre dos o tres itineraris diferents, el que més d'acord estigui amb llurs possibilitats. El de més dificultat dóna opció, evidentment, a la medalla d'or.

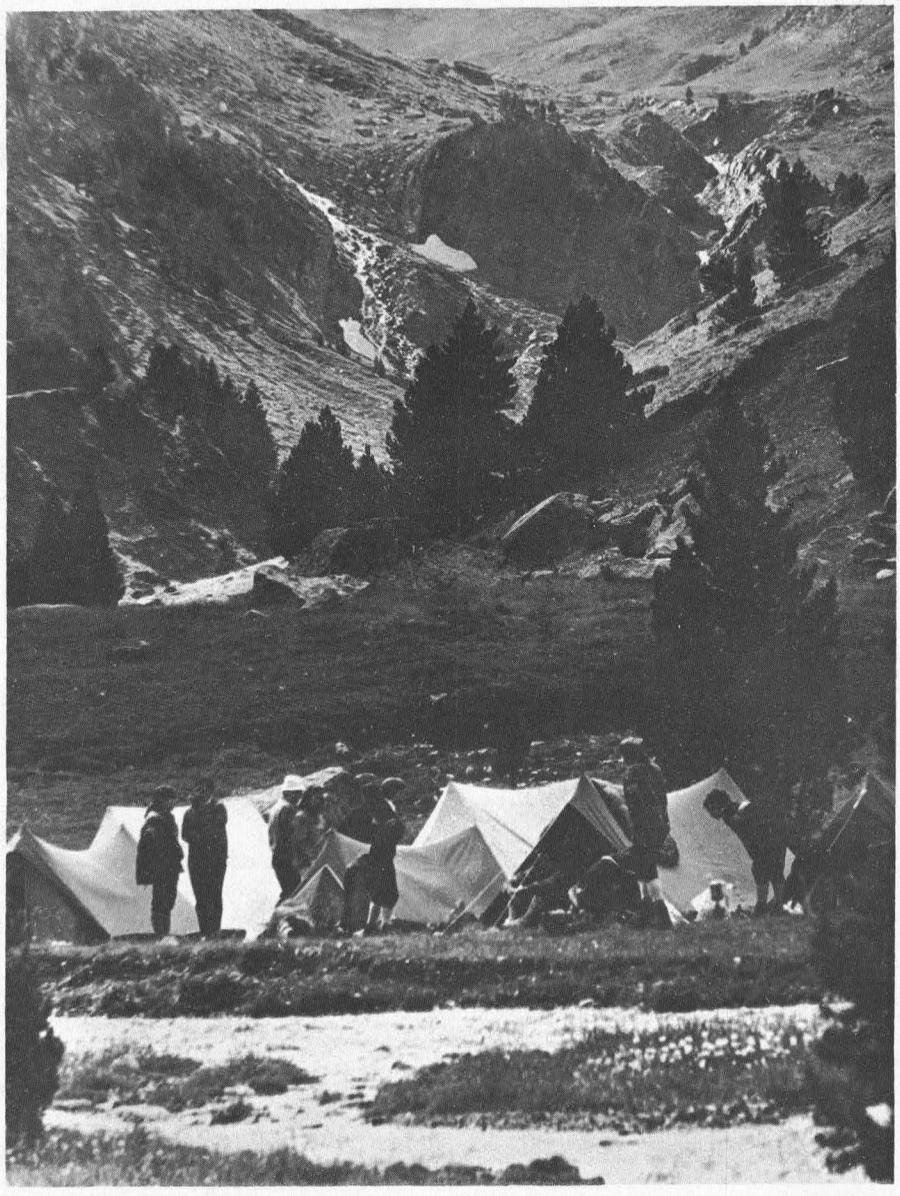

foto: Jordi Sanz

Aquesta fórmula ofereix a tots els muntanyencs l'oportunitat de prendre part als Rallyes d'alta muntanya. Sols cal, això sí, saber valorar les pròpies forces i preparació, i optar per la fórmula que més s'escaigui a cada u. No obstant això, si han sobrevalorat llurs condicions, si s'ha cregut que ja es té la suficient experiència i tècnica, i en plena prova **s'és conscient de l'error,** s'ha de saber renunciar a la categoria escollida i passar a la inferior, amb la seguretat que es pot continuar participant al Rallye sense caure en la desqualificació, però en una altra categoria que, com un termòmetre, marcarà el propi grau de preparació. L'única desqualificació tècnica, i això és comprensible i lògic, és per arribar als controls fora dels temps assenyalat. Cal fer constar, però, que aquests temps són sempre superiors als esmerçats en

Un equip participant al Rallye a les congestes dels pics d'Arlaud i dels Gorgs Blancs. ▼

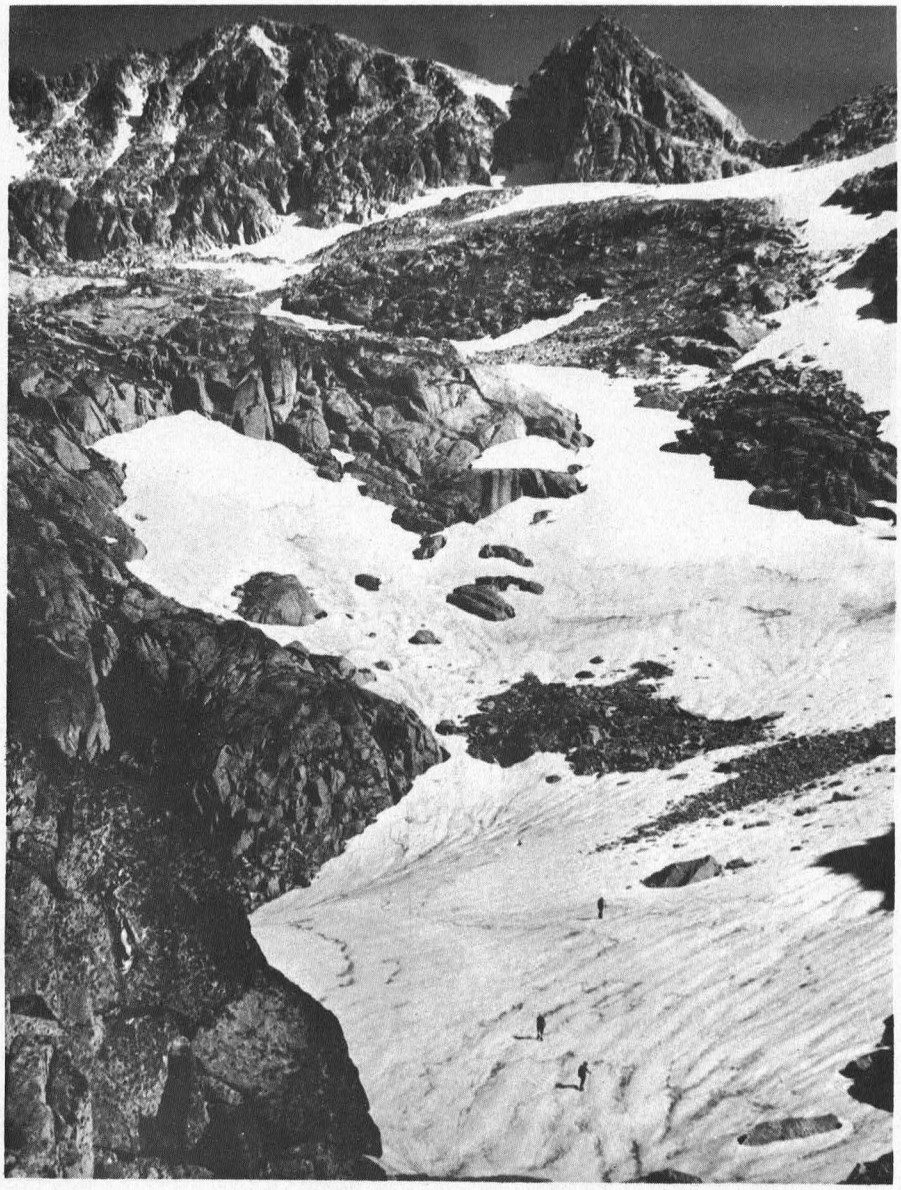

foto: Hilari Sanz

les ascensions normals, com ha quedat ben palès en aquest Rallye.

Vet aquí, doncs, una porta oberta plenament a la participació als Rallyes del Centre. Repetim, però, una vegada més, que cal ésser conscients i posseir la suficient maduresa i experiència per fer-nos sabedors de les nostres possibilitats físiques i tècniques, i saber escollir la fórmula que més s'hi adigui. Les sobrevaloracions sense justificació, les falses façanes i el desconeixement de la muntanya, no poden tenir cap altre desenllaç que la decepció, el fracàs, la desqualificació i el que és més greu, l'accident que, no sols posa en perill la pròpia vida, sinó fins i tot la dels companys que altruistícament arrisquen la seva per a auxiliar-lo.

Cal també, i això és important, tenir una gran dosi de sinceritat i humilitat a l'hora d'escollir l'itinerari.

El nombre d'inscrits al XVII Rallye d'Alta Muntanya ha estat de 59 equips, dels quals prengueren la sortida 56.

A les set del matí del divendres dia 18 de juliol, i a l'indret del pont de Cubere a Benasc, es donà la sortida als 56 equips presentats.

En aquesta primera jornada es pot escollir un d'entre tres itineraris diferents, valorat cada un d'ells segons les dificultats i la durada.

A) Des del pont de Cubere, passant pel control de l'Ibon Petit de Baticiellas, assolir el gran pic de Baticiellas i al pic de Perramo per a finalitzar al campament prop del xalet-refugi d'Estós.

B) Pont de Cubere, control de l'Ibon Petit de Baticiellas, ascensió al pic de Montidiego i arribada al campament.

C) Pont de Cubere, Ibon Petit de Baticiellas i campament.

En aquesta primera etapa, dura en les dues primeres fórmules, ha jugat un gran paper eliminatiu la pluja i la forta calamarsada que ha arreplegat els equips poc després de la sortida. També ha estat decisiva la sobtada empenta amb què molts dels equips prengueren la sortida i que, evidentment, havia de passar al moment de dosificar els esforços en les ascensions al Baticiellas, Perramo o Montidiego. Aquesta etapa garbellà notablement els equips. El segon dia es dóna la sortida a les sis del matí. El dia es presenta esplèndid.

Els itineraris a cobrir, amb sortida i arribada al campament d'Estós, poden escollir-se entre les fórmules següents:

A) Pic de Gorgs Blancs, pic de Clarabide Nord i pic de Gias.

A bis) Pic de Perdiguero i pic de Cabrioules.

B) Pic de Gorgs Blancs.

B bis) Pic de Perdiguero.

C) Pic de Clarabide Nord i pic de Gias.

C bis) Pic de Bardamina.

Com es pot veure, les fórmules són variades i a l'abast de les possibilitats de tots els equips participants.

El tercer dia del Rallye es donaren les sortides des del Campament a dos quarts de cinc i a les sis, segons la fórmula escollida pels participants.

En aquesta jornada sols hi ha dues

fórmules:

A i B) Campament, pic d'Estós i pont de Cubere, on hi haurà el control d'arribada.

C) Campament d'Estós i pont de Cubere, amb classificació inferior com es pot suposar.

Després d'aquesta etapa ja es van poder establir les classificacions que, a causa de l'exactitud amb què es van controlar durant tot el Rallye, foren ja definitives, i que transcrivim al peu d'aquest escrit.

Van estar presents al XVII Rallye d'Alta Muntanya, el president de la Federació Catalana de Muntanya, senyor Francesc Martínez i Massó i senyora, així com també el secretari, senyor Escartín.

Es comptà amb la collaboració de la Creu Roja que estigué present en els llocs clau de tots els recorreguts, amb el material i els homes necessaris per a poder atendre possibles accidents. Al front dels equips hi havia els doctors Albert Biete i Ernest Martínez, tots dos pertanyent al Centre Excursionista de Catalunya, l'actuació dels quals en un dissortat accident cal destacar i agrair. Cal agrair també l'actuació dels altres membres de la Creu Roja que acompanyaren l'equip que sortí del Campament d'Estós a rescatar i auxiliar l'accidentat estimbat en una de les gelades canals fora de la ruta normal, del Montidiego. Aquest grup estigué format per sis persones assistents al Rallye entre les quals, a més de dos membres de la Creu Roja, figurava el doctor Martínez.

El ferit hagué de ser despenjat en condicions difícils del lloc on era fins a situar-lo en un indret menys accidentat i vertical, on pogués ser assistit degudament. A primeres hores de la matinada següent, i gràcies a l'actuació a Benasc del doctor Albert Biete, pogué ser evacuat el ferit per un helicòpter de la gendarmeria francesa amb base a Luchon. Afortunadament, l'esperit de sacrifici que es manifestà ben espontàniament, i la rapidesa amb què s'actuà des del primer moment de saber-se la notícia, van resoldre satisfactòriament una situació que hagués pogut tenir un greu desenllaç. Restem, doncs, en deute amb la gendarmeria francesa per facilitar-nos, sense entrebancs ni dificultats de cap mena i amb una celeritat encomiable, l'helicòpter que efectuà el trasllat del ferit a Benasc. L'ambulància de la Creu Roja que hi havia estacionada recollí l'accidentat, i féu possible el seu internament a Barcelona aquell mateix dia.

Finalitzat el Rallye, es celebrà el dinar de comiat a l'Hostal Aneto de Benasc on, després d'unes paraules del senyor Lluís Puntís i Pujol, veterà en l'organització dels Rallyes del Centre i director de l'actual, i del senyor Francesc Martínez i Massó, president de la F.C.M., que després d'encomiar la labor del Centre en totes les manifestacions de la muntanya i per la muntanya, féu un resum de les proves i activitats programades pel Centre l'any vinent, l'ANY DEL CENTENARI.

Després, com ja és tradicional, es donà lectura a les classificacions obtingudes. Entre aplaudiment i aplaudiment, es feia de notar l'entusiasme i el desig evident de retrobar-nos una vegada més al proper Rallye, amb una promesa silenciosa però ben explícita i evident en tots els esguards.

Classificació

Medalla d'or. — Gabriel Parareda, Lambert Tatay, Ramon Tornero, de l'Agrupació Excursionista Muntanya, de Barcelona. Francesc Herrera, Salvador López, Víctor Bayarri, del Centre Excursionista de Catalunya, de Barcelona. Vicenç Llòria, Ramon Samarra, Joan Asín, del Centre Excursionista Àliga, de Barcelona. Miquel Fernández, Miquel Ibern, Romà Vallina, del Centre Excursionista Poblet. Mercè Farrés, Miquel A. Martínez, Francesc Reixachs, de l'Agrupació Excursionista Catalunya, de Barcelona. Josep Reixachs. Joan M. Alavedra, Josep Tàpias, de l'Agrupació Excursionista Catalunya, de Barcelona. Antoni Saladie, Joan Portes, Jordi Figueras, d'Hispano Olivetti, S. M., de Barcelona.

Medalla de plata. — Manuel Miró, Jordi Rius, Ricard Bosch, del Centre Excursionista de Catalunya, de Barcelona.

Medalla de coure. — Francesc Soler, Carmel Sánchez, Lleonard Helguera, de la S. Excursionista del C. Pimpinela, de l'Hospitalet de Llobregat. Eduard Armengol, Antoni Alarcón, Sebastià Badia, de la S. Excursionista del C. Pimpinela, de l'Hospitalet de Llobregat. Joan Martí, Joan Garcia, Marcellí Isern, del Centre Excursionista de Badalona. M. Àngels Pera, Montserrat Martínez, Santiago Cebrian, del Centre Excursionista de Badalona. Josep Sancho, Roser Pera, Manuel Bel, del Centre Excursionista de Badalona. Núria Figueras, Josep M. Ferrer, Joan Ribera, del Centre Excursionista de Catalunya, de Barcelona. Daniel Oriol, Enric Viver, Josep Paufila, de la Unió Excursionista de Catalunya. Òscar Ferrer, Montserrat Lozano, Àngela Ventura, de la Unió Excursionista de Catalunya. Núria de Balanzó, Magdalena Mulat, Conxa Elias, d'Hispano Olivetti, S. M., de Barcelona. Elisa Isern, Rosa Grifell, Assumpta Baig, de l'Agrupació Excursionista Talaia, de Vilanova i la Geltrú. Pere Corominas, Ramon Martí, Josep Blanes, de l'Agrupació Excursionista Talaia, de Vilanova i la Geltrú. Joan Ferrer, Antoni Campillo, Joan Toledano, de l'Agrupació Excursionista Talaia, de Vilanova i la Geltrú. Carme Vidal, M. Carme Hernández, Josep Vilaseca, de l'Agrupació Excursionista Muntanya, de Barcelona. José-Miguel Mugica, Jaime Gallardo, Javier Izagaurri, de la Brigada de Alta Montaña, de Jaca. Josep Marí, Margarida Marí, Rosa Marí, de la Unió Excursionista de Catalunya.

Premis especials. — Primera femenina: Mercè Farrés, de l'Agrupació Excursionista Catalunya. Primer equip femení: Elisa Isern, Rosa Grifell, Assumpta Baig, de l'Agrupació Excursionista Talaia, de Vilanova i la Gletrú, i Núria de Balanzó, Magdalena Mulet i Conxa Elias, de la Secció de Muntanya Hispano Olivetti, de Barcelona. Equip més veterà: Núria Figueras, Josep M. Ferrer, Joan Ribera, del Centre Excursionista de Catalunya, de Barcelona (134 anys). Participant més veterà: Núria Figueras, del Centre Excursionista de Catalunya (57 anys). Trofeu Campamà: Centre Excursionista de Catalunya.

Equips participants: 56.

Equips classificats: 23.

Accident i rescat al Rallye d'Alta Muntanya

per **Jordi Sanz i Magrané**

He arribat al campament a mitja tarda, després de fer de control a l'Ibon Petit de Baticiellas, i fa estona que estic voltant, sense saber què fer i una mica impacient, mentre espero que el meu company es determini a pujar als Gorgs Blancs. El motiu de la seva indecisió és la poca estabilitat del temps aquest matí. Però ja són més de les sis i el cel és clar.

De sobte ve el pare i em diu que en Puntís em busca. El vaig a veure i el trobo voltat de gent que es mou amb una activitat nerviosa. Llavors em diu que hi ha hagut un accident i que em necessita per a formar l'equip de socors.

L'accident ha tingut lloc al Montidiego. Un noi ha caigut baixant per una canal i s'ha trencat una cama. Això ens ho diuen els seus dos companys d'equip que han baixat al campament a buscar ajuda. Amb el ferit resten tres nois d'un altre equip.

L'equip de socors el formem set persones. Els doctors Albert Biete i Ernest Martínez, dos xicots de la Creu Roja, dos seguidors del Rallye i jo.

Els dos metges reparteixen el material mèdic i el baiard desmuntable de la Creu Roja. També ens enduem el sac de dormir i una mica de menjar en previsió d'un possible bivac.

En sortim sis cap al Montidiego, mentre l'Albert Biete baixa a Benasc a fer gestions per a poder disposar d'un helicòpter.

La pujada a la muntanya la fem pel dret i una mica ràpida.

No sabem on s'ha esdevingut l'accident i per això parem al peu d'una tartera que baixa de tres canals. Un de nosaltres puja a la més pròxima, i quan ja gairebé el perdem de vista ens fa un crit i ens diu que són allí, que hi anem.

La canal desemboca en un petit coll format per les parets de roca i una prominència o bony amb una superfície relativament plana, on en cas de necessitat es podria plantar una tenda. Des d'aquest lloc i mirant amunt, una dreta tartera amb congestes es transforma allà dalt en una altra canal completament coberta de neu. A la meitat d'aquesta gelada canal veiem un grup de nois. Tots ens sentim contents per la sort que hem tingut de localitzar tan aviat el ferit.

Les condicions d'equilibri on hi ha el ferit són molt precàries, car la inclinació de la canal és forta, la neu de dubtosa consistència i les pedres molt suspeses.

Per fi s'arriba al costat del noi ferit, que està ajagut sobre una pila de motxilles. Evidentment, la cama presenta un mal aspecte; una forta inflamació i tres traus profunds produïts per les puntes del crampó que es va clavar durant la caiguda. La inflamació fa preveure un os trencat i la sang que no para de sortir-li del trau més gros, una perforació d'artèria. Les dues coses es van confirmar més tard.

L'Ernest Martínez, amb la ajuda dels dos nois de la Creu Roja, prepara el material per a efectuar la primera cura.

Mentrestant, nosaltres anem preparant en aquest terreny vertical, una plataforma on poder collocar el baiard en què intentarem baixar el ferit fins a la prominència o bony del collet de la tartera. Treballem de pressa preocupats perquè es va fent fosc ràpidament. Fent de llançadores anem pujant i baixant transportant les motxilles i per fi plantem la tenda. Quan finalment tornem a pujar la canal el doctor Martínez ja està acabant d'embenar la cama al ferit. L'anestèsia i els calmants han hagut d'actuar profusament. Malauradament ja s'ha fet de nit.

Amb totes les precaucions que la incomoditat d'aquell perillós lloc ens permet colloquem el ferit en el baiard que ja hem tingut dificultats a muntar i que durant la baixada tindrem encara més a mantenir sencer.

Abans de començar el descens meditem molt bé la tàctica que hem de seguir perquè això no serà gens fàcil. Finalment ens decidim a baixar-lo fent lliscar el baiard sobre les dues congestes que van a parar sobre el bony rocós on tenim la tenda. Però primer, per arribar a les congestes, cal baixar per la tartera.

El transport del ferit per la tartera és molt complicat i esgotador, ja que entre quatre hem d'aguantar el pes del noi amb sols un braç i es fa molt difícil de coordinar les passes dels quatre per entre unes pedres que rodolen avall al menor contacte i que amb prous feines veiem a la llum de l'única llanterna que tenim. La inclinació fa, a més, que tot el pes recaigui sobre els davanters. Tot això fa que parem contínuament per canviar-nos de costat.

La baixada per les congestes no és tan violenta. Lliguem el baiard amb una corda i mentre un l'assegura des de dalt, els altres dos baixen als costats per dirigir-la.

Són dos quarts d'onze de la nit quan arribem a la tenda. Acomodem i abriguem el ferit, i nosaltres, esgotats i adolorits, ens preparem per al bivac. Mengem les poques coses que portàvem i acabem l'aigua de les cantimplores. Abans de dormir canviem impressions i arribem a la conclusió que l'única manera de baixar el ferit serà amb un helicòpter i que algú de nosaltres haurà de baixar al campament a informar de la situació, i en tot cas tornar a pujar amb menjar i begudes.

Quan dins l'abrigall del duvet, el meu esguard recorre el cel ple de brillants estels, m'adono de la sort que hem tingut que es mantingués el temps serè. Fer el mateix amb pluja i calamarsa com al matí hauria estat molt exposat.

A dos quarts de set del matí, ja estem preparats quatre de nosaltres a baixar al campament. La baixada és ràpida, ho fem d'una manera violenta, i en poc més de mitja hora ens presentem a baix, encara prou sencers.

Informem de la situació i mentre esperem notícies de l'Albert Biete des de Benasc, ho aprofito per a menjar alguna cosa i beure un bon te calent que em reanima de debò. Preparem novament les motxilles per a pujar altra volta al Montidiego. Amb tot això sentim una remor llu-

Capçalera de la vall d'Estós, amb la carenada dels pics de Clarabide. ▼

foto: Hilari Sanz

nyana. Algú fa un comentari gens elogiós de les motos de trial que es fiquen pertot arreu i que pel soroll sembla que també arribaran fins aquí. Però aviat pensem, amb un sospir d'esperança, que aquest soroll no és de moto, sinó d'un helicòpter. Busquem en la direcció del soroll i pel fons de la vall d'Estós veiem un puntet brillant suspès del cel que s'acosta i ben aviat pren la forma definida d'un helicòpter.

Amb alegria seguim les seves passades pel vessant del Montidiego. De sobte sembla decidir-se i fa cap de dret a una direcció. Desapareix i al cap d'una estona la seva remor es torna a sentir i emergeix per damunt les retallades crestes i enfila de nou cap al fons de la vall en direcció a Benasc.

Efectivament, l'helicòpter és de la Gendarmeria Francesa de Luchon, i hi anava l'Albert Biete. Després de localitzar el lloc i aterrar en condicions difícils, embarcaren el ferit i l'Ernest Martínez que havia estat tot el temps amb el noi accidentat. En Biete en va baixar i a peu es dirigí al Campament.

L'helicòpter aterrà a Benasc on es feu càrrec del ferit l'ambulància de la Creu Roja que el traslladà a Barcelona, on fou internat aquell mateix matí.

L'operació salvament havia acabat satisfactòriament. Un nou dia estava començant. En aquests moments, hauria de ser al cim del Clarabide nord fent de control.

Per això, i perquè encara no en dec tenir prou amb totes aquestes pujades i baixades, me'n vaig amb un dels membres de la Creu Roja que també ha participat en el rescat i que ha baixat amb mi aquesta matinada, cap als llacs de Gias, per ajudar, si cal, a baixar algun altre possible accidentat. Però, fora bromes: desitjo que això no arribi a passar cap més vegada.

L'abocador de Garraf (vall de Joan)

per **Pau Pérez i de Pedro**

A començaments del passat mes de desembre, els diaris barcelonins informaven a les seves planes que a la població de Garraf se li havia tallat el subministrament d'aigua potable per contaminació d'aquesta al pou municipal.

Aquesta informació tornava a posar, un altre cop, el dit a la nafra d'un tema que semblava apaivagat: L'abocador controlat d'escombraries del massís de Garraf. Aquesta notícia, juntament amb d'altres aportacions sobre la qüestió, encengueren de nou el caliu que hi perdurava i venien a denunciar, una vegada més, els perills que comporta la instal·lació d'un abocador d'escombraries en un massís càrstic i el seu deficient funcionament.

L'abocador assolirà una superfície de 68 hectàrees, les quals està previst omplir amb 128 Hm^3 de deixalles, cosa que equival a una espessor mitjana de vint metres, que permetrà l'acumulació i dipòsit de les escombraries durant quinze anys, amb la possibilitat d'allargar-ho fins a vint-i-cinc.

Està situat en el Fons de les Terradelles (Vall de Joan), a prop del cim de la Morella i al bell mig del massís. Per l'agost del 72, l'Ajuntament de Barcelona anunciava la localització d'un indret desèrtic per a dipositar les deixalles urbanes. Per l'octubre del mateix any, l'Escola Catalana d'Espeleologia (ECE), donava a conèixer un informe que posava de manifest les característiques generals del massís i la repercussió ecològica que hi comportaria la instal·lació de l'abocador. Per a tranquil·litzar l'opinió pública, l'Ajuntament respongué amb un projecte que semblava resoldre tots els punts en fricció. L'abocador es va posar en funcionament pel maig del 74 amb un cost de 2000 milions de ptes., tot i que en un principi es va dir que no en costaria més de 400. També es digué que tot funcionava molt bé, però des del començament es va constatar la no trituració de les escombraries i la pèssima qualitat de l'argila, cosa que ha ocasionat les discussions entre els tècnics de l'Ajuntament i els membres del departament d'Ecologia de l'ECE.

Han passat deu mesos i el problema continua ben viu. Des del desembre fins al passat febrer, la premsa ha anat recollint diverses notícies referents a l'abocador, però tot segueix com abans: l'Ajuntament, malgrat les seves promeses, continua sense triturar les escombraries. Amb la trituració s'eliminen forats i es facilita la fermentació, cosa que redueix les possibilitats de contaminació. Les argiles, que de per si ja deixen molt a desitjar, s'han vist disminuïdes del gruix que actua com a impermeabilitzador de la cubeta de la vall i actualment han estat substituïdes per ciment a pressió (molt més econòmic) el qual és llençat damunt les parets per tal de recobrir-les. El gruix del ciment és petit i fàcilment perforat per les plantes, que, si bé hi van ser tallades, han conservat tota la seva vitalitat i surten un altre cop a l'exterior esquinçant la capa de ciment, la qual cosa permet que les aigües residuals de les escombraries entrin en contacte amb el nivell freàtic i contaminin l'aqüífer.

El passat 18 de febrer, a l'Aula Magna de la Universitat Central de Barcelona, un grup de científics donava a conèixer a l'opinió pública la situació actual de l'abocador; en aquest acte es posà de manifest tot el que abans s'ha dit i s'insistí en alguns aspectes, com el nul funcionament de la planta depuradora d'aigües, el llarg camí que han de recórrer les escombraries per a arribar a Garraf, la pèrdua d'un parc natural a 25 km només de Barcelona, etc. Varen dirigir l'explicació des de la taula el botànic Ramon Folch, els biòlegs Carles Gràcia i Joan Senent-Josa, el geòleg Joaquim Montoriol, l'estudiant Pau Pérez i l'advocat Josep Antoni Raventós, els quals enfocaren el tema des de les seves respectives especialitats.

Una nova etapa fineix sense que les postures inicials hagin sofert grans variacions. Garraf és un massís amb característiques especials. La seva composició geològica i geomorfològica, li ha donat aquest aspecte tan peculiar i feréstec que coneixem. A poc a poc l'anem deixant desaparèixer: primer l'abocador i les urbanitzacions, després les plantacions massives de pins a càrrec d'ICONA i ara les autopistes. Quan esperen reaccionar els muntanyencs tan amants de la natura, i els seus organismes gestors?

La vall de Joan era un indret excepcional, feréstec i peculiar a causa de les característiques geològiques i geomorfològiques del massís de Garraf. L'abocador d'escombraries l'ha eliminat per sempre més de tot possible itinerari. ▶

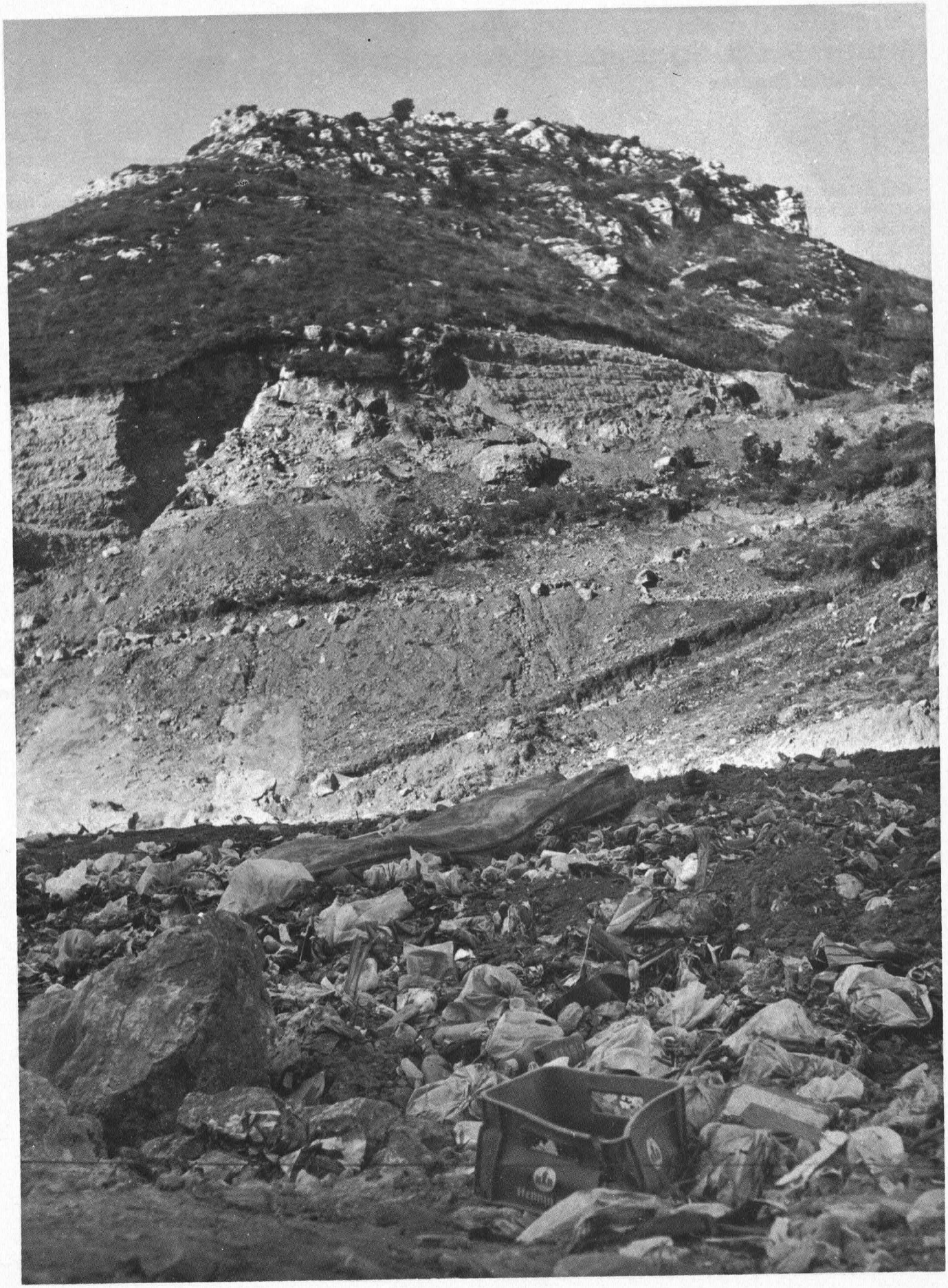

La cultura ibèrica a través del Museu Arqueològic de Barcelona

per **Salvador Ginesta**

Una de les èpoques més interessants de la prehistòria catalana és el període que va des dels segles V a. de C. fins a la romanització de la Península Ibèrica. Les tribus que en aquesta època poblaven la zona litoral d'Andalusia fins al Llenguadoc i, conseqüentment, les terres de la futura Catalunya, són conegudes amb el nom d'ibèriques.

Gràcies als nombrosos poblats ibers descoberts i en bona part excavats avui tenim una certa coneixença d'aquesta cultura, tot i que, malgrat poder llegir les diverses mostres que els ibers han deixat de llur escriptura, aquesta, per ara, resulta indesxifrable.

Encara avui no s'ha aclarit l'origen d'aquestes tribus que donaren nom a la Península. Abans, l'opinió més generalitzada era que procedien del continent africà i que s'escamparen pel sud peninsular i al llarg de la costa llevantina, però, actualment, es creu que els ibers no són altra cosa que els indígenes del país que, a partir del segle IV a. de C. s'aculturaren gràcies als freqüents contactes amb els mons grec i fenici.

El Museu Arqueològic barceloní installat al Parc de Montjuïc, al Palau d'Arts Gràfiques de l'Exposició Internacional de 1929, aplega una mostra importantíssima de l'art desenvolupat per aquestes tribus. Tot i que interinament —una interinitat que dura una vintena d'anys— una bona part dels objectes no són visibles al públic, les mostres exhibides permeten de donar una idea de la vida i cultura d'aquests predecessors nostres.

Mentre duri aquesta interinitat, els objectes visibles s'exposen en diverses vitrines del vestíbul i a la sala XX.

Al centre d'aquesta sala figura la maqueta del poblat ibèric de Sant Antoni a Calaceit, Baix Aragó, on es parla català, que fou excavat per Pere Bosch i Gimpera.

Aquest poblat, situat en un tossal, presenta dos períodes de construcció: el més antic es troba al planell de dalt del turó. Les cases, petites, s'arrengleren al llarg d'un carrer estret. Un mur de tanca envolta una part del poble. Més endavant, en augmentar la població, calgué construir nous edificis en el vessant meridional del puig, tots ells amb estances de planta més gran. La presència d'escales en alguna habitació indica l'existència de pisos. Aquest eixamplament fou també emmurallat i part de la vella defensa fou aterrada per a establir una comunicació entre els dos barris. És notable una gran torre de planta semicircular a l'entrada del poblat i la fortificació a l'inici del camí que mena al poble, perfectament visibles a la maqueta.

Entre els materials exposats remarcarem:

Dues esteles funeràries. Una d'elles, la que hi figuren quatre fileres de llances, procedeix del terme de les Ombries, a l'Aragó català, i fou trobada en una vinya per un pagès que la trossejà per aprofitar-la per a fer una paret en la seva propietat. És possible que procedís de la necròpolis del poblat de Sant Antoni. A més de les llances pot veure's gravat al centre, un cavall amb el genet que porta un gros escut de forma el·líptica. Al dessota figuren unes ratlles que, possiblement, representaven un home mort. Una orla feta de dobles ziga-zagues envolta l'ornamentació incisa a la pedra.

L'altra estela, en dos trossos, fou trobada l'any 1916 al poblat de Palerm, Casp, on estaven installats els ilergetes, i presenta gravades set llances i un guerrer a cavall, amb escut i llança. A la part baixa s'endevina un home que estira un animal —un cavall?— ferit per una llança. A ambdós costats de la pedra figura una sanefa amb angles, i a la part superior, una ornamentació a base de meandres curvilinis.

Ambdues esteles estan dedicades, indubtablement a uns cabdills guerrers. Poden datar-se entre els segles II-I a. de C. Bosch i Gimpera, a «La cultura ibérica del Bajo Aragón», diu que els ibers solien clavar a llurs sepultures tantes llances com guerrers havien mort en combat. Possiblement en els personatges importants mereixedors d'una estela aquestes armes es gravaven a la pedra.

Un lleó ibèric en pedra, procedent de Peñaflor (Sevilla).

Són nombroses les escultures ibèriques d'animals en pedra —lleons, óssos, llops, braus i moltons— escampats per la Penísnula. Molts d'ells figuren a les necròpolis, detall que pressuposa que la seva presència anava lligada amb la idea de la mort. A Catalunya no s'ha trobat cap escultura en pedra d'origen ibèric.

Diversos vasos de ceràmica pro-

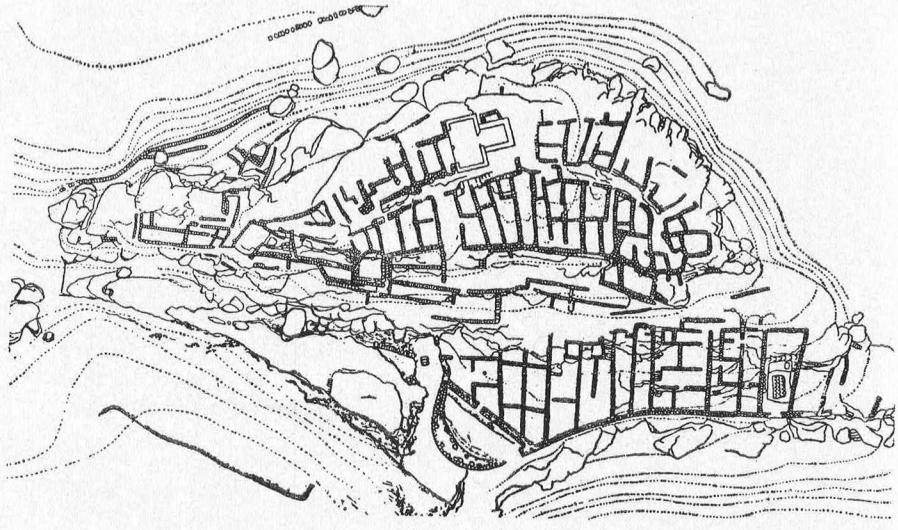

Reproducció del poblat ibèric de Sant Antoni de Calaceit, segons Bosch i Gimpera. ◀

"Kalathos", vas de forma de barret, de ceràmica ibèrica pintada del tossal de les Tenalles. (Sidamon, Segrià). ▼

foto: M. A. M.

cedents de la necròpolis laietana de Can Rodon de l'Hort, a Cabrera de Mar (Maresme), que sembla que pertanyia al poblat de Burriac, emplaçat al peu del castell d'aquest nom —a remarcar una bella cràtera hel·lenística—, i de Fontscaldes, a Valls (Alt Camp). En aquest indret existí un important taller de fabricació de ceràmica i forn de cuita que produïa indistintament ceràmica pintada i sense decorar.

D'aquests dos indrets trobem mostres en aquesta sala i al vestíbul. També s'exposa terrissa del Tossal de les Tenalles, a Sidamon (Segrià). A la ceràmica d'aquest indret, igual que a la de Fontscaldes, predominen els «kalathos», grans recipients en forma de barret de copa, decorats amb la reproducció de fulles d'eura, que tingueren una gran difusió durant l'època de la romanització. Possiblement eren emprats com a receptacle per a l'exportació de productes indígenes (mel, salaons, etc.).

El poblat ibèric de Sidamon fou excavat l'any 1915 per l'Institut d'Estudis Catalans. Està situat en un estrep de la serralada de Miralcamp a la Plana d'Urgell. El tossal on s'aixeca el poblat era conegut amb el nom de Rodó i més tard se li assignà el de les Tenalles, per les nombroses peces de terrissa que s'hi trobaren (tenalles és sinònim de gerra).

Tingueren cura de l'excavació d'aquest poblat Josep Colominas i A. Duran i Sanpere. Aquest darrer explica l'anècdota que el president de la Mancomunitat de Catalunya, Puig i Cadafalch, visità el Tossal i li fou servit un berenar amb la vaixella trobada a les excavacions.

Per terres de Lleida, el trossos de plats, vasos i el testos, es coneixen amb el nom de padellàs i els caps de les excavacions se'ls anomenava els «padellassaires». Més tard, el Servei d'Investigacions Arqueològiques, veritable escola d'arqueologia, installat al Palau de la Generalitat barceloní era conegut popularment amb el nom del Padellàs.

A Catalunya, la ceràmica ibèrica decorada es caracteritza per l'ornamentació a base de combinacions de tema vegetal i geomètric i figures humanes, i tingué una forta expansió entre els poblats de la Catalunya nova a partir del segle III abans de la nostra Era.

En termes generals, la ceràmica ibèrica està inspirada en la terrissa grega el primer període i la romana més endavant. Hom assenyala quatre zones importants: la del Sud-est, amb decoració geomètrica i floral i animals estilitzats; la valenciana, amb escenes humanes; la de la Vall de l'Ebre, influïda per l'art celta, amb reproduccions de temas florals, figures, ocells i quadrúpedes, i la catalana, de clara influència jònico-coríntia a través d'Empúries.

A les vitrines del vestíbul destaquen, entre els objectes procedents de Catalunya, les importants troballes del poblat ibèric de Castellet de Banyoles, a sis quilòmetres a ponent de Tivissa (la Ribera), conceptuat com a pertanyent al segle III a. de C., dintre de la segona Edat del Ferro. S'hi efectuaren diferents excavacions durant els períodes 1930-1937 i 1954, però les peces més interessants, exhibides a la sala, corresponen a descobertes casuals realitzades pels pagesos treballant els camps. Sembla que el poblat fou destruït durant la segona guerra púnica —l'any 218 a. de C.?— i algunes de les joies i peces de valor foren amagades.

L'any 1913 aparegueren, dintre un vas, barrejat amb ossos i cendres, sis arracades d'or, dos braçalets i dos anells d'argent de diverses menes, i monedas antigues: triòbols sagun-

Vas d'argent del Castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebra), conservat al Museu Arqueològic de Barcelona. ▼

Pàtera d'argent de les quàdrigues, procedent del castellet de Banyoles (Tivissa, Ribera d'Ebre), conservada al Museu Arqueològic de Barcelona. ▼

Pes amb inscripcions ibèriques procedent del poblat de Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet). ▼▼

tins, imitacions de dracmes emporitanes i denaris romans. Una segona troballa donà, entre altres, la parella de bous junyits per les banyes, que possiblement devien tirar d'una arada, obra del segle IV, un dels pocs bronzes ibèrics trobats a Catalunya.

Un tercer conjunt, el més ric i important, consistí en disset peces d'argent, uns braçalets i alguns vasos i unes pàteres, que són les millors peces del període ibèric —potser d'importació grega— trobades a Catalunya.

Aquestes pàteres d'argent —se n'exposen quatre— són valuoses també pel seu simbolisme. La més interessant té soldat al centre un cap de lleó en alt relleu, i al voltant es representen diverses escenes relacionades amb la cacera del senglar reproduïdes en làmines de fulls d'or retallades i adherides a la pàtera. Una escena representa la invocació: el peticionari, agenollat, bescanvia un objecte amb un jerarca installat en un tron. A la següent apareix el suplicant assegut a terra en actitud meditativa, o potser de rés. Segueix l'acte de la batuda, en la qual el caçador a cavall, ajudat per un mastí i protegit per un escut, ataca un senglar amb la llança. Finalment, es representen dues figures alades que es disposen a sacrificar un moltó en acció de gràcies per l'èxit de la cacera, mentre una tercera aguanta un trípode crema-perfums. Altres personatges secundaris completen l'escena.

Una altra pàtera té representada una quàdriga gravada en relleu, i una tercera, dibuixos geomètrics i peixos; dues d'elles tenen un cap d'animal en alt relleu al centre.

Els vasets són també de plata, de ventre baix, semiesfèrics, uns de llisos i altres de repussats.

Aquestes peces a ben segur són ofrenes destinades a algun important santuari que devia existir en el poblat.

La mateixa vitrina conté una sèrie d'objectes procedents dels voltants de Barcelona i Badalona: ceràmiques ibèriques i hel·lenístiques, urnes, ungüentaris, «fusaioles», etc.

En una vitrina veïna a l'anterior figuren diversos vasets de pasta grisa emporitana i campaniense, un «kalathos» —amb cercles concèntrics i elements florals estilitzats—, urnes, una

fotos M. A. B.

Poblat ibèric de Puig Castellar (Santa Coloma de Gramenet). ▼

"Fusaioles" procedents del poblat de Puig Castellar, conservades al Museu Arqueològic de Barcelona. ▼▼

Trident de ferro d'ús agrícola, de Puig Castellar, conservat al Museu Arqueològic de Barcelona. ▼

foto: Anna Borbonet

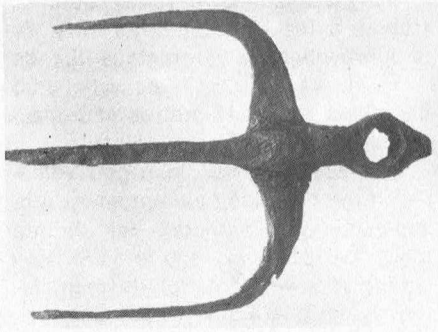

fotos M. A. B.

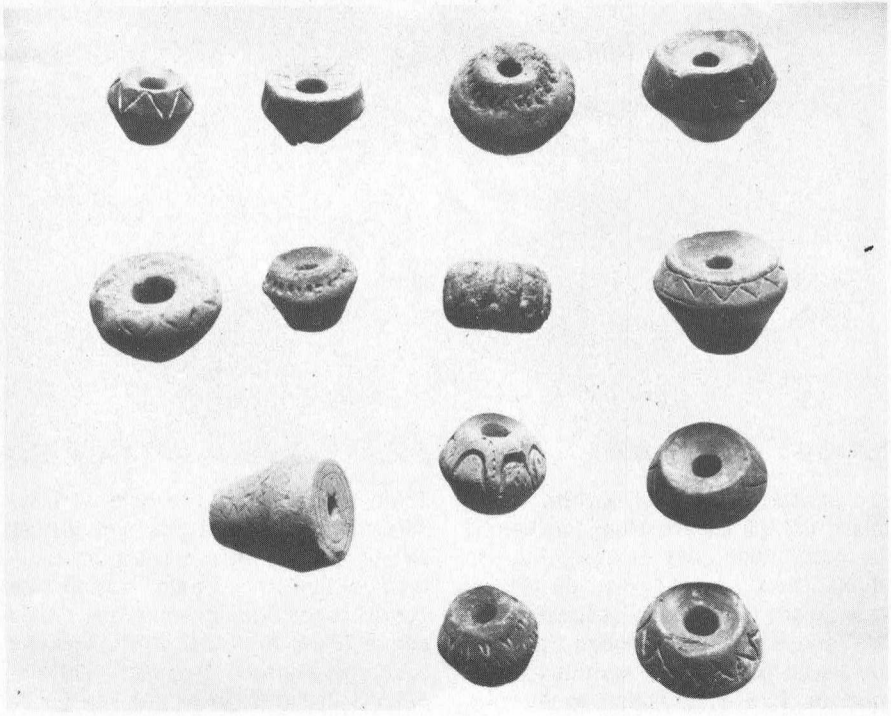

petita àmfora, bronzes i diversos objectes d'os procedents d'una necròpolis situada al turó de la Rovira (darrera de l'Hospital de Sant Pau barceloní), així com pesos de teler, una forca de tres pues i peces de ceràmica dels segles IV al II a. de C., trobats al poblat que existí al Puig Castellar, a Santa Coloma de Gramenet.

En una de les sales d'Empúries (la XVI) figuren també diverses peces de ceràmica ibèrica trobades en aquell indret. Sobresurt l'anomenat vas Cazurro, decorat amb figures negres sobre un fons vermell, que representa la influència hel·lenística dins l'art autòcton. La temàtica de la decoració està constituïda per dos caçadors, abillats amb un faldellí que persegueixen amb javelines un cèrvid. Un arbre al fons de l'escena preanuncia un nou element dins la pintura: el paisatge.

Tot i la senzillesa del dibuix, la seva expressivitat el fa una de les millors peces de l'art ibèric a Catalunya. Es considera obra del segle V a. de C.

En algunes vitrines de la sala XVII s'exposen puntes de llança de ferro, bales de plom per a fona, així com espases de l'anomenat tipus de la Tène, preses pels romans als ibers que es revoltaren contra d'ells el segle II a. de C.

L'any 210 a. de C., les legions romanes sota el comandament de Gneus Escipió desembarcaven a Empúries amb la finalitat de tallar la reraguarda de les tropes d'Hanníbal que havien travessat els Pirineus i amenaçaven Roma. Una vegada conquerits els poblats indígenes costaners que oferiren resistència, Escipió avançà per l'interior i aviat arribà a les riberes de l'Ebre. Així consolidava l'absorció i romanització dels ibers establerts al triangle format pels Pirineus, l'Ebre i el Mediterrani.

Amb els romans, les terres que amb el temps havien d'ésser Catalunya abandonaven el període prehistòric i entraven de ple en la Història.

Una ascensió al pic de Teide

per **Rafael Rebassa**

Lluny de la nostra terra catalana, trobem a les Illes Canàries, dins de la meravellosa i contrastada illa de Tenerife, el pic del Teide que, amb una alçada de 3.717 metres sobrepassa els més alts de la Península.

Les Illes Canàries, d'origen volcànic, foren llançades violentament a la superfície de l'Atlàntic, des de les fondàries del mar, cap a l'Era Terciària; són, per tant, relativament joves. I com guardià de totes elles s'aixeca, fort, majestuós i dominant, el pic del Teide, amb la seva silueta formant un con gairebé perfecte, que a l'hivern es vesteix d'una mantellina de neu.

Quan s'arriba a l'illa de Tenerife, costa poc d'adonar-se que el Teide és l'amo i senyor, ja que la seva gegantina figura, sobresurt de tot, i es deixa admirar des de gairebé tota l'illa, perquè està situat gairebé en el centre geomètric del triangle que aquesta forma.

Prenent al Teide com a punt de referència, tenim al nord i al nord-est, la banda fèrtil, de variada vegetació i color. Tenim ací les grans extensions de plataners, riquesa de la regió i també l'ampla vall de La Orotava, tan famosa com captivadora, on és tanta la força de la vegetació que sembla no conformar-se amb la terra, i com si volgués abocar-se al mar des dels espadats. El sud, és una visió tan diferent...! La terra és àrida, assedegada, hi abunden els cactus, i el cel es mostra gairebé sempre tranquil, sense núvols, és un contrast atraient i com misteriós. També al sud, però als peus del Teide, hi ha un ample riu de lava petrificada. El lloc s'anomena «llano de Ucanca», i és feréstec, negre, com si no fos d'aquest món. Ni un arbre, ni un arbust entre les formes capricioses que les pedres foses deixaren un dia. Per uns moments, la imaginació ens porta a mils d'anys enrera, quan les erupcions del Gegant, feien tremolar la terra, esbargint foc i cendra al seu redol.

Si fem l'aproximació al Teide per una de les carreteres que vénen del nord-est seguint la carena, anirem entre boscos de joves i esvelts exemplars del pi canari. Quan arribem a la cota 1.800, segurament, haurem deixat baix el típic mar de núvols que sovint s'hi forma —especialment a l'estiu—, perquè no poden travessar un estrat que separa les dues capes que es formen a l'alisi, la inferior, fresca i humida, que es diposita sempre sobre superfícies caldejades, i la superior, càlida i seca. Per sobre d'aquesta massa nuvulosa, el dia és radiant, només un núvol petitet i despistat, es passejava aquell dia per demunt del rei de les alçades.

Si es vol pujar a peu al cim del Teide, per gaudir de la soledat i del naixement d'un nou dia, s'ha d'anar per un lloc anomenat Montaña Blanca, nom que li ve d'estar recobert de pedra tosca de color blanc. Més amunt hi ha el refugi d'Alta Vista, a 3.260 m. Gairebé fins ací, s'hi pot pujar amb cotxe. Si es vol, pot fer-se nit ací, i l'endemà, llevar-se abans que el sol, i poder contemplar —si el dia és clar— la visió espectacular de la projecció de l'ombra del volcà sobre el mar, i lentament veure com tot va despertant juntament amb el dia; i les altres illes de l'arxipèlag, destaquen del mar llunyà i blau, i es

Nombroses colles de turistes pugen al Teide a qualsevol època de l'any gràcies a la comoditat d'un teleférico que deixa a poc més de 150 metres del cim. ◀

El pic de Teide s'alça majestuós i dominant, amb la seva silueta cònica gairebé perfecta, com un guardià de l'arxipèlag de les Canàries. ▼

confonen molt lluny, molt lluny... amb el cel.

Nombroses colles de turistes pugen al Teide a qualsevol època de l'any, gràcies a la comoditat del teleférico installat, que salva un desnivell de 1.200 metres, des de la carretera, fins a la costa 3.555, fi del trajecte, en un temps de 8 minuts. D'aquesta manera, és molta la gent que pot contemplar l'espectacle que ofereix de visitar el gegant i gaudir del contrast de temperatures —especialment a l'hivern— que hi ha entre el cim i les que regnen a l'illa, que pot ser de l'ordre dels 26° C. de diferència.

Així, els turistes no muntanyencs poden fer-se una idea del que és sentir-se dalt d'una muntanya, contemplant tot el que els volta, des de les alçades. És clar que en aquest cas no poden fer-se gaires comparacions, perquè sabem que no se sent el mateix, després d'un voluntari esforç per a aconseguir un cim, que ser transportat per un enginy mecànic. Ni tampoc no pot comparar-se el goig que sentim quan des del cim, refem amb l'esguard el camí de pujada, o contemplem les altres muntanyes que ens volten, mentre ens vénen a la memòria els itineraris ja fets, i se'ns n'acudeixen de nous.

Amb aquests pensaments, ens acomiadem del volcà apagat, amb el seu ample cràter tapat, per on surten constantment, dels forats i escletxes del terra, vapors sulfurosos, que sovint l'aire ens fa olorar. Amb aquests gasos calents sortint d'entre les pedres, sembla com si el Gran Volcà volgués fer recordar a tots la seva grandiositat d'altres temps i demostrar-nos que encara la conserva en les seves entranyes de foc i pedra.

El darrer valí de Siurana

per **Josep Iglésies**

foto: J. Nuet Badia

"Allà dalt ets, Siurana, aspra i ardida ben arrapada a la salvatge altura..." ▼

El Centre Excursionista de Catalunya havia anunciat que el dia 14 de maig es faria la projecció del film **Siurana, niu d'àguiles,** de Joan Olivé amb un colloqui amb Genari Martorell, batlle pedani de la vileta roquetera. Aquest, però, no va poder assistir-hi perquè es trobava enllitat, víctima d'un maligne atac de feridura. Mentre es passava la pellícula a la sala d'actes de la nostra entitat, l'amic Martorell agonitzava a Cornudella i moria a la nit següent. Tres dies abans, en saber-lo greument malalt, havíem acudit a visitar-lo i, en trobar-nos la vetlla referida amb la seva aparició a la pantalla, somrient a la porta del temple a la sortida d'un Jubileu siuranenc, ens venia un calfred d'emoció.

Genari Martorell és l'artífex del reviscolament de Siurana. Aquells que ara visitin el llogarret enlairat dalt de la peanya calcària, no poden tenir idea de la decrepitud a què havia arribat. La majoria de les cases es mostraven amb els teulats enfonsats, les finestres esventrades espetegant sinistrament contra les parets en dies de vent i les velles portes closes o esbaldregades, puix que de la filloxera ençà l'èxode rural havia fet estralls als llogarrets de les Muntanyes de Prades i a tot el Priorat. El fet que dintre de la mateixa muntanya no faci parella amb la Mussara —que solament es mostra com un munt d'enderrocs—, es deu ben bé a la tenacitat i a la fe cega de Genari Martorell que durant una trentena d'anys ha maldat aferrissadament i amb tota mena de sacrificis morals i materials per salvar-la de la total extinció.

El nostre amic es complaïa a proclamar-se deixeble de mossèn Emili Sànchez, que li havia encomanat el seu gran entusiasme per Siurana. Mossèn Emili havia arribat a la vileta l'any 1908 com a ecònom de la parròquia i després hi va romandre una trentena d'anys com a rector. Es deia —cautament— que la jerarquia l'hi mantenia arraconat i també que, quan més endavant, se li proposà un trasllat beneficiós per a ell, no el va acceptar per amor a Siurana. Era un home de bona planta, que mostrava una eufòria encomanadissa. Acollia els pocs excursionistes que en el transcurs del primer quart de segle acudien allà dalt, amb una abrandada cordialitat. En podem donar un bon testimoniatge perquè no ens férem pregar mai per a fer l'ascensió. Un dia hi anà, amb la seva pesada màquina fotogràfica a coll, el gran fotògraf Adolf Zerkowitz i regalà al nostre clergue una magnífica ampliació on apareixia el sacerdot dret a la singularitat calcària de la Trona amb els braços estesos en actitud de predicar a la immensitat. La dedicatòria que hi posà deia: «Al president de la República de Siurana». Mossèn Emili penjà aquesta fotografia al menjador de l'Abadia i l'ensenyava tot cofoi a tots els visitants.

Quan l'any 1935 fou inaugurat el xalet-refugi que Ciríac Bonet ofrenà al Centre Excursionista de Catalunya, mossèn Emili començà a veure que es podien convertir en realitats les seves esperances sobre l'esdevenidor de Siurana, que proclamava a tot vent a les orelles dels excursionistes que s'hi arribaven, des de qualsevol cap de cingle. El nostre Centre li donà a guardar la clau del xalet i això feia que tots els qui anàvem a admirar les meravelles d'aquells topants haguéssim d'acudir a la seva persona per a tenir accés al refugi. Mossèn Emili se sentia plenament feliç acollint-nos i gairebé sempre es complaïa a acompanyar-nos durant la vetlla en animada tertúlia.

La guerra civil capgirà les coses. Mossèn Emili, amb la protecció del seu grapadet de feligresos, que tant l'estimaven, es desà dintre mateix del poblet. Una imprudència, però, que va cometre els primers dies del daltabaix va estar a punt de costar-li la vida i, qui sap, si la dels seus protectors amb ocasió de l'arribada al poble d'un escamot de Falset. Llavors, els dos homes que regien la vida administrativa de l'ajuntament (encara no havia estat dissolt) van fer una gestió ràpida a Tarragona i allà el portaren: i amb l'aval de tot el poble salvà la vida. Un cop acabada la guerra, tornà a Siurana, però ben aviat la manca de sacerdots l'obligà a exercir el seu ministeri a una parròquia de Reus, on va dur a cap una tasca exemplar, exercint la caritat humilment fins als màxims sacrificis. Va morir pobre i desvalgut, amb veritable santedat en un llit de

"Dels carrerons sota la volta dura,
l'aire té una quietud esfereïda .." ▼

l'hospital local. No li mancà mai, però, l'aigua de la font del Codolar, on tenia el seu hortet el bon senyor Rector, que els veïns que estaven a Siurana tenien cura de fer-li portar.

Genari Martorell i Badia, era fill segon de cal Peran, de Siurana. Jovenet, marxà a treballar a Barcelona i va aprendre l'ofici de fuster, que fou el seu. El germà gran —l'hereu de la hisenda— es va casar amb una noia de Cornudella i després d'haver-li nascut tres filles, va morir jove. Llavors Genari va ésser cridat per la família i el van convèncer que per a la continuïtat de la casa i la criança de les tres nenes s'havia de casar amb la vídua del seu germà. I fou un matrimoni feliç com cap i alguns anys després Genari va perdre la seva Teresa. Sentimental com era, l'amor que sentia per la seva muller i la influència de mossèn Emili, transformaren la seva vida i li brotà la passió per la resurrecció de Siurana.

Una vegada casat i establert al poblet va intimar molt amb el senyor rector i aquest en anar-se'n cap a Reus li va dir —segons ens havia contat el mateix Genari:

—Aquestes claus no obren solament les portes del xalet, sinó també la saviesa del món. Els excursionistes que vénen estimen la nostra terra, la saben comprendre i molts l'estudien. Donen valor a coses a les quals nosaltres no donem cap importància, però que ells saben que en tenen molta. Escoltant-los aprendràs cada vegada més i et faràs tot un home.

Amb aquest consell a l'esperit, Genari va esdevenir guardià del xalet-refugi, batlle de la localitat i carter. Rebia els excursionistes amb els braços oberts i es complaïa a confraternitzar-hi. Administrava el refugi amb una honestedat i honradesa dignes de tots els elogis. Ha dedicat trentacinc anys a defensar i redreçar Siurana. Home d'una natural intel·ligència i una gran comprensió, d'una rectitud racial insubornable, coneixedor de les seves limitacions, sense la més mínima supèrbia, sabia assessorar-se degudament i era tot abnegació i ganes de servir, principalment els humils, sempre a profit de la seva vileta. Fou tot un alcalde de bo de bo.

Amb el fel a la boca constatava com l'èxode dels naturals seguia inexorable i Siurana es quedava gairebé deserta i perdia la seva independència municipal, però res no el feia defallir. Calia veure com es movia amb el seu aire mesurat de muntanyenc nat, amb la seva baixa estatura, el seu gec de vellut o la garibaldina i la seva sempiterna boineta al cap, fent viatges a Tarragona a demanar l'ajut de l'arquebisbe, del president de la Diputació, del governador civil o de la Delegació de Turisme o de qualsevulla persona o autoritat que pogués pledejar a favor de la seva Siurana. No planyia ni viatges, ni passos ni llargues esperes, tot i que això li costava els seus propis diners, que no li sobraven pas... S'adreçava als ministres i directors generals amb igual desimboltura i sempre acabà per sortir victoriós de les seves peticions, tal vegada perquè la seva senzillesa i humilitat corprenia aquells personatges massa

Genari Martorell, el darrer vali de Siurana.

avesats a la falagueria interessada. Es devien adonar que tractaven amb «un home».

I aquí està i queda la seva Siurana, la que ell ha deixat revifada, neta, resplendent i amb prosperitat accentuada. I val a dir que no sempre la seva gestió fou fàcil, puix que a vegades es veia obligat, per la representació que ostentava, més que a ferir interessos particulars establerts, a negar autoritzacions que evidentment haurien enlletgit el clos siuranenc. Per això el Decret de declaració de paratge pintoresc, de l'Ordre de la Direcció General de Belles Arts i la creació del Patronat vetllador que això va comportar, el van rellevar de les decisions massa personals. No tothom, però, ho va entendre així i el feia estar trist.

L'any 1950, Genari Martorell, com a guardià del xalet-refugi va venir a la nostra entitat a liquidar l'administració d'un parell d'anyades. Ens va dir que la seva gent ja estava cansada de demanar a la Diputació de Tarragona la construcció d'un camí carreter que donés accés rodat a la localitat i que, vista la inutilitat de les seves peticions, tots els pocs veïns que quedaven s'havien posat d'acord a fer-se ells mateixos una pista prou ampla perquè hi poguessin passar cotxes i camions. De terra batuda, és clar. I així ho estaven fent a base de prestació personal **durant l'hivern** perquè no hi ha feina al camp. Cal que se sàpiga que Siurana està a 750 m sobre el nivell del mar i Prades a 960. El punt més alt de la carena que havien de cavar, a 1.000! Era natural que amb la prestació personal no n'hi havia prou, calia recaptar algun diner per a comprar i llossar les eines. Encontinent, la Junta directiva del nostre Centre va acordar destinar el parell de milers de pessetes que el nostre Genari portava per a formalitzar la seva liquidació, en concepte d'ajut a la construcció de la pista. Els 12 quilòmetres que té des de Siurana al coll de Capafonts quedaren enllestits l'any 1951 sense ajut oficial de cap mena.

Encara recordem amb quina joia

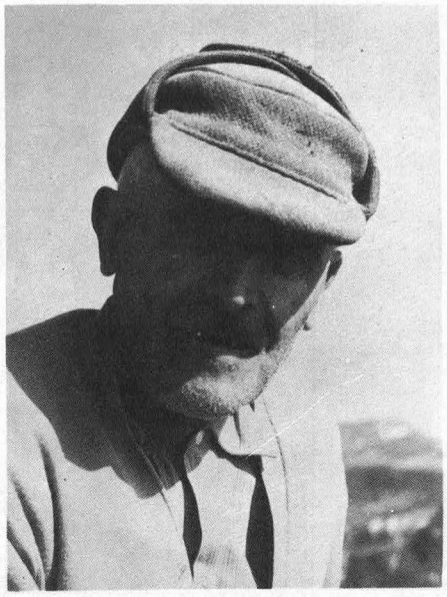

foto: Emili Boada

l'any 1968 el nostre batlle ens deia:

—A Siurana només queden un parell de teulades ensorrades i si Déu ho vol aviat no n'hi haurà cap: totes hauran estat refetes!

No fa gaire que ens va sorprendre trobar a Siurana un matrimoni amic, que ens convidava a visitar el seu estatge. En interrogar-los com era que tenien una casa allà dalt, ens van dir:

—Tornàvem de Prades per la Gritella camí de Cornudella i es va posar a ploure. Vam córrer a refugiarnos a Siurana i amb una cordialitat admirable ens va acollir l'alcalde. Ens vam eixugar vora la llar de foc abrandada del seu domicili. Vam entrar a cal Genari per aixoplugar-nos i en vam sortir que, gairebé sense adonarnos-en, havíem comprat una casona a la vila.

Això ens ofereix un exemple dels dots de persuasió de l'home que avui plorem. Les fites més significatives de l'actuació del nostre amic a l'alcaldia, són les següents: 1951. Construcció del camí carreter de Siurana a Prades. 1953. Gràcies a la col·laboració de mossèn Baptista Siurana, encarregat de l'església, solemnitat del Jubileu del 9 de maig amb assistència de l'arquebisbe i inauguració de la Creu monumental que commemora el VIIIè. centenari de la Reconquesta per Berenguer IV. 1955. Installació del telèfon. 1957. Installació de l'electricitat. 1959. Numeració de les cases i col·locació d'unes rajoles de ceràmica donant noms als carrers. 1961. Decret pel qual Siurana és declarada paratge pintoresc i creació per la Direcció General de Belles Arts posant la vila sota la seva tutel·la i vigilància. 1966. Construcció de les clavegueres. 1967. Concessió d'un Tele-Club. 1967. Concessió per la Direcció General de Belles Arts d'un donatiu de 500.000 pessetes per a la neteja i conservació interior de l'església. 1968. Installació d'aigua corrent a domicili i reconstrucció d'una de les poques cases que encara hi ha per endreçar. 1969. Construcció de la pista forestal que puja de Cornudella per les Fontscaldes. Per altra banda, a causa de la iniciativa dels excursionistes de les comarques meridionals fa alguns anys que fou clavada a la roca que toca al xalet-refugi, el sonet famós del poeta Josep Carner dedicat a Siurana l'any 1905. Per impuls del Centre de Lectura de Reus, a l'entrada de Siurana, davant per davant del Mirador, hi fou posat un monòlit dedicat a sant Lluís de Brignoles, bisbe de Tolosa, que durant la seva adolescència estigué pres al Castell de Siurana i s'hi santificà.

Siurana ha esdevingut un lloc preferent per a celebrar-hi acampades, misses significatives, setmanes santes bíbliques, aplecs de minyons de muntanya, d'escoltes, i diversos grups escolars i excursionistes. Tothom que hi ha acudit ha trobat, fins ara, en el nostre Genari un home disposat sempre a resoldre tots els problemes amb la millor bona voluntat i amb resultats positius Quan tenia notícia d'una excursió mixta, es complaïa a anar a esperar els visitants al coll de la Creu proveït d'uns ramets de boix i flors boscanes que ofrenava gentilment com a senyal de benvinguda a totes les dames i donzelles que formaven part de l'expedició.

Siurana ha perdut el seu darrer valí i tots els excursionistes de Catalunya un autèntic amic. (R.E.P.)

Flors de muntanya

per **Ramon Pujol i Alsina**

Exposició Roser Figueras

Començaré avui fent-vos un comentari sobre l'exposició tan original que la Roser Figueras, ens va presentar de les seves herbes i flors seques, la primera quinzena de juny darrer. Fou quelcom excepcional i deliciós! Cal tenir una gran sensibilitat per arribar als resultats òptims que obté del seu treball la nostra amiga. De les herbes i de les flors més humils de Vallvidrera (Collserola), i de Sant Pere de Clarà (Maresme), la Roser n'ha fet una nova creació, i és per la delicadesa i el gust artístic en la presentació de cada planta, que ens fa oblidar del tot que el que contemplem són plantes marcides. La Roser, amb un aire i un ritme nous, ens les fa vivents altra vedada! Quin goig, la contemplació de la nostra saleta d'exposicions amb la nova florida tan delicada dels cent quadrets amb els quals la nostra artista ha volgut mostrar-nos aquest seu petit món meravellós de les herbes i les flors humils. Talment una alenada d'aire fresc i camperol! Gràcies, Roser, per haver-nos fet el regal de donar-nos a conèixer el teu bell i delicadíssim treball.

VI Premi «Doctor Pius Font i Quer»

Dins del XLI Saló de Fotografies de Muntanya fou convocat el VI Premi «Doctor Pius Font i Quer», per a la millor col·lecció de diapositives de flors de muntanya. Enguany sols es presentaren a concurs vuit col·leccions. Ens plau, però, poder dir que en general tots els participants assoliren un nivell ben envejable, que féu treballar a fons el jurat qualificador. Com en anys precedents calgué puntuar diapositiva per diapositiva de cada un dels concursants. Per unanimitat fou atorgat el Premi «Doctor Pius Font i Quer» a Miquel Batet, i els accèssits primer i segon a Pere Fornt, i Ramon Betet, respectivament. La nostra felicitació a tots (premiats i no premiats), i també el prec que des d'ara treballin ja de ferm per al VII Premi, que serà convocat pel Saló de Fotografia del 1977, encara dins de les celebracions del Centenari del Centre.

Flora catalana

Segon volum, editat per «Terra Nostra», de Prada del Conflent. Com el volum primer (vegeu «Muntanya», núm. 666, abril del 1973) és un treball extraordinari de Joan Bouchard. Raimon Gual, en fer-ne la presentació, ens diu que encara que la iconografia de la flora de les Terres Catalanes de França, sigui incompleta, cal remarcar que de les 2.400 espècies fins ara aparegudes i catalogades, Joan Bouchard, en el total dels seus dos volums, ens presenta 1.500 dibuixos que, segons paraules de Raimon Gual, «representa un esforç sense precedents en les nostres contrades».

Són particularment reeixits els dibuixos de les espècies **Anemone, Ranunculus, Euphorbia, Hieracium, Orchis** i **Ophrys.**

Com en el primer volum, conté un índex general amb els noms científics i vulgars. Com a novetat cal consignar que aquesta vegada, a més dels noms recollits pels rossellonesos Lleó Conill (1872-1944) i Lluís Companyó (1781-1871), hi afegeix els de Francesc Masclans i Girvés (**Els noms vulgars de les plantes a les terres catalanes,** edició Institut d'Estudis Catalans, 1954). Felicitem una vegada més Joan Bouchard pel seu formidable treball, i «Terra Nostra» per l'acurada edició d'aquest segon volum de **Flora catalana** de la Catalunya Nord (Capcir, Cerdanya, Conflent, Rosselló, Vallespir, Salanca, la Costa, els Aspres, les Alberes).

Flora medicinal

Per gentilesa dels Laboratoris Emyfar, S. A., ha arribat a les meves mans la seva **Flora medicinal,** magnífica edició de 100 illustracions a tot color, reproducció de 100 fotografies de flors i d'arbusts molt ben reeixides. Les cent planxes, van numerades de l'u al cent, i col·locades dins d'una carpeta de molt bella presentació. Sota de cada imatge hi ha anotat el nom científic i el vulgar, i és remarcable i cal agrair-ho, que en la sinonímia, es donen els corresponents en castellà, català, gallec i basc. Segueix després la descripció detallada de la planta, el seu hàbitat, època de floració, moment apropiat per a la recol·lecció, composició química, propietats remeieres, i finalment indicació de les aplicacions en les malalties diverses. La presentació de l'obra és feta pel doctor Joan Antoni Seoane Camba, catedràtic de Botànica de la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona. La nostra enhorabona a la bella iniciativa de Laboratorio Emyfar, S. A., i que serveixi d'exemple i esperonament, perquè altres empreses tal vegada decidides a fer edicions amb fins didàctics, procurin fer-ho també amb la dignitat i rigor científic d'aquesta **Flora medicinal.**

I ara, anem a fer-vos la presentació de les nostres flors d'avui:

Lilium Pyrenaicum. Liliàcia. Nom vulgar: consolva. Bulb ovoide i tija de 30 a 80 cm, robusta, dreta, llisa, molt fullosa fins a la inflorescència, fulles nombroses, aproximades, multinèrvies, dretes, linears lanceolades, flors grans d'un groc viu espurnejades de negre, penjants, en nombre de 2-8 a l'axilla de fulles alternes o d'un verticil de 3-5 fulles, formant un raïm terminal fluix, tèpals oblongs, revoluts, glabres, anteres vermelles. Floreix al llarg del mes de juliol. El seu hàbitat, són els alts pasturatges, canals herboses, i voreres de boscos de l'alt Pirineu. És una planta que impressiona per la bellesa de la seva línia i pel groc brillant i cridaner de les seves flors. L'he pogut contemplar moltes vegades, al Pirineu central, i al Pallars, però del que tinc un més gran record, és d'un jardí meravellós que vàreig descobrir, tot pujant de Boavi cap a Sallente. Mai no havia vist tants lliris junts, i tan bonics! L'espectacle era tan extraordinari, que expressament hi vàreig retornar dues vegades més, per embadalir-me contemplant aquella obra d'art de la mare natura! El dibuix correspon a un exemplar collit a Ull de

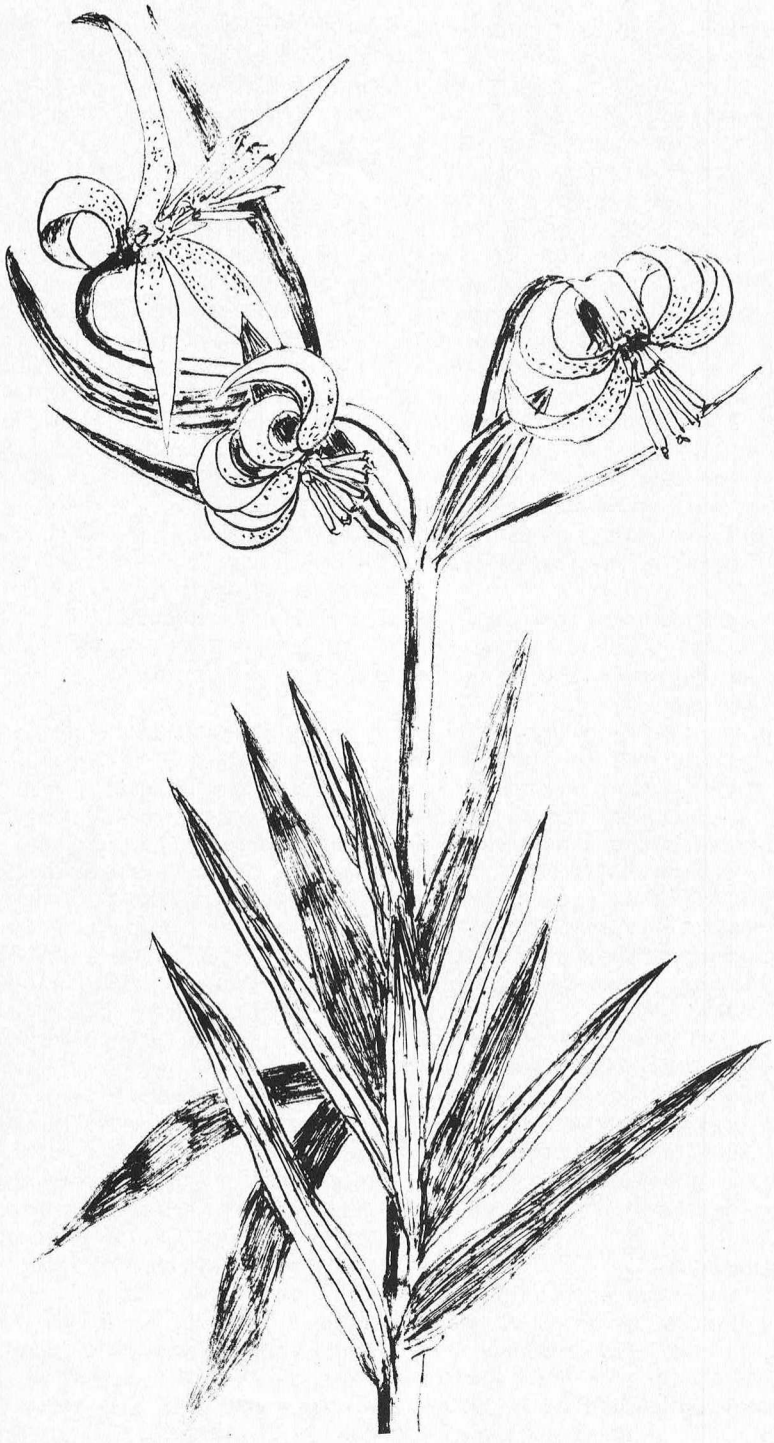

Ter (no pas gaire lluny del refugi), cap a mitjan juliol. Aquest lliri, que és tan bonic, té en canvi una olor força desagradable. Aquest **Lilium Pyrenaicum,** té una mena de germà, que és el **Lilium Martagon,** de flors rosades. (Vegeu, si us plau, «Muntanya», núm. 657, Octubre de 1971.)

Aquest es troba indistintament als Alps i al Pirineu, mentre que el **Lilium Pyrenaicum,** als Alps no hi és.

Campànula Rapunculoides L. Campanulàcia. Nom vulgar: nap bord, repunxó. Perenne, amb un rizoma que produeix llargs i nombrosos estolons, tija de 40 a 80 cm, dreta, robusta, massissa, cilíndrica, pubescent, fullosa, simple o poc ramificada, fulles

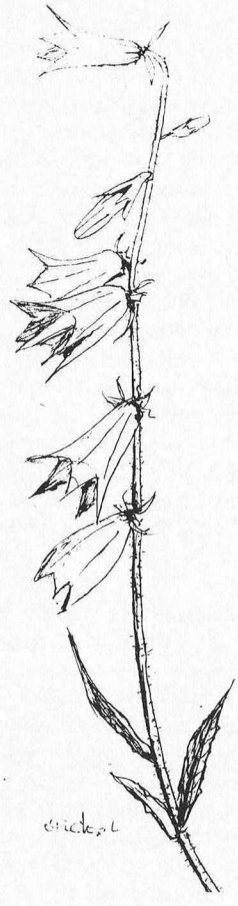

aspres, amb pèls setiformes curts, en ambdues cares, desigualment dentades; flors blaves mitjanes, penjants en raïms especiformes, unilaterals, fluixos, no fullosos, peduncles curts, bracteolats a l'àpex. Es troba generalment en els boscos i marges de les zones de muntanya mitjana i superior. Florida de darrers de juny fins a setembre. El dibuix correspon a un exemplar collit a Falgars (Berguedà) a finals de juny.

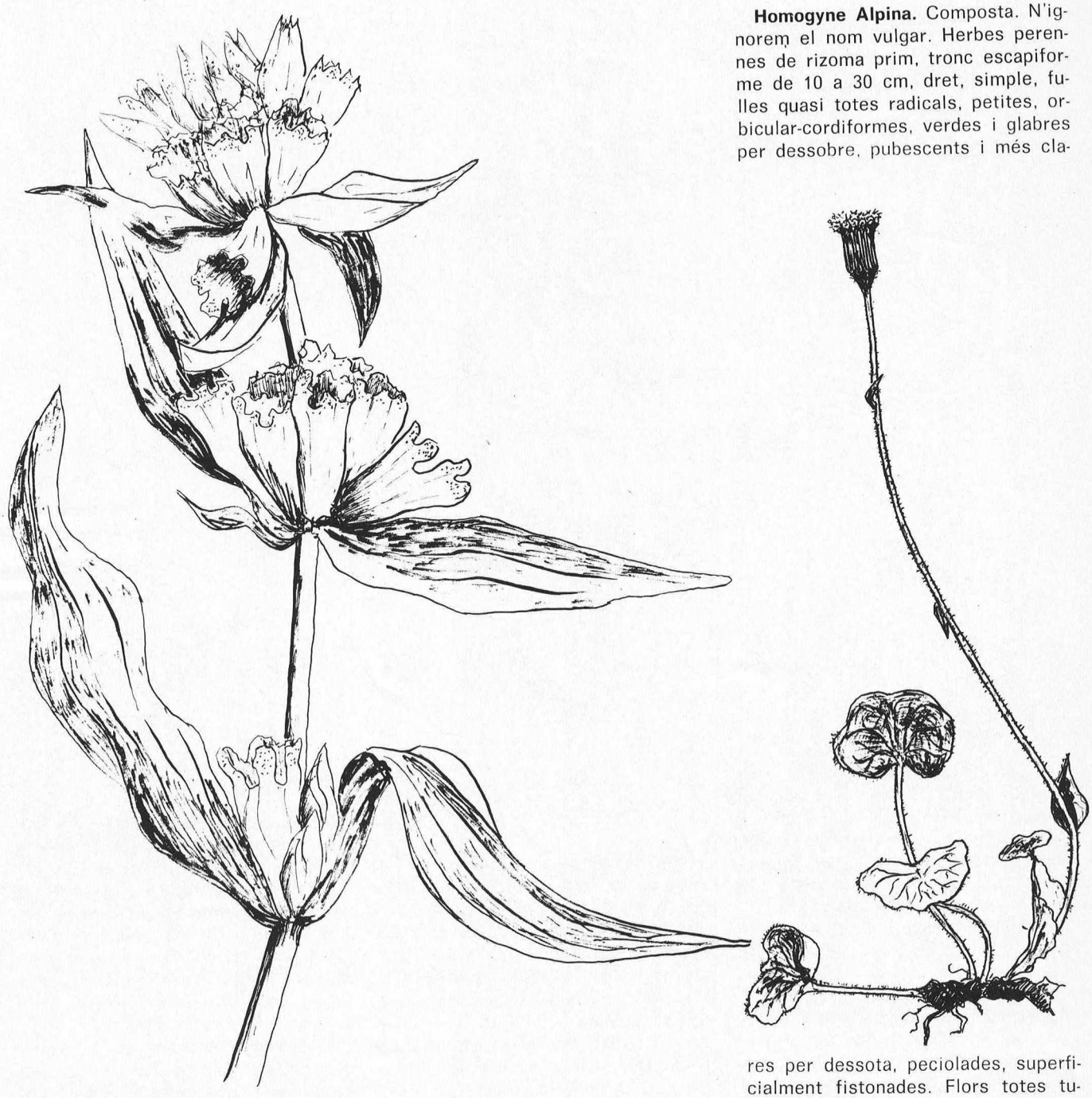

Homogyne Alpina. Composta. N'ignorem el nom vulgar. Herbes perennes de rizoma prim, tronc escapiforme de 10 a 30 cm, dret, simple, fulles quasi totes radicals, petites, orbicular-cordiformes, verdes i glabres per dessobre, pubescents i més clares per dessota, peciolades, superficialment fistonades. Flors totes tubuloses i vermelloses, les del centre hermafrodites, les perifèriques femenines. Florida els mesos de juliol i agost. Hàbitat: Pasturatges i voreres de boscos de l'alta muntanya. El dibuix correspon a un exemplar collit prop del refugi d'Ull de Ter, a primers de juliol.

Gentiana Burseri. Gencianàcia. Nom vulgar: genciana. Perenne, rizoma cilíndric, gruixut, tija de 30 a 60 cm, forta, cilíndrica, dreta, simple, finament estriada, fulles grans elíptico-oblongues, amb 5-7 nervis convergents a l'àpex, flors d'un groc pàl·lid (algun cop puntejades lleument), sèssils, en fascicles densos, axil·lars i terminals, que ocupen l'extremitat de la tija. Floreix en els mesos de juliol i agost, i es troba correntment en els boscos i els pasturatges de l'alta muntanya. El dibuix correspon a un exemplar collit prop de l'estany de Ratera (Pallars Occidental).

Ranúnculus Repens L. Ranunculàcia. Nom vulgar: botó d'or, francesilla. Perenne, tronc de 20 a 50 cm, radicant, estolonífer, ascendent, fulles

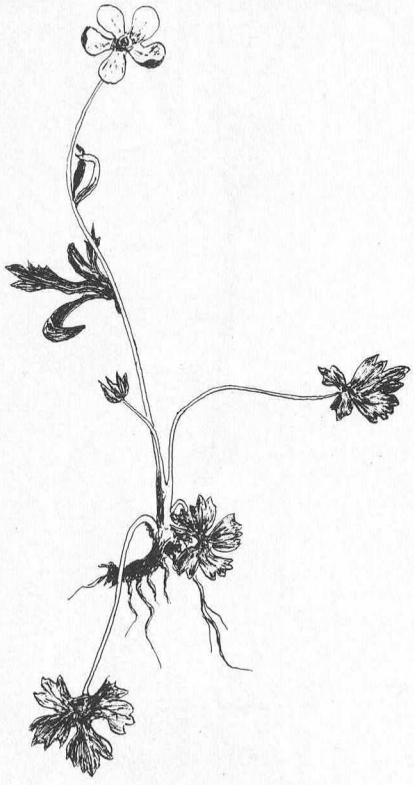

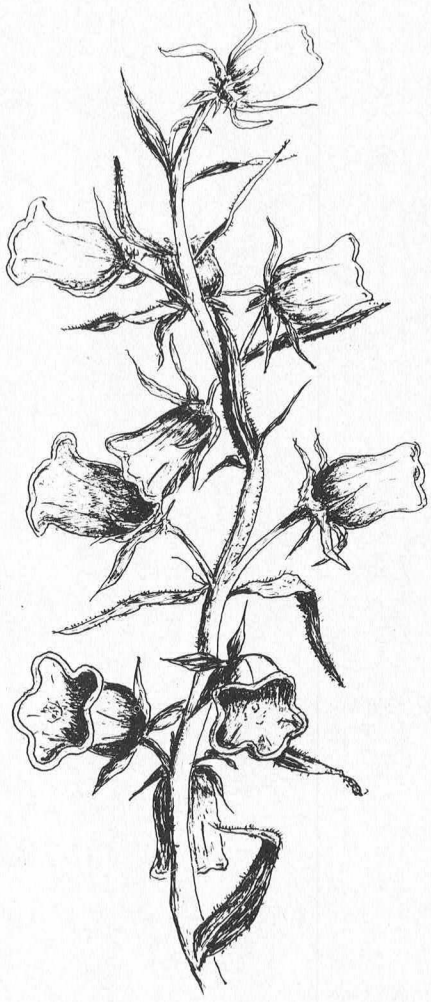

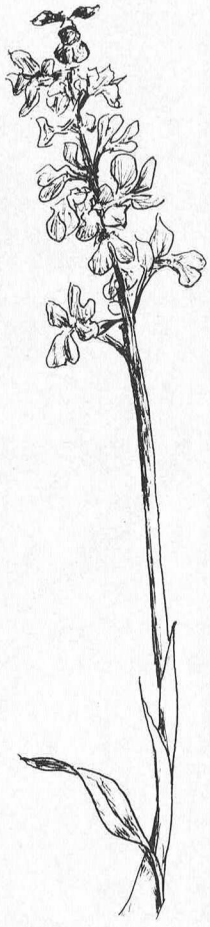

ternades o pinnatisectes, de segments amples trífids o tripartits; flors grans d'un groc viu i bonic, a vegades dobles. Es troba en els prats, vores de torrenteres i llocs humits d'arreu del país, des de la costa fins al Pirineu. Florida de maig a juliol. El dibuix correspon a un exemplar collit prop de Bruguera (Vall de Ribes) a primers de juny.

Campanula speciosa. Campanulàcia. Nom vulgar: Campaneta, campaneta gran, repunxó. Perenne, amb el rizoma gruixut, subllenyós, sense estolons, i la tija de 20 a 50 cm, dreta, angulosa, piloso - híspida, fistulosa i florífera des de la base de l'àpex; fulles lanceolato-linears, híspides o pestanyoses, molt superficialment fistonades, de 5-10 cm, flors d'un blau-violat, dretes, solitàries en llarga panícula piramidal, peduncles llargs. Us causa gran alegria de trobar-vos, de cop, enfront d'aquesta planta en plena floració. És tan bonica i espectacular! Cal cercar-la en els llocs pedregosos de la serralada pirinenca i pre-pirinenca, gairebé únicament en terreny calcari. He trobat també aquesta bella flor, a la serra de Cardó. El dibuix correspon a un exemplar collit a la vall de Pineta (Aragó), a finals de juliol.

Orchis Màscula. Orquidàcia. Nom vulgar: caputxí morat. Tuberositats ovoides o subglobuloses, tija de 20 a 40 cm, angulosa, sovint tenyida de violeta a l'àpex i amb taques d'un púrpura més fosc, fulles oblongues lanceolades, ordinàriament amb taques purpúries, flors violàcies purpúries o rosades en espiga cilíndrica. Es troba correntment en els boscos i els prats, des de la mitjana a l'alta muntanya. Florida en els mesos d'abril a juny. Forma colònies força nombroses. El dibuix correspon a un exemplar collit a Pla Traver (Puigsacalm) a mitjan mes de maig.

Hesperis Matronalis L. Crucífera. Nom vulgar: juliana. Plantes biennals o perennes, tija de 40 a 80 cm, amb fulles oblongues o lanceolades, dentades, curtament peciolades; flors violàcies o blanques. Es troba sovint en els torrents, els marges, i els herbassars de muntanya. Té predilecció pels terrenys calcaris, i rarament sobrepassa la cota dels 1500 m. Les flors de la juliana, són molt visita-

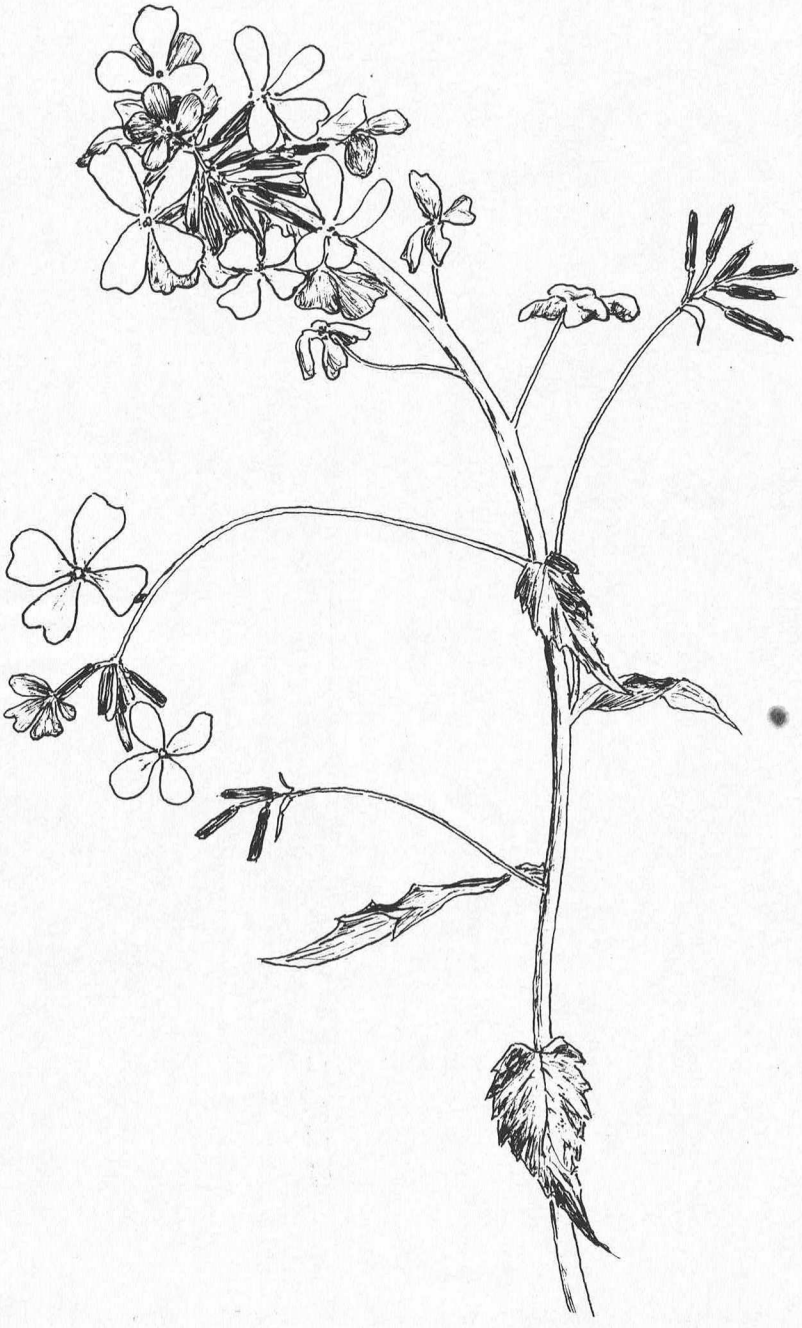

Campànula Latifòlia L. Campanulàcia. Nom vulgar: campaneta. Perenne, de rizoma gruixut ramificat, no estolonífer, tija de 50 a 100 cm, dreta, robusta, fistulosa, solcada, glabra,

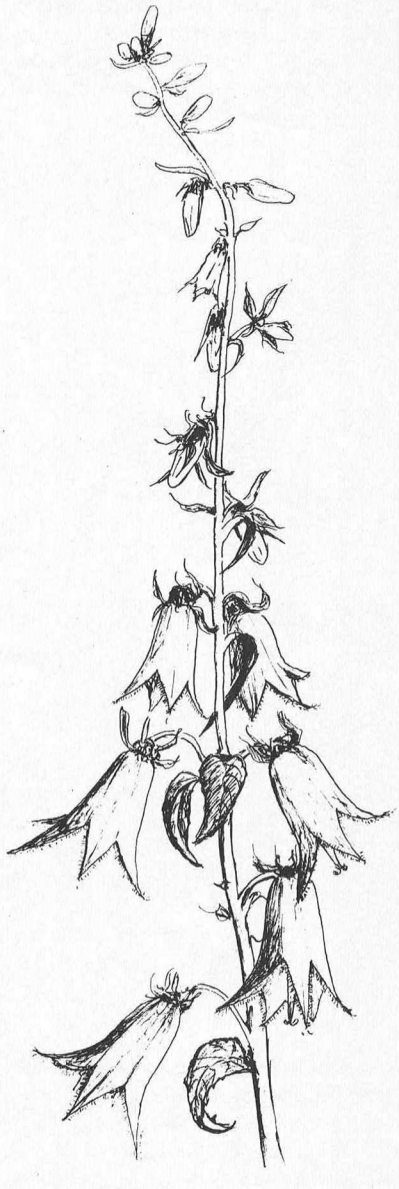

simple, molt fullosa, fulles grans, primes, dèbilment pubescents, ovatolanceolades, acuminades, desigualment dentades; flors grans blaves, dretes amb raïm fullós terminal, peduncles uniflors. Florida, els mesos de juliol i agost. Cal cercar aquesta campànula en els boscos i riberes de

des per les abelles. Aquesta planta, al capvespre, fa una olor molt fina i agradable. El ple de la florida és en els mesos de maig i juny. El dibuix correspon a un exemplar collit a Ciuret (damunt Vidrà) a mitjan juny. A la **Flora de Catalunya,** de Cadevall-Font i Quer, com a localitats de la juliana, s'hi dóna també la de Ciuret. Possiblement jo vàreig collir la flor al mateix marge que varen fer-ho aquells il·lustres botànics.

l'alta muntanya. El dibuix correspon a un exemplar collit al gran bosc que hi ha a la capçalera de la vall de Pineta a mitjan juliol.

Campànula Trachelium. Campanulàcia. Nom vulgar: campaneta. Perenne, de rizoma gruixut, sense estolons i tija de 50 a 100 cm, robusta, massissa, angulosa, híspida, simple

fullosa; fulles piloso-escabroses fortament dentades; flors grans blaves, dretes o inclinades, amb llarg raïm fullós terminal, peduncles amb 1-3 flors, curts, bracteolats a la base. Cal cercar-la en els boscos i en les torrenteres de les nostres muntanyes (Montserrat, Montseny, serralades del Berguedà, etc.). La floració té lloc durant els mesos de maig a juliol. El dibuix correspon a un exemplar collit prop del santuari de Falgars (Berguedà) a finals de juny.

Lathyrus Vernus L. Lleguminosa. Nom vulgar: pesolera. Perenne, rizoma gruixut, nuós, no estolonífer, troncs de 20 a 40 cm, drets, angulosos, simples, glabres, que no es tornen negres per la dessecació, fulles de 2-4 parells de folioles ovades, llargament acuminades, primes, verdes, lluents pel revers; flors d'un rosa-violat, després blaves, grans, de tres a vuit, en peduncles drets, generalment més llargs que les fulles. Es troba en els boscos del Pre-pirineu, únicament en els llocs on la muntanya sigui calcària. Florida d'abril a juny. El dibuix correspon a un exemplar collit en el camí de coll de Pal (la Molina) a finals de maig.

CRÒNICA DEL CENTRE

X Commemoració de la Pau de Déu i la Treva del Senyor a Toluges (Rosselló)

Els dies 26 i 27 de juliol varen tenir lloc a Perpinyà i Toluges uns actes commemoratius de la Pau de Déu i la Treva del Senyor. Enguany es compleixen 910 anys de l'Assemblea de la Treva de Déu, que després evolucionà i es convertí en les Corts de Catalunya; és la institució parlamentària més antiga que es coneix a Europa. Aquestes assemblees, sembla que tingueren un precedent més o menys fidel en el dret visigòtic, vigent en els concilis de nobles i prelats del reialme dels gots (segle VII). Tres assemblees varen tenir lloc a Toluges en 1021, 1027 i 1065.

L'inspirador d'aquestes treves fou l'abat Oliba, i si bé en principi fou una institució eclesiàstica, a la qual assistia també el poble, aquestes reunions passaren a poc a poc al control de l'autoritat civil i, en especial, al comte de Barcelona, a partir de 1068. Les Corts de Catalunya s'aplegaren per darrera vegada a Barcelona l'any 1706.

Davant, doncs, de la importància que des de fa 10 anys es dóna a aquesta commemoració, la Junta de l'entitat va acceptar la invitació del grup organitzador i hi encomanà l'assistència al vocal bibliotecari senyor Modest Montlleó, que es traslladà a la capital rossellonesa a tal fi.

El dissabte dia 26, a les sis de la tarda, el professor Josep M. Batista i Roca, va donar una conferència a la Biblioteca Municipal de Perpinyà, sobre «La democràcia i les Corts de Catalunya, les primeres d'Europa». Cal recordar que el senyor Batista i Roca, a l'escalf de la nostra entitat i practicant assíduament l'excursionisme amb els capdavanters de casa nostra, va crear els Minyons de Muntanya, que aviat varen tenir ressò arreu del país. És autor del **Manual de l'excursionisme**, entre altres treballs de ben diferents matèries.

A les nou del vespre tenia lloc un sopar d'homenatge al senyor Batista i Roca, amb motiu de complir 80 anys i en reconeixement a la seva incansable, eficaç i exemplar tasca cultural i patriòtica al servei de Catalunya. Van fer ús de la paraula diverses persones, entre elles els senyors Deloncle, doctor Trueta, Esteve, Arrufat, mestre A. Colomer, J. Vilanova, etc.

El diumenge dia 27, a l'Ajuntament de Toluges, el batlle senyor Abelanet, va lliurar al senyor Batista i Roca, iniciador dels aplecs commemoratius de les assemblees, un gran plat de ceràmica, amb l'escut del municipi, obra de l'artista catalana Maria Lluís.

Tot seguit un esbart folklòric obrí la marxa pels carrers de la vila, acompanyats de la Cobla de Perpinyà, autoritats i assistents. Conjuntament, i en aquest precís moment, les campanes del cloquer de l'església i les de la torre de l'Ajuntament, sonaren fins que tothom arribà a la plaça de l'església. A la part de l'absis i davant d'una estela que perpetua la Treva de Déu, les autoritats ofrenaren rams d'olivera i de flors, com a símbol de Pau i Germanor entre totes les terres catalanes, i tant el senyor Abelanet com el senyor Batista i Roca tingueren encoratjadores paraules per a tots els apleguistes, alhora que els hi agraïen l'assistència.

A continuació va celebrar-se una missa, presidida pel pare Miret, de l'Abadia de Montserrat. Durant la missa va actuar l'Orfeó Laudate de Barcelona, sota la direcció del mestre Àngel Colomer, i es varen cantar uns goigs especials per a aquesta diada, propis per a demanar la pau. Acabà la cerimònia amb el cant del Virolai.

A la sortida de la missa, el senyor Batista i Roca rebé una senyera catalana que li oferiren les dones de les nostres terres i a continuació es ballaren sardanes fins a l'hora de dinar.

La Universitat Catalana d'Estiu de Prada es va sumar als actes i va donar a la festa un gran relleu. Era la seva primera jornada de repòs del curs d'enguany, i es notava en el seu semblant que s'hi trobaven identificats. Per altra part, era una aportació de joventut a uns actes que necessiten nova saba i noves inquietuds. L'àpat de germanor fou extraordinari. Al final del dinar el professor Batista i Roca va adreçar un parlament a tots els assistents, especialment als joves catalans.

A la plaça Lluís Esparre, de Toluges, i com a cloenda dels actes, va tenir lloc un singular espectacle popular en el qual varen actuar la Cobla de Perpinyà, el Grup Joventut, l'Orfeó Laudate i el tenor Ernest Curtís.

Finalment el senyor Batista i Roca, en acomiadar-se del senyor Montlleó, li va agrair la seva assistència representativa de l'entitat i pronuncià unes paraules elogioses per al Centre Excursionista de Catalunya, prometent que enviarà un lot de llibres per a la nostra Biblioteca.

Com a música de fons d'aquests actes, es pogué escoltar, en diverses ocasions, la sardana «Sant Martí del Canigó», del mestre Pau Casals, i «Els Segadors».

Un miler d'anys després els catalans perpetuen cada any el record d'aquella proclama de la Treva de Déu.

crònica

Convocatòria del XI Premi «Sant Bernat»

Notifiquem als nostres lectors que la Federació Catalana de Muntanyisme ha convocat el XI Premi «Sant Bernat», l'import del qual, 30.000 pessetes, és ofert al millor treball de descripció, investigació i literatura, de tema excursionista. Els autors han d'ésser membres d'una entitat federada almenys des d'un any abans de la convocatòria.

Enguany el premi s'adjudicarà al millor estudi basat en un dels següents temes: a) Ciències naturals aplicades a la muntanya; b) Arqueologia amb caràcter monogràfic; c) Geografia humana sobre un indret o comarca; d) Toponímia, vocabulari tècnic o recull lexicogràfic.

Les obres hauran d'ésser presentades a la Secretaria de la Federació Catalana de Muntanyisme fins al dia 31 de gener de 1976. Per a més detalls, adreceu-vos a la indicada Secretaria, Rambla, 61, 1.er.

Només faltava això: el trial infantil

Entre els diversos títols de llibres distribuïts als imponents d'una caixa d'estalvis de Barcelona n'hi havia un d'ilustrat amb làmines de colors, denominat **Trial** i amb l'esment que es tractava d'una edició juvenil.

Ens vam apressar a demanar-ne un, per tal de saber de cert en què consistia aquesta activitat que tants de comentaris desfavorables ha desvetllat i quina orientació es gosava donar a la infància sobre aquesta matèria.

En aquest llibre es tracta de diferenciar la pràctica específica de l'anomenat trial de les altres modalitats del motorisme a la muntanya, amb detalls sobre els equips i vestuari adequats, les marques dels constructors de motos, l'a-

prenentatge i les velocitats, i s'hi afirma que, com que en el trial la velocitat no compta, la seva pràctica no ofereix cap perill. Deixant de banda que això és molt discutible, no ens podem estar de pensar que fan abstracció del perill que representa per a tercers, cosa de la qual som testimonis personalment tots aquells a qui ens ha calgut apartar-nos dels camins i senderes de muntanya, per tal d'evitar l'escomesa inconsiderada de motos desenfrenades. També estableixen la diferència entre les curses o campionats subjectes a reglamentació i les proves o assaigs individuals o d'aprenentatge, en què s'entén que cada u pot fer allò que més li plagui. Les instruccions que estableixen a fi de poder circular per entre els arbres, indiquen ben clarament el menyspreu que senten per la vegetació, i la inconsciència amb què es permeten el luxe de fer malbé tota mena d'herbes i de flors.

En definitiva, el llibre és una lamentable apologia d'aquesta nova pràctica i una incitació perquè els infants s'hi iniciïn des de la més tendra edat (des dels cinc anys, afirmen, amb màquines **ad hoc**), i pretenen que és aquesta pràctica la que ha de permetre descobrir i admirar les belleses del paisatge natural —que ells tant contribueixen a malmetre.

No s'hi han deixat —davant les queixes que arreu han desvetllat els estralls del trial— unes quantes recomanacions de compromís, que volen induir els motoristes de la muntanya a no fer malbé conreus, i evitar molèsties a la gent que circula per la muntanya tranquil·lament, sense entretenir-se a esmentar, però, la pertorbació causada pel soroll dels motors, que trenca el silenci de la muntanya— una de les qualitats que més hi apreciem— i que espanta els ramats que hi pasturen, la pol·lució que provoca la sortida dels gasos, els perills d'incendi, l'erosió i la destrucció del mantell vegetal dels prats i dels boscos.

Cal considerar, doncs, que l'editorial que ha publicat aquest llibre i les entitats que en promouen la difusió, han fet un magre servei al país, i que valdria la pena que reconsideressin la seva actuació. Avui que la pedagogia més ben orientada s'escarrassa, a cops ben inútilment, a encarrilar els infants i el jovent cap a actituds de consciència cívica i ciutadana, de respecte als altres i al paisatge urbà i natural, aquest patrimoni col·lectiu que tant ens importa i ens costa de conservar, ¿on anirem a parar si comencem per incitar els infants a la pràctica d'aquestes activitats destructives, que ja han bandejat els països més conscients i civilitzats?

N. Rucabado Comerma

Primera ascensió femenina a l'Everest

Ens arribà la notícia a través del Ministeri d'Afers Estrangers del Nepal. Una japonesa de 36 anys, Junko Tabei, assolí el cim de l'Everest el passat 16 de maig, acompanyada del sherpa Sirda Ang Tshering. És la primera vegada que una dona aconsegueix el famós cim. Junko Tabei, que havia conquerit ja l'Annapurna, formava part d'una expedició de quinze dones japoneses, dirigida per Heiko Hisano, de 41 anys. L'equip installà el primer campament d'altura el dia 3 d'abril, passada la gelera de Khumbu, i el 3 de maig un allau gairebé enterrà el segon campament, a 6.400 m. Malgrat tot, l'alpinista japonesa, el sherpa i un fotògraf japonès, Nakamura, muntaren el cinquè campament a 7.980 m i el sisè i darrer fou installat a només 348 m del cim. El cim fou escalat per la cara sud i durant mitja hora la japonesa Tabei i el sherpa Tshering restaren assaborint l'immens panorama i la satisfacció dels aconseguits 8.848 m.

Durant el mateix mes de maig, una expedició xinesa arribà també a l'Everest. Està composta de nou alpinistes, entre els quals hi ha una dona, la tibetana Phanthog, la segona que amb poca diferència de temps assoleix el cim. Aquesta expedició de la República Popular de Xina deixà dalt l'Everest una placa de metall, escrita amb caràcters xinesos, que dóna detalls de l'expedició.

El motorisme «tot terreny» als Alps

La comissió per a la protecció de la muntanya de la Unió Internacional de les Associacions d'Alpinisme prengué part activa als treballs del simpòsium internacional «L'esdevenidor dels Alps», organitzat per la Unió Internacional per a la Conservació de la Naturalesa i les seves reserves, juntament amb el Club Alpí Italià, que va tenir lloc a Trento l'estiu de l'any 1973, i que aplegà més de 400 especialistes en qüestions alpines.

Entre les resolucions adoptades per aquest Congrés, remarquem la sol·licitud de fer les gestions necessàries a fi de prohibir l'ús de les motos «tot terreny» en els boscos, prats, muntanyes i geleres, essent com són aquests vehicles una important font de pol·lució, soroll i gasos, afectant la seguretat de la gent i causant estralls a la cobertura vegetal. («La Montagne», 3/1974.)

La revista "Muntanya" editada pel Centre Excursionista de Catalunya, es publica sense cap finalitat lucrativa.

No us n'estranyeu! Encara no ha visitat Mañanes

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

MAÑANES MK esports

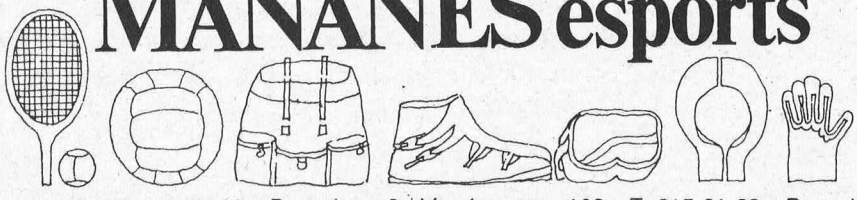

Canuda, 26 - T. 318 45 00 - Barcelona-2 / Via Augusta, 103 - T. 217 91 88 - Barcelona-6
Bailèn, 170 - T. 258 10 15 - Barcelona-9 / Prim, 99 - T. 380 48 21 - Badalona

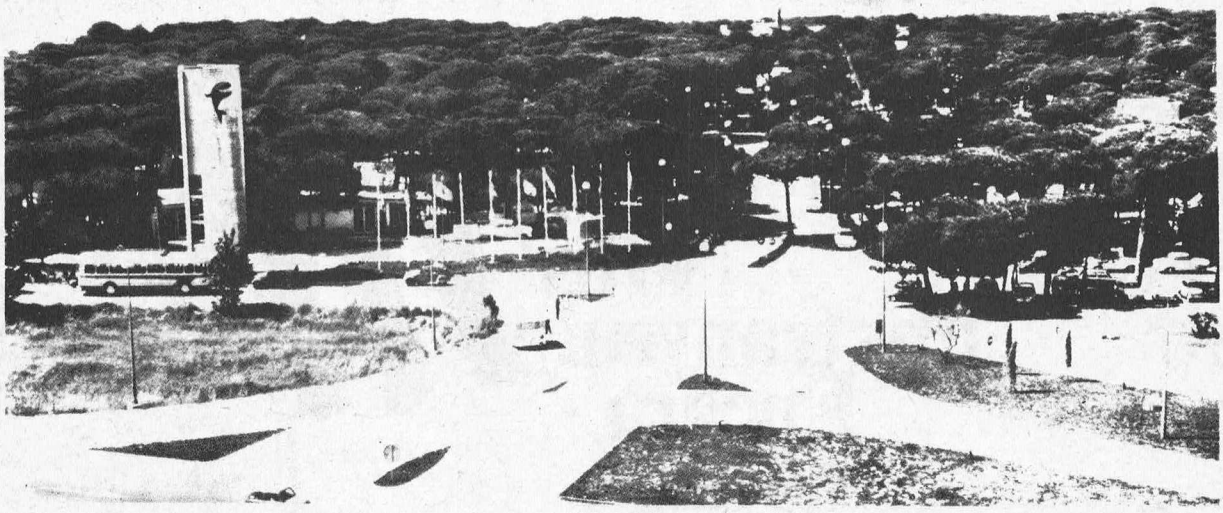

"la ballena alegre"

Camping

La Ballena Alegre

A 9 minuts de Barcelona per l'autopista de Castelldefels, el camping "LA BALLENA ALEGRE", us convida a acampar als seus boscos frondosos i a banyar-vos a les transparents aigües mediterrànies.

Així mateix i per a comoditat dels nostres clients hem instal.lat a l'interior del recinte del camping els serveis complets de bar, restaurant, serveis sanitaris, supermercat, dutxes, lavabos, assistència mèdica, parc infantil, zona esportiva, bugada i planxa i el sector comercial on podreu adquirir tots aquells articles que vulgueu.

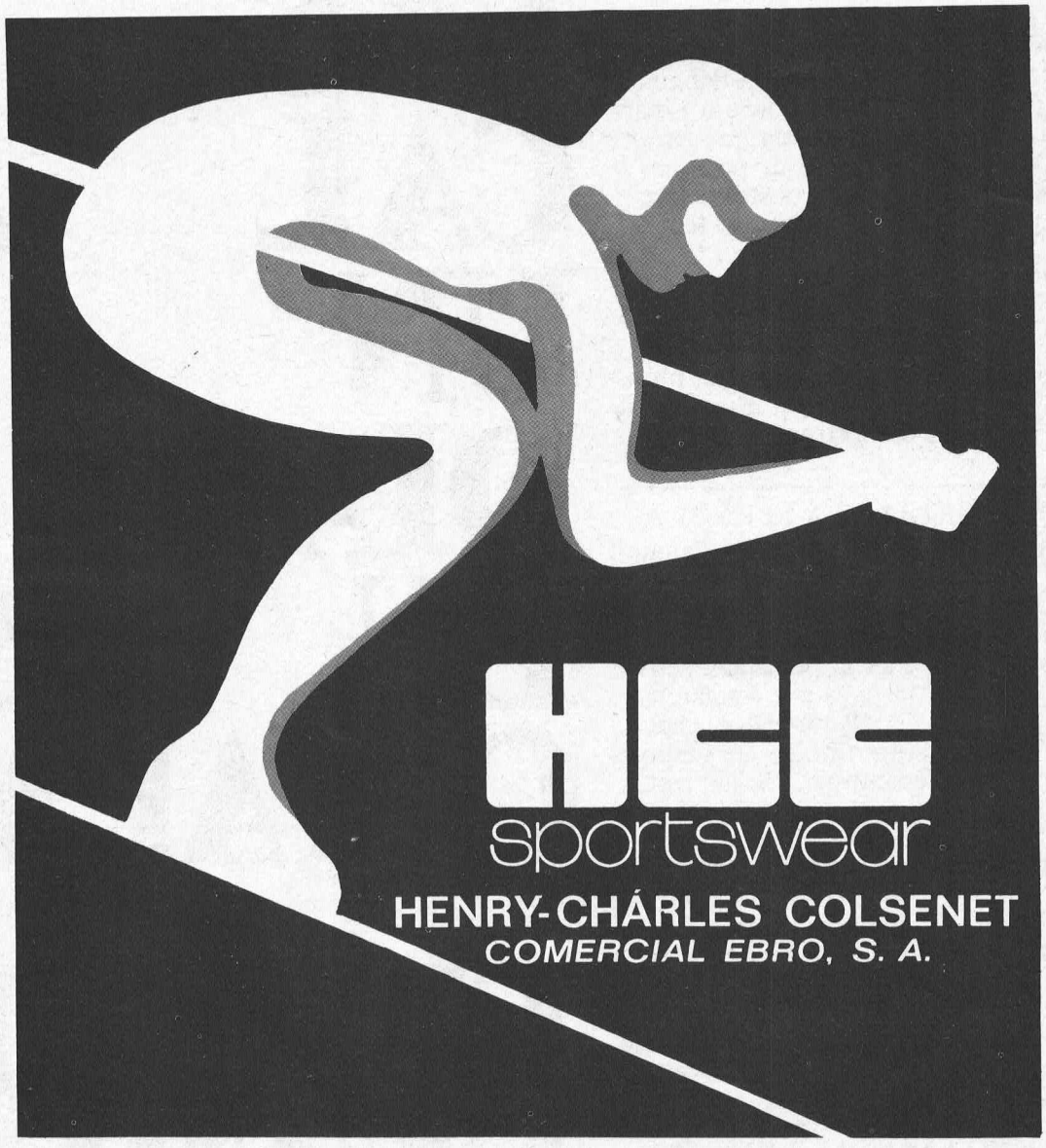
HCC
sportswear
HENRY-CHÁRLES COLSENET
COMERCIAL EBRO, S. A.

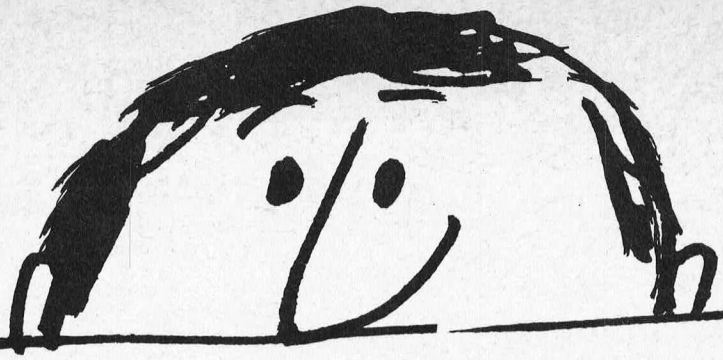

DEFENSAR UN DRET...

Si defensar el dret de tots els pobles a expressar-se lliurement en llur pròpia llengua... Si promoure un diari en el mateix idioma que parlen més de 6.000.000 de persones... Si això exigeix el nostre esforç... Doncs... fem-lo!

MÉS QUE TOTS ELS DINERS DEL MÓN...

Val més que tots els diners del món, sentir-se lligat a una terra i demostrar-ho amb fets.

NORMALITZAR LA LLENGUA...

Un diari és una escola de llengua per a tothom. Una llengua sense diaris és pràcticament indefensa. Només la presència activa d'un diari pot catalanitzar els "mots-concepte" que surten nous. De l'esport a l'economia. De la ciència als modismes col·loquials.

SIGUEM POSITIUS...

Excuses, desconfiança, avarícia, despreocupació... Desem-les! Responsabilitat, solidaritat, il·lusió... Amb això sí que serà possible un diari en català.

NO ENS FEM IL·LUSIONS...

Si tots penséssim de subscriure'ns al diari en català després, quan hagi sortit, no podríem subscriure'ns-hi mai. Perquè aquest diari no podria néixer. És urgent de fer-ho ara, d'ajudar a fer-lo possible.

ENS CAL UN DIARI EN CATALÀ

FEM-LO ENTRE TOTS!

PREMSA CATALANA sa

Rambla de Catalunya, 15, 3r., 2a. Telèf. 302 14 61. Barcelona, 7

esc

BUTLLETÍ DE COL·LABORACIÓ A

PREMSA CATALANA sa

El Sr.(a)..... Professió..... Telèfon.....

Carrer..... Població..... Districte.....

○ VOL ADQUIRIR Títols de participació de Premsa Catalana, S. A. per un import total de..... Pessetes (El mínim és de Mil Pessetes i el màxim és de Cent Mil Pessetes) i a més vol subscriure's al Diari per a un any.

○ VOL ÉSSER CAP DE PROMOCIÓ i demana un talonari de deu comptes de Mil Pessetes per adjudicar a tercers.

○ VOL DIFONDRE EL PROJECTE i demana butlletins de subscripció i material de propaganda.

○ Adjunta Taló NOMINATIU a favor de Premsa Catalana, S. A. per l'import dels títols que demana per a ell.

○ Enviarà el Taló NOMINATIU un cop rebuts els títols.

Població i data ..... de 1975

Signatura

Adreceu aquest butlletí a:

o bé directament a: Premsa Catalana, S. A. - Rbla. de Catalunya, n.º 15, 3.r, 2.ª - Telèf. 302 14 61 - Barcelona-7.

MUNTANYA Editada pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.
Reflex de totes les activitats i tots els aspectes de la muntanya i l'excursionisme.

Si encara no sou subscriptor de MUNTANYA, retalleu i envieu aquest butlletí i rebreu puntualment la revista al vostre domicili.

Si ja en sou, doneu-lo a un amic que s'interessi per l'excursionisme i segur que us ho agrairà.

Nom .....

carrer..... núm..... pis.....

població .....

(districte postal)

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir del núm. , amb la quota anual de 240 pessetes. (estranger: 270 pessetes).

Cobrament:

☐ gir postal

☐ reembossament

☐ compte corrent / llibreta d'estalvis, segons autorització adjunta.

Signatura

d'EL CASERIO, me'n fio!

Per això
és el primer formatge
en porcions
d'Espanya

Pes en origen: 170 grams

EL CASERIO

La revista **MUNTANYA,** editada pel Centre Excursionista de Catalunya, ha guanyat una nova etapa de superació, tant per la presentació com pel contingut, com a fruit dels esforços d'un treball d'equip.

Ara, **MUNTANYA,** demana la col.laboració dels seus lectors per a una nova etapa d'expansió, perquè aconsegueixi tota la difusió que es mereix.

Franqueig

TARGETA POSTAL

Revista MUNTANYA
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Paradís, 10
BARCELONA (2)

Molts excursionistes no llegeixen MUNTANYA perquè no la coneixen.

Parleu-vos de MUNTANYA i feu-los-la conèixer.

Retalleu aquest butlletí i doneu-los-el perquè se subscriguin a MUNTANYA

Aplaudim

tots aquells qui fan de l'esport la forma
més noble de la convivéncia humana

BANCA CATALANA

DEP. RELACIONS PUBLIQUES

SKI FREYRIE

LO SCI DI SERIE
PIU VELOCE
DEL MONDO!

1.er en els campionats nacionals absoluts suecs per a homes en slalom gegant.
Corredor:
Hasse Johansson

ESTUDI SANTA EULALIA.-

MIRAGE
italia

agents generals per Espanya

1.er en quilòmetre llançat d'esquís sèrie 1975 a La Plagne

SANTA EULÀLIA
ESPORTS

EXPOSICIÓ I VENDA: PASSEIG DE GRÀCIA, 93 - BARCELONA